

ISSN 1810-309X

Nr. 03-04 (363-364) 2022

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică

Se editează din ianuarie 1991

Chișinău • 2022

Revista în proces de acreditare

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Asociația Judecătorilor din Republica Moldova, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași)

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: prof. univ., dr. **Radion Cojocaru**

din Republica Moldova:

prof. univ., dr. **Iu. Larii**, prof. univ., dr. hab. **V. Cușnir**; conf. univ., dr. **D. Ostavciuc**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Costachi**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Gladchi**; prof. univ., dr. **V. Bujor**; prof. univ., dr. **Șt. Belecciu**; prof. univ., dr. **T. Osoianu**; conf. univ., dr. **I. Erhan**; conf. univ., dr. **I. Trofimov**; conf. univ., dr. **M. Gherman**; conf. univ., dr. **B. Glavan**; conf. univ., dr. **C. Rusnac**; conf. univ., dr. **A. Nastas**; conf. univ., dr. **V. Ionașcu**; conf. univ., dr. **Gr. Ardelean**; conf. univ. **Ed. Pui**; drd. **Ion Chirtoacă**; drd. **A. Lungu**; drd. **Ig. Soroceanu**.

din străinătate:

prof. univ., dr. **C. Voicu** (București, România); prof. univ., dr. **G.-M. Țical** (Constanța, România); prof. univ., dr. **C. Peța** (Constanța, România); prof. univ., dr. **Weslav Plywaczewski** (Olsztyn, Polonia); dr. **M. David** (Constanța, România); conf. univ., dr. **G.-A. Nicula** (Galați, România); prof. univ., dr. hab. **V. Komarnițchi** (Lugansk, Ucraina); conf. univ., dr. **Iu. Șcaplerov** (Mogileov, Republica Belarus); conf. univ., dr. **V. Abroschin**, (Odesa, Ucraina); conf. univ., dr. **A. Politova** (Donețk, Ucraina).

COLEGIUL TEHNIC DE REDACȚIE

Ruslan Condrat, redactor-șef tehnic

Angela Pareniuc, traducător

Marius Chiriță, redactor

Victor Moțpan, tehnoredactor

Adresa redacției:

str. Gh. Asachi nr. 21, mun. Chișinău, MD - 2009,

Republica Moldova

tel.: 022-234 132 (contabilitatea)

© Legea și viața

pagina web: www.academy.police.md

CONDIȚII DE PUBLICARE

Materialele destinate publicării se transmit de către autori numai pe suport electronic, prin e-mail la adresa ruslan.condrat@gmail.com.

Odată cu înaintarea oricărui material autorul/ autorii trebuie să indice următoarele date:

- prenumele (complet) și numele;
- afilierea instituțională și denumirea funcției deținute;
- adresa poștală pentru expedierea revistei „Legea și Viața” în care urmează să fie publicat articolul trimis redacției;
- adresa de mesagerie electronică și un număr de telefon (mobil sau fix);
- este obligatorie indicarea CZU-lui pentru fiecare articol.

Materialele trimise trebuie însoțite de un rezumat (în limbile română și engleză) cuprinzând 1.000-1.500 de caractere și de cel puțin cinci cuvinte-cheie (în limbile română și engleză). Rezumatul trebuie să cuprindă identificarea subiectului tratat, obiectivele urmărite de autor, rezultatele cercetării și implicațiile teoretice și practice ale studiului.

Pentru materialele care urmează să fie publicate la rubricile: „Recomandări editoriale”, „Practică judecătorească rezumată și comentată” și „Interviuri” nu sunt necesare rezumatul, cuvintele-cheie și bibliografia.

Mod de redactare:

- **hârtie** format A4;
- **margini:** sus – 2 cm; jos – 2 cm; stânga – 2,5 cm; dreapta – 2 cm;
- **interlinie** – 1,15;
- **font** Times New Roman;
- **titlul** - corp 14, **numele autorului și afilierea** - corp 12, **textul** - corp 12.
- **tabelele:** se încadrează în text, se numerotează în dreapta sus, iar titlul se scrie în stânga sus;
- **figurile:** vor fi încadrate în text și vor fi numerotate;
- **ilustrațiile** vor fi în format **jpg**. sau **tiff**. cu următoarele caracteristici: 300 dpi și minim 1 MB;
- **formulele și ecuațiile:** inserate în text vor fi numerotate în dreapta paginii;
- **referințele la sursele bibliografice:** se indică în paranteze pătrate, inserate în text, de exemplu [8]. Dacă sunt citate anumite părți ale sursei, după indicele bibliografic se indică și pagina, de exemplu [8, p. 231].

La sfârșitul articolelor se atașează bibliografia utilizată la notele din paranteze pătrate, potrivit următoarelor modele, după caz: [se trec doar referințele la lucrări/articole de specialitate, ordonate alfabetic, apoi cronologic]:

[Model lucrare]

Stătescu C. Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale, București: Editura Didactică și Pedagogică, 2020. 234 p.

Семенов В.В. Философия: итог тысячелетий. Философская психология. Москва: Эврика, 2000. 64 с.

[Model lucrare cu mai mult de trei autori]

Stan N. ș. a. Tratat de criminalistică. București: Ed. Timpul, 2004. 282 p.

[Model contribuție într-o lucrare]

Kuglay I. „Procedura de cameră preliminară. Soluțiile”. În: M. Udroi (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ediția a 2-a, București: Ed. C.H. Beck, 2004, pp. 1422-1423.

[Model articol]

Adăscăliței M. Tăierea ilegală a vegetației forestiere. În: Revista de drept, nr. 9, 2018, p. 17-22.

[Model articol în lucrări științifice]

Rurac M. Insolvabilitatea fictivă. În: Culegere de lucrări științifice a Universității de Stat din Moldova, 2001, vol. 9, p. 95-99.

[Model articol în materialele simpoziunilor]

Babuc V. ș.a. Cercetări și realizări în tehnica criminalistică. În: Realizări, programe, perspective. Tezele conf. jubiliare internaționale. Chișinău: Universitatea Tehnică a Moldovei, 1995, p. 152-157.

[Alte surse]

Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova. Nr. 259-XV din 15 iulie 2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.07.2004, nr.125-129 (1479-1483).

[Model websites]

Mihai R. Relațiile de muncă în contextul prevenirii riscului de îmbolnăvire cu coronavirus (COVID-19), disponibil pe www.juridice.ro, accesat la 13 martie 2020.

Articolele propuse spre publicare vor fi supuse unui proces de evaluare de tip *peer-review*, efectuată de către doi referenți independenți.

Evaluarea are în vedere, îndeosebi, valoarea științifică a materialelor propuse spre publicare, aspectele de noutate doctrinară, documentarea și informarea bibliografică a autorilor, interesul publicistic al articolelor, respectarea cerințelor tehnice de redactare și stilul publicistic al autorilor.

Articolele acceptate de redacție intră în procesul de tehnoredactare și tipărire cu o lună înaintea publicării.

Redacția recomandă autorilor ca dimensiunile materialelor transmise spre publicare să nu depășească, de regulă, **40.000-50.000** de semne.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Privitor la materialele care se publică, redacția își rezervă următoarele drepturi:

- să le redacteze în conformitate cu regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața”;
- să le publice și în ediția on-line a revistei;

Redacția revistei „Legea și Viața” nu-și asumă nicio răspundere pentru nerespectarea reglementărilor înscrise în legislația privind drepturile de autor. În caz de plagiat - parțial sau integral - întreaga răspundere, atât juridică (penală, contravențională, civilă), cât și deontologică, revine în exclusivitate autorului. De asemenea, opinia autorilor nu exprimă opinia redacției în abordarea subiectelor de referință.

Precizăm că regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața” care trebuie avute în vedere la redactarea materialelor trimise redacției de către autori, precum și procesul de evaluare a acestora sunt disponibile pagina web: www.academy.police.md

SUMAR:

STUDII ȘI COMENTARII

Dinu OSTAVCIUC, Tudor OSOIANU

Procedura ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport – cadrul normativ național și garanțiile de calitate a legii procesual-penale

Procedure for temporarily lifting of the driving license - the national regulatory framework and quality guarantees of the criminal procedural law.....7

Gheorghe COSTACHI, Matei LAZĂR

Inițiativa legislativă populară ca instrument al democrației participative

Popular legislative initiative as an instrument of participatory democracy.....15

Rustem Zagirovich AMIROV

Legal regulation of the use of military force for ensuring Russian Empire internal security (XIX – early XX centuries)

Правовое регулирование применения военной силы для обеспечения внутренней безопасности Российской империи (XIX – начало XX вв.).....26

Sofia PILAT

Determinantele criminologice ale vandalismului

Criminological determinants of vandalism.....31

Veaceslav GRATI, Ludmila BUCIUȘCAN

Constituirea sociologiei juridice ca știință

The constitution of sociology as a science.....38

Timur GAZIZOV

Actual features and interstate standards for detecting a crime under article 174 of the criminal code of the Russian Federation

Актуальные особенности и межгосударственные стандарты выявления преступления, предусмотренного статьей 174 УК РФ.....46

Irina DOMENCO

Doctrinal approaches to the concept of the „rule of law”

Abordări doctrinare ale conceptului „stat de drept”50

Andrei LUNGU, Igor CARABEȚCHI

Aplicarea poligrafului în cercetarea infracțiunilor de corupție

Application of the polygraph in the investigation of corruption offenses.....58

Vladislav TÎMCIUC, Eduard PUI, Vladislav GALEMBA

Asistența tehnico-criminalistică la cercetarea infracțiunilor

Technical-forensic assistance in research crime.....62

Ruslan IANCIU, Andrei LUNGU

Standarde cu privire la protecția datelor cu caracter personal stabilite de Uniunea Europeană

Standards on the protection of personal data set by the European Union.....68

Nicolae GULCEAC, Maria ARGINT, Vadim ROTARI

Mediul strategic de securitate: provocări și tendințe

The strategic environment of security: challenges and aspirations.....72

Djulia USATÎI, Lilia SURUCEANU

Tendențele ce țin de fenomenul traficului de ființe umane în Republica Moldova

Trends related to the phenomenon of human trafficking in the Republic of Moldova.....78

INTERVIURI

Ruslan OJOG

O viață dedicată sistemului polițienesc

A life devoted to the police system.....86

RECOMANDĂRI EDITORIALE

Controlul judiciar al urmăririi penale

Judicial oversight of the criminal investigation

(autori/ authors: T. Osoianu, D. Ostavciuc).....89

Drept execuțional penal. Suport de curs în scheme, tabele, comentarii

Criminal enforcement law. Course support in schemes, tables, comments

(autor/ author: O. Rusu).....90

STUDII ȘI COMENTARII

CZU 343.13:343.346

DOI 10.5281/zenodo.6460992

PROCEDURA RIDICĂRII PROVIZORII A PERMISULUI DE CONDUCERE A MIJLOACELOR DE TRANSPORT – CADRUL NORMATIV NAȚIONAL ȘI GARANȚIILE DE CALITATE A LEGII PROCESUAL-PENALE

Dinu OSTAVCIUC,*doctor în drept, conferențiar universitar***Tudor OSOIANU,***doctor în drept, profesor universitar*

Articolul în referință se referă la procedura ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport. Analiza procedurii respective s-a datorat multiplelor interpretări practice și normative a acestui subiect. Prin cercetare, s-a constatat că există mai multe aspecte ce țin de garanțiile de calitate a legii în ceea ce privește aplicarea acestei măsuri preventive. Totodată, autorii cercetării au evidențiat temeiurile și cazurile de ridicare provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, precum și lacunele persistente la acest capitol. La fel, autorii au încercat a clarifica problemele de ordin legislativ și practic, venind cu propuneri de rigoare în acest sens.

Cuvinte-cheie: drepturile omului, ridicare provizorie, permis de conducere, mijloace de transport, ordonanță, demers, încheiere, organ de constatare, organ de urmărire penală, procuror, judecător de instrucție.

PROCEDURE FOR TEMPORARILY LIFTING OF THE DRIVING LICENSE - THE NATIONAL REGULATORY FRAMEWORK AND QUALITY GUARANTEES OF THE CRIMINAL PROCEDURAL LAW

Dinu OSTAVCIUC,*PhD, Associate Professor***Tudor OSOIANU,***PhD, University Professor*

The article refers to the procedure for the temporary withdrawal of a driving license. The analysis of the respective procedure was performed due to the multiple practical and normative interpretations of this subject. Research has shown that there are several aspects of the quality assurance of the law regarding the application of this preventive measure. At the same time, the authors of the research highlighted the grounds and cases of temporary lifting of the driving license of the means of transport, as well as the persistent gaps in this regard. Likewise, the authors have tried to clarify the legislative and practical issues, coming up with relevant proposals in this regard.

Keywords: human rights, temporary lifting, driving license, means of transport, ordinance, request, conclusion, ascertaining authority, criminal investigation body, prosecutor, investigating judge.

Introducere. La 20.12.2006, Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene au adoptat Directiva nr. 2006/126/CE din 20 decembrie 2006 cu privire la permisul de conducere, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L403/18 din 30 decembrie 2006.¹ La 07.06.2007, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 131-XVI privind siguranța traficului rutier.

Ulterior, în scopul executării prevederilor actelor menționate supra, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea de Guvern nr. 1452 din 24.12.2007, prin care a aprobat Regulamentul cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier. Acest Regulament stabilește condițiile de obținere a permisului de conducere, precum și cele de admitere la traficul rutier.

La 13.05.2009, în scopul executării prevederilor articolului 37 din Legea nr. 131-XVI din 7 iunie 2007 privind siguranța traficului rutier, a fost adoptată Hotărârea Guvernului nr. 357 cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere. Potrivit Regulamentului respectiv, conducătorii auto sunt obligați să respecte normele ce determină circulația vehiculelor și pietonilor pe drumurile publice ale Republicii Moldova, precum și pe teritoriile adiacente acestora.

Pe de altă parte, conducătorii de vehicule care încalcă Regulamentul circulației rutiere sunt, de regulă, sancționați cu amendă sau cu avertisment. Totuși, în funcție de gravitatea faptei, conducătorii auto pot primi pedepse mai aspre (privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea

acestui drept).

În cazul în care conducătorul auto a comis o infracțiune în domeniul transporturilor, acestuia i se pot aplica măsuri preventive. Una din aceste măsuri este ridicarea provizorie a permisului de conducere, care poate fi aplicată ca măsură principală sau ca măsură alternativă altei măsuri preventive.

Procedura aplicării acestei măsuri preventive este una specifică, care necesită o abordare și o explicație aparte.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestei publicații a fost folosit materialul teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind modul de ridicare provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, pornind de la obiectivul investigării eficiente, complete și sub toate aspectele a circumstanțelor faptei și, totodată, a respectării drepturilor participanților la procesul penal.

Rezultate obținute și discuții. Potrivit art. 175 alin. (3) pct. 5) CPP, ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport este o măsură preventivă aplicabilă pentru a diminua riscurile ce ar periclita buna desfășurare a procesului prevăzută de art. 175 alin. (1) și (2) CPP.

Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport poate fi aplicată atât în calitate de măsură preventivă principală sau ca măsură complementară la o altă măsură preventivă (art. 175 alin. (4) CPP).

În conformitate cu prevederile art. 182

¹ Disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0126> (accesat la 05.04.2022).

alin. (1) CPP, „*Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport este o măsură preventivă care se aplică persoanelor pentru săvârșirea infracțiunilor în domeniul transporturilor, precum și în cazul utilizării mijlocului de transport la săvârșirea infracțiunii.*”

O atenție deosebită am atras la utilizarea de către legislator a sintagmei „*precum și în cazul utilizării mijlocului de transport la săvârșirea infracțiunii*”. Prin această reglementare, legea impune ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport și în cazul în care mijlocul de transport² a fost utilizat în calitate de obiect, instrument sau mijloc de comitere a faptei criminale. De exemplu, contrabanda cu folosirea mijlocului de transport, sustragerea de bunuri cu folosirea mijlocului de transport etc. Bineînțeles că există mai multe infracțiuni care pot fi săvârșite cu implicarea mijloacelor de transport și care reies chiar din norma penală atunci când există acțiunea de transportare. De exemplu, transportarea armelor de distrugere în masă (art. 140¹ Cod penal), transportarea produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor (art. 216 Cod penal), transportarea drogurilor, etnobotanicelor sau analogii acestora (art. 217 Cod penal) etc.

Prin urmare, reieșind din dispoziția art. 182 alin. (1) CPP, ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport poate fi aplicată și în aceste cazuri. Însă, după noi, nu există o coroborare cu prevederile art. 182 alin. (2) CPP, care impune posibilitatea aplicării acestei măsuri doar pentru infracțiunile pentru care se prevede pedeapsa privării de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anulării acestui drept. În astfel de circumstanțe, aplicarea măsurii respective nu ar putea fi realizată în cadrul dosarelor de incriminare a infracțiunilor în domeniul trans-

porturilor, ci doar în cadrul dosarelor în care sunt incriminate infracțiuni pentru care legea penală prevede pedeapsa indicată supra.

Din analiza efectuată, constatăm că măsura preventivă de ridicare provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport poate fi aplicată doar pentru comiterea următoarelor infracțiuni:

– încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a transportului feroviar, naval sau aerian (art. 263 Cod penal);

– încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport (art. 264 Cod penal);

– conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe (art. 264¹ Cod penal);

– desfășurarea curselor ilegale (art. 264² Cod penal).

Așadar, considerăm necesară modificarea și completarea art. 182 alin. (1) CPP, astfel încât să fie exclusă sintagma „*precum și în cazul utilizării mijlocului de transport la săvârșirea infracțiunii*”, deoarece aceasta nu este aplicabilă. O altă soluție ar fi completarea și modificarea unor norme din Codul penal, astfel încât pentru unele infracțiuni cu utilizarea mijloacelor de transport să fie prevăzută pedeapsa privării de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anulării acestui drept, altele decât cele menționate mai sus.

După cum am menționat anterior, legea procesual-penală indică concret pentru care anume infracțiuni poate fi aplicată măsura preventivă – ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, și anume a celor pentru care se prevede pedeapsa privării de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anulării acestui drept.

Totodată, norma respectivă indică asupra acțiunilor ce trebuie întreprinse de către organul de constatare. Astfel, în cazul în care se presupune că există o *bănuială rezonabilă* cu privire la comiterea infracțiunii pentru care se prevede pedeapsa privării de dreptul de a

² Potrivit art. 132 Cod penal, prin mijloace de transport se înțeleg toate tipurile de automobile, tractoare și alte tipuri de mașini autopropulsate, tramvaiele și troleibuzele, precum și motocicletele și alte mijloace de transport mecanice.

conduce mijloace de transport sau anulării acestui drept, organul de constatare este obligat, pe lângă acțiunile ce trebuie efectuate cu privire la constatarea faptei, a circumstanțelor etc., să ridice permisul de conducere al persoanei suspecte, adică al conducătorului mijlocului de transport. Organul de constatare va acționa în limita competențelor prevăzute la art. 273 CPP. Ridicarea permisului de conducere se va efectua în baza unui proces-verbal, deoarece organul de constatare este în drept să emită doar procese-verbale, care îmbracă forma juridică a acțiunilor acestui organ.

Practica denotă cazuri când permisul de conducere respectiv este ridicat în baza dispunerii acțiunii date prin ordonanță, întocmindu-se apoi un proces-verbal de ridicare. În acest caz, acțiunea dată este efectuată de agentul de constatare și nu de organul de constatare, primul acționează în baza Codului contravențional, iar al doilea în baza CPP. Sunt două situații diferite. Agentul constator va acționa în limitele Codului contravențional și va administra probe cu privire la faptă, nestabilind la acea etapă că ar exista o *bănuială rezonabilă* cu privire la infracțiune (de ex., agentul constator a fost sesizat cu privire la faptul unui accident rutier, în urma căruia o persoană a primit unele leziuni corporale). Agentul constator va acționa potrivit normelor contravenționale, dispunând o constatare sau, după caz, o expertiză medico-legală, iar ulterior, dacă se va stabili că leziunile corporale ale persoanei sunt catalogate ca vătămări corporale medii, în acest caz, va plana o *bănuială rezonabilă* cu privire la infracțiune și, respectiv, agentul constator va fi obligat să remită materialele organului de urmărire penală. Acest fapt este reglementat în art. 424 Cod contravențional, potrivit căruia „*Dacă, în procesul examinării cauzei contravenționale, se constată că încălcarea conține elementele constitutive ale infracțiunii, agentul constator remite materialele procurorului sau ofițerului de urmărire penală, după competență.*”

În acest caz, acțiunile agentului con-

statator sunt legale. Altă situație este atunci când din start se constată existența unei *bănuieli rezonabile* cu privire la comiterea unei infracțiuni (de ex., accident rutier cu decesul persoanei). Cu regret, practica ne arată că nu este uniformă practica de aplicare a legii în acest aspect și reprezentanții statului acționează în mod diferit, ceea ce în viziunea noastră nu este acceptabil.

Prevederile CPP acordă dreptul ridicării permisului de conducere doar organului de constatare și nu agentului constator. Prin urmare, considerăm oportună modificarea și completarea art. 182 alin. (2) CPP, astfel încât să permită ridicarea și pentru agentul constator. Or, atunci când este comisă o faptă presupusă ilegală, foarte des este dificilă calificarea ei ca contravenție sau ca infracțiune, fără o investigație preliminară. Respectiv, poliția nu cunoaște la acel moment cum să acționeze – în calitate de agent constator sau în calitate de organ de constatare. O altă situație supusă analizei este omisiunea de a reglementa neacordarea dreptului de ridicare a permisului de conducere a mijloacelor de transport de către organul de urmărire penală și procuror. Firește că în cazul în care sunt temeuri, iar organul de constatare nu a ridicat permisul de conducere, organul de urmărire penală și procurorul sunt în drept să dispună ridicarea acestuia potrivit normelor generale cu privire la ridicare de obiecte și documente. Totuși, suntem de părerea că art. 182 CPP trebuie să prevadă acest lucru în concret și să acorde dreptul respectiv organului de urmărire penală și procurorului. Or, anume organul de urmărire penală este împuternicit de a investiga cauza penală și a iniția aplicarea măsurilor preventive.

În conformitate cu prevederile art. 182 alin. (2) teza a II-a CPP, procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală înaintea, în cel mult 3 zile, judecătorului de instrucție un demers cu privire la aplicarea măsurii preventive – ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport. Este de reținut faptul că, până la

înaintarea demersului respectiv, organul de urmărire penală și procurorul vor acționa în baza art. 177 alin. (1) CPP. Cu alte cuvinte, aplicarea măsurii preventive va fi inițiată prin emiterea unei ordonanțe a procurorului, din oficiu sau la demersul organului de urmărire penală. După emiterea ordonanței respective, procurorul va înainta un demers judecătorului de instrucție privind aplicarea măsurii preventive.

CC a statuat că, „... *stabilirea obligației de a depune demersuri cu privire la aplicarea măsurii preventive de ridicare provizorie a permisului de conducere echivalează cu necesitatea menținerii siguranței circulației pe drumurile publice. Curtea nu poate reține o încălcare a independenței procurorilor, pentru că legislatorul a decis să dea prioritate ocrotirii unui interes public, cel al siguranței circulației rutiere și, implicit, a vieții și a sănătății altor persoane.*”³

Cât privește termenul de cel mult 3 zile, legislația procesual-penală nu reglementează concret momentul de la care începe calcularea acestui termen. Din analiza art. 182 alin. (2) CPP rezultă că termenul respectiv începe din momentul ridicării permisului de conducere de către organul de constatare sau, după caz, de către organul de urmărire penală sau procuror. Totuși, susținem poziția modificării și completării art. 182 CPP, astfel încât să puncteze expres începutul termenului de înaintare a demersului privind aplicarea măsurii preventive vizate.

Sub acest aspect, Curtea Europeană a reținut că retragerea imediată a permiselor de conducere pentru comiterea unor infracțiuni în domeniul transporturilor reprezintă o măsură de urgență și de precauție. Acest fapt justifică aplicarea sa imediată și nimic nu sugerează că scopul acestei măsuri este punitiv. Retragerea unui permis de conducere se deosebește de privarea de dreptul de a condu-

ce, care reprezintă o pedeapsă aplicată de tribunale la sfârșitul procedurilor penale. Doar în acest ultim caz judecătorul se pronunță cu privire la vinovăția persoanei (a se vedea: Hot. CtEDO Escoubet c. Belgiei, 28.10.1999, §. 37).⁴

Demersul procurorului referitor la aplicarea ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport se examinează de către judecătorul de instrucție în ședință închisă cu participarea procurorului, a persoanei în privința căreia se soluționează chestiunea referitoare la măsura preventivă și a apărătorului acestuia.

În termenul fixat, judecătorul de instrucție deschide ședința de judecată, anunță care demers va fi examinat și verifică împuternicirile participanților la proces. Procurorul care a înaintat demersul argumentează motivele și răspunde la întrebările judecătorului de instrucție și ale participanților la proces.

După aceasta, judecătorul de instrucție acordă cuvântul persoanei în privința căreia se soluționează chestiunea referitoare la măsura preventivă și a apărătorului acestuia. Bineînțeles că acestor persoane li se garantează dreptul de a lua cunoștință de toate materialele prezentate la examinarea demersului.

După efectuarea controlului temeiniciei demersului, judecătorul de instrucție, prin încheiere, admite demersul și ridică provizoriu permisul de conducere a mijloacelor de transport sau respinge demersul și restituie permisul de conducere titularului. Încheierea judecătorului de instrucție poate fi contestată cu recurs la curtea de apel în termen de 3 zile. În cazul admiterii demersului, judecătorul de instrucție va emite și un mandat judecătoresc în această privință.

Potrivit dispozițiilor art. 182 alin. (4) CPP, „*Judecătorul de instrucție examinează, în cel mult 3 zile de la data depunerii, demersul motivat al procurorului care conduce sau efectuează urmărirea penală cu privire la ridicarea provizorie a permisului de condu-*

³ DCC nr. 8 din 17.01.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 11g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a art. 182 CPP (ridicarea provizorie a permisului de conducere) (pct. 18).

⁴ Disponibil pe <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58336> (accesat la 28.03.2022).

cere a mijloacelor de transport, cu emiterea unei încheieri care va conține una dintre următoarele soluții:

a) admiterea demersului și ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;

b) respingerea demersului și restituirea permisului de conducere titularului.”

În jurisprudența sa, CC a menționat, „... că la aplicarea acestei măsuri preventive judecătorul nu se pronunță cu privire la vinovăția sau nevinovăția conducătorului de vehicule. Ridicarea provizorie a permiselor de conducere ale persoanelor bănuite de comiterea unor infracțiuni din domeniul transporturilor (e.g., conducerea în stare avansată de ebrietate) urmărește scopul înlăturării de la conducerea mijloacelor de transport a șoferilor periculoși, asigurând astfel siguranța altor participanți la trafic.”⁵

Potrivit acesteia, această măsură se aplică de judecătorul de instrucție pe un termen ce nu poate depăși termenul maxim prevăzut de pedeapsa de privare de dreptul de a conduce mijloace de transport.

Având în vedere prevederile art. 182 alin. (5) CPP, menționăm că în cazul comiterii unei infracțiuni în domeniul transporturilor pentru care se prevede pedeapsa privării de dreptul de a conduce mijloace de transport, judecătorul de instrucție, în cazul admiterii demersului procurorului, va aplica măsura preventivă pe un termen ce nu va depăși termenul maxim prevăzut de pedeapsa de privare de dreptul de a conduce mijloace de transport (de ex., în cazul infracțiunii de desfășurare a curselor ilegale (art. 264² alin. (1) Cod penal) pedeapsa de privare de dreptul de a conduce mijloace de transport este pe un termen de până la 2 ani. Respectiv, ridica-

rea provizorie a permisului de conducere va fi aplicată de judecătorul de instrucție pe un termen de maxim 2 ani.

„... în eventualitatea dispunerii ridicării permisului de conducere, judecătorul beneficiază de o marjă discreționară privind termenul aplicării acesteia, având în vedere circumstanțele cauzei și interesul public manifestat prin necesitatea garantării siguranței circulației rutiere și, implicit, a vieții și a sănătății altor persoane, cu condiția ca termenul respectiv să nu depășească termenul maxim prevăzut de pedeapsa de privare de dreptul de a conduce mijloace de transport.”⁶

Altă situație este în cazul pedepsei de anulare a dreptul de a conduce mijloace de transport (de ex., în cazul infracțiunii prevăzute de art. 264 alin. (3) Cod penal). Care ar fi termenul de aplicare a măsurii preventive respective?

Practica judiciară denotă că anume în asemenea cazuri judecătorul de instrucție stabilește termenul de până la soluționarea cazului în fond de către instanța de judecată și emiterea unei hotărâri definitive. Drept exemplu poate servi Încheierea Judecătorei Hîncești, sediul Ialoveni din 23.02.2022, emisă în Dosarul nr. 19-7/22.

Conform dispozițiilor art. 182 alin. (6) CPP, „Termenul executării măsurii preventive de ridicare provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se include în termenul de executare a pedepsei de privare de dreptul de a conduce mijloace de transport sau de anulare a acestui drept.”

O problemă constatată de noi la acest aspect este momentul de când se începe calcularea termenului măsurii preventive de ridicare provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport.

În unele cazuri, practica ne arată că acest termen începe din momentul emiterii Încheie-

⁵ DCC nr. 8 din 17.01.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 11g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a art. 182 CPP (ridicarea provizorie a permisului de conducere) (pct. 15). DCC nr. 131 din 19.11.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 98g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 182 alin. (5) CPP (ridicarea provizorie a permisului de conducere) (pct. 28).

⁶ DCC nr. 131 din 19.11.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 98g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 182 alin. (5) CPP (ridicarea provizorie a permisului de conducere) (pct. 28).

rii judecătorești privind admiterea demersului procurorului și aplicarea măsurii respective (de ex., Încheierea Judecătorei Hîncești, sediul Ialoveni din 31.03.2022, emisă în Dosarul nr. 19-13/2022, în care judecătorul de instrucție aplică ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, cu calcularea termenului din data pronunțării încheierii, adică din data de 31.03.2022).

O dată ce ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport este o măsură preventivă și utilizând analogia dreptului, rezultă că acest termen trebuie să dureze din momentul ridicării permisului de conducere de către organul de constatare sau, după caz, de organul de urmărire penală. Mai mult, trebuie indicată nu doar data, dar și ora când a fost ridicat permisul. De exemplu, în cazul aplicării arestului, termenul începe nu din momentul emiterii încheierii, ci din momentul privării de libertate *de facto* a persoanei. Pentru neinterpretarea ambiguă a normelor de procedură, propunem modificarea și completarea art. 182 alin. (6) CPP, astfel încât să reglementeze aspectul pus în discuție. În caz contrar, suntem în fața unei încălcări a drepturilor persoanei de la care s-a ridicat permisul. Plus la aceasta, ridicarea permisului constituie constrângere a drepturilor omului și, respectiv, această acțiune trebuie justificată de organele statului.

Dacă am făcut analogie cu calcularea termenilor aplicabili pentru alte măsuri preventive, dorim să continuăm ideea și asupra termenului indicat la art. 182 alin. (7) CPP. Considerăm că termenul de cel mult 3 zile pentru înmânarea copieii încheierii este unul nejustificat, deoarece înmânarea acesteia trebuie să fie în ziua pronunțării. Or, persoanele sunt în drept a contesta încheierea cu recurs în 3 zile. Cum vor proceda în cazul în care persoanele au participat la ședință și la pronunțare? Suntem de părerea că în cazul dat trebuie să se procedeze ca și în cazul aplicării arestului.

Totodată, este de menționat faptul că legislatorul, prin reglementarea „sau se remi-

te acestora în cazul în care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei penale” admite că demersul de aplicare a măsurii preventive poate fi examinat în lipsa posesorului permisului. Totuși, în ședința de judecată, în mod obligatoriu, trebuie să participe procurorul și avocatul persoanei în privința căreia s-a înaintat demersul de aplicare a măsurii preventive, respectându-se dreptul la apărare. Aceste deziderate justifică modificarea și completării normei prevederilor art. 182 CPP și în sensul enunțat.

Concluzie. Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport este o măsură preventivă aplicabilă, în mod obligatoriu, în cazul comiterii unei infracțiuni în domeniul transporturilor și pentru care legea penală prevede pedeapsa privării de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anulării acestui drept.

Pentru ca dispozițiile art. 182 CPP să corespundă cerințelor de calitate a legii, sunt necesare modificarea și completarea textului respectiv, după cum urmează. Excluderea prevederii „*precum și în cazul utilizării mijlocului de transport la săvârșirea infracțiunii*” din alin. (1), fiindcă este inutilă; fie modificarea și completarea legii penale, pentru a permite aplicarea măsurii preventive respective și în cazurile de utilizare a mijloacelor de transport la comiterea altor infracțiuni:

– acordarea dreptului de ridicare a permisului de conducere nu doar organului de constatare, ci și organului de urmărire penală și procuror;

– reglementarea expresă a momentului de la care începe desfășurarea termenului de înaintare a demersului privind aplicarea măsurii preventive vizate;

– reglementarea expresă a termenului de calculare a măsurii preventive din momentul ridicării permisului de conducere de către organul de constatare, agentul constator sau organul de urmărire penală;

– înmânarea copieii încheierii părților în ziua pronunțării.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Moldova.
 2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
 3. Codul contravențional al Republicii Moldova.
 4. Directiva nr. 2006/126/CE din 20 decembrie 2006 cu privire la permisul de conducere, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L403/18 din 30 decembrie 2006.
 5. Legea nr. 131-XVI din 07.06.2007 privind siguranța traficului rutier.
 6. Hotărârea de Guvern nr. 1452 din 24.12.2007 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier.
 7. Hotărârea Guvernului nr. 357 cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere.
 8. DCC nr. 8 din 17.01.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 11g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a art. 182 CPP (ridicarea provizorie a permisului de conducere).
 9. DCC nr. 131 din 19.11.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 98g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 182 alin. (5) CPP (ridicarea provizorie a permisului de conducere).
 10. Hot. CtEDO Escoubet c. Belgiei, 28.10.1999, Disponibilă pe <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58336> (accesat la 28.03.2022).
 11. Încheierea Judecătorei Hîncești, sediul Ialoveni din 23.02.2022, emisă în Dosarul nr. 19-7/22.
 12. Încheierea Judecătorei Hîncești, sediul Ialoveni din 31.03.2022, emisă în Dosarul nr. 19-13/2022.
-

DESPRE AUTORI

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ostavciuc@mail.ru*

Tudor OSOIANU,

*doctor în drept, profesor universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: tosoianu@gmail.com*

CZU 342.4

DOI 10.5281/zenodo.6461008

INIȚIATIVA LEGISLATIVĂ POPULARĂ CA INSTRUMENT AL DEMOCRAȚIEI PARTICIPATIVE

Gheorghe COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar

Matei LAZĂR,

*doctorand, Școala doctorală Științe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova*

Articolul cuprinde o abordare succintă comparativă a unei forme importante de participare a cetățenilor în procesul legislativ – inițiativa legislativă populară, urmărindu-se prin aceasta nu numai accentuarea rolului deosebit în manifestarea democrației participative, dar și elucidarea unor astfel de aspecte importante precum esența, particularitățile, reglementarea de care se bucură și carențele ce o grevează și necesită remediere.

Cuvinte-cheie: inițiativă populară, inițiativă legislativă, inițiativă legislativă populară, drept la inițiativă legislativă, inițiativă constituțională, inițiativă constituțională populară, proces decizional, proces legislativ, propunere legislativă.

POPULAR LEGISLATIVE INITIATIVE AS AN INSTRUMENT OF PARTICIPATORY DEMOCRACY

Gheorghe COSTACHI,

PhD, University Professor

Matei LAZĂR,

*PhD student, Doctoral School of Legal Sciences,
State University of Moldova*

The article contains a brief comparative approach to an important form of citizen participation in the legislative process – the popular legislative initiative, which aims not only to emphasize the special role in the manifestation of participatory democracy, but also to elucidate such important issues as the essence, the peculiarities, the regulation it enjoys and the shortcomings that burden it and need to be remedied.

Keywords: popular initiative, legislative initiative, popular legislative initiative, right to legislative initiative, constitutional initiative, popular constitutional initiative, decision-making process, legislative process, legislative proposal.

Introducere. Ideea de *democrație*, apărută în antichitatea greacă, a fost preluată de societățile moderne, fiind dezvoltată și

adaptată realităților epocii contemporane. Etimologia termenului dezvăluie și semnificația sa inițială, de conducere directă a statului

de către cetățeni. Imposibilitatea practică a aplicării în statele moderne a democrației în această formă originală a determinat regândirea și reșezarea acesteia, transformarea modalității concrete prin care cetățenii să își exprime voința în cadrul statului, din *directă* în *reprezentativă*, în care prerogativele puterii aparțin poporului, care le exercită suveran, dar prin intermediul unui corp electoral [13, p. 103-104]. Alături de sistemul *democrației reprezentative*, funcționează, în prezent, și o așa-numită *democrație semi-directă* sau *participativă*, realizată prin instituționalizarea anumitor mijloace de intervenție directă a poporului în procesul de legiferare [3, p. 1].

Ca urmare, în prezent, este practic general recunoscut că edificarea/ consolidarea statului de drept democratic necesită o luptă permanentă și o influență semnificativă a cetățenilor asupra activității organelor puterii publice, cu scopul de a lua măsurile legislative necesare orientate spre consolidarea puterii reale a poporului [31, p. 251], în calitatea sa de unic titular al puterii suverane.

În sistemele democratice contemporane, cetățenii au dreptul la o bună guvernare, dar și la șansa de a contribui direct la treburile statului, la orice nivel [20, p. 113]. Acest fapt denotă necesitatea unei preocupări permanente și continue de asigurare a implicării cetățenilor în actul de guvernare, mai ales pe segmentul legislativ/ normativ al acestuia.

În ordinea dată de idei, se consideră că o direcție importantă de dezvoltare a sistemului politic al statului în etapa contemporană este participarea tot mai activă a cetățenilor în sfera de conducere a statului, inclusiv în procesul de legiferare. Acest fapt permite studierea mai completă și luarea în considerare în conținutul legilor a necesităților și intereselor diferitor pătri sociale, grupuri ale populației, prin aceasta sporind calitatea și eficiența acestora [34, p. 115].

Cu ocazia unui alt demers științific [15, p. 346], am constatat că principalele forme de participare a cetățenilor în procesul legislativ (reglementate normativ) sunt: *inițiativa po-*

pulară, referendumul legislativ, consultarea publică a proiectelor de acte legislative (recunoscute fiind ca instrumente ale democrației participative).

În continuarea cercetărilor eunțate, în prezentul studiu ne propunem o abordare succintă comparativă a primei forme de participare a cetățenilor în procesul legislativ – *inițiativa legislativă populară*, urmărind prin aceasta nu numai să-i accentuăm rolul deosebit în manifestarea democrației participative, dar și să elucidăm aspecte importante precum esența, particularitățile, reglementarea de care se bucură și carențele ce o grevează și necesită remediere.

În vederea realizării scopului propus, considerăm a fi util și bine să inițiem subiectul cu reliefarea succintă a sensului noțiunilor de „*inițiativa legislativă*” și „*drept de inițiativa legislativă*”, pentru ca ulterior să trecem nemijlocit la analiza sintagmei de „*inițiativa legislativă populară*” („*inițiativa legislativă cetățenească*” ori „*inițiativa cetățenească*”) și la dezvoltarea conceptului dat sub diferite aspecte de esență, conținut și procedură de realizare.

Inițiativa legislativă

În doctrina de specialitate, sintagma *inițiativa legislativă* nu cunoaște o definiție unanim acceptată. Potrivit cercetătorilor, expresiei date îi sunt recunoscute cel puțin două accepțiuni distincte [16, p. 203]:

– într-un prim sens, prin *inițiativa legislativă* este numită una din etapele procesului legislativ;

– într-un al doilea sens, prin *inițiativa legislativă* este desemnat dreptul unor subiecți concreți de a propune proiecte de legi (proponeri legislative) organului legislativ.

Din perspectiva dată, în literatura juridică pot fi atestate următoarele definiții date *inițiativei legislative*:

– „posibilitatea de a propune proiecte de legi sau propuneri de legi (legislative), corelată cu obligația constituțională a Parlamentului de a le examina, dezbate și a se pronunța asupra lor” [29, p. 170; 22, p. 203; 12,

p. 540];

– „dreptul de a sesiza Parlamentul cu examinarea unui proiect de lege sau a unei propuneri legislative, drept căruia îi corespunde obligația corelativă a autorităților leguitoare, de a se pronunța asupra proiectului de lege sau a propunerii legislative” [28, p. 35; 30, p. 150];

– „prima procedură parlamentară a procesului legislativ, care presupune depunerea oficială la organul Parlamentului a proiectului de lege sau a propunerii legislative de către subiecții competenți [33, p. 203]. În acest sens, se pare că *inițiativa legislativă* este văzută ca un act de sesizare a organului legislativ în vederea inițierii unei proceduri legislative.

În opinia unor autori, noțiunea de *inițiativa legislativă* este practic sinonimă cu proiectul de lege sau propunerea legislativă prin care este sesizat Parlamentul, idee sugerată de însuși cadrul legislativ în vigoare (în Republica Moldova – e.n.), mai ales de *Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova* [1, p. 508]. De aici, semnificația practică a *inițiativei legislative* este văzută a fi în faptul că constituie momentul de debut al legiferării, fiind astfel un act constituțional prin care se pune în mișcare procedura legislativă parlamentară [24, p. 334]; este prima etapă a procedurii legislative care, de fapt, declanșează toate celelalte etape [25, p. 140] ale legiferării.

Din perspectiva studiului nostru, *inițiativa legislativă* ne interesează doar în ipostaza sa de drept constituțional de sesizare a organului legislativ, aspect despre care vom vorbi în cele ce urmează.

Dreptul la inițiativa legislativă

Abordând *inițiativa legislativă* ca drept constituțional, reiterăm că, în esență, acesta desemnează posibilitatea de a sesiza Parlamentul în legătură cu un proiect de lege sau o propunere legislativă.

La nivel constituțional și legislativ, sunt stabilite anumite exigențe referitoare la exercitarea dreptului dat. Una dintre acestea se referă la *subiecții* care îl pot exercita. În opinia

specialiștilor, din perspectiva constituționalității procesului legislativ, este important ca dreptul de sesizare a Parlamentului (*dreptul la inițiativa legislativă*) să fie exercitat doar de către subiecții de drept prevăzuți în Legea Fundamentală a statului [29, p. 170] și actele normative ce îi dezvoltă conținutul.

În concret, constituantul din România și din Republica Moldova recunosc *dreptul la inițiativa legislativă* câtorva subiecți concreți, după cum urmează:

– art. 74 alin. (1) din *Constituția României* [9] prevede că „inițiativa legislativă aparține, după caz, Guvernului, deputaților, senatorilor sau unui număr de cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot”;

– art. 73 din *Constituția Republicii Moldova* [6] (dezvoltat în art. 47 alin. (1) din *Regulamentul Parlamentului* [18]), stipulează că „*dreptul la inițiativa legislativă* aparține deputaților, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia”.

Dincolo de reglementarea diferențiată a subiecților cu *drept de inițiativa legislativă* în cele două state, este important de precizat că, în general, exercitarea *inițiativei legislative* este o activitate complexă, deoarece pentru a putea fi depus și pentru a produce efectul juridic de sesizare a Parlamentului, un proiect de lege trebuie să îndeplinească o serie de condiții de conținut și de formă, să răspundă unei multitudini de cerințe economice, sociale, politice și juridice. Elaborarea unui proiect de lege este o muncă migăloasă și de mare răspundere. De altfel, în literatura juridică s-a subliniat că mecanismul activității legislative trebuie configurat într-un mod care să poată asigura receptarea și justa traducere în norme juridice, a impulsurilor și semnalelor emaneate din sfera existenței sociale a unei perioade istorice, a unei formații social-economice și politice determinate. De aceea, există preocuparea de a asigura legiuitorului posibilitatea de a cunoaște voința reală a poporului, de a ține cont de ea și de a-i da o expresie adecvată la nivelul reglementărilor

juridice, limitând pe cât posibil și chiar eliminând o eventuală deformare a acestei voințe în procesul „oficializării” ei [22, p. 205].

Prin urmare, e logic ca dreptul la *inițiativă legislativă* să fie acordat numai anumitor organisme statale sau politice și anume celor care, prin poziția și competența lor, au în cea mai mare măsură posibilitatea cunoașterii realităților economice, sociale, culturale și de dezvoltare ale societății [12, p. 540].

Din cele enunțate, putem desprinde destul de clar că principalul criteriu care stă la baza recunoașterii *dreptului la inițiativă legislativă* anumitor categorii de subiecți privește capacitatea și competența acestora de a veni cu propuneri legislative și proiecte legislative calitative și întemeiate. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că acesta este un criteriu principal, dar nicidecum unicul, întrucât dreptul în cauză este recunoscut nu numai celui mai competent subiect în materie – Guvernul, dar și altor subiecți care nu întrunesc această cerință (fiind vorba în acest sens despre șeful statului, deputați, senatori, cetățeni etc.).

Din considerentul dat, în doctrină s-au accentuat și alte criterii importante pentru identificarea subiecților cu *drept de inițiativă legislativă*, subliniindu-se că cercul titularilor acestuia are un mare rol în caracterizarea unui sistem constituțional ca democratic sau nedemocratic [24, p. 336]. În ordinea dată de idei, un interes distinct îl prezintă posibilitatea *cetățenilor* de a se implica în procesul legislativ, prin intermediul instituției *inițiativei legislative*, ca formă de manifestare a *democrației participative*.

La acest capitol, în studiile de specialitate pot fi atestate asemenea noțiuni sinonime precum: „inițiativa populară” [20, p. 112], „inițiativa legislativă populară” [32, p. 119], „inițiativa legislativă cetățenească” sau „inițiativa cetățenească” [3, p. 1-2]. Indiferent de distincția aparentă, sensul acestor sintagme este considerat a fi unul – *dreptul cetățenilor la inițiativă legislativă*.

Cu toate acestea, la nivel european, ates-

tăm o fină distincție trasată între noțiunile în cauză. Astfel, în opinia Comitetului Economic și Social European [2, par. 4.4.2.], *inițiativa cetățenească europeană* nu reprezintă o „inițiativă populară” care, așa cum este prevăzută în multe state membre, declanșează un *referendum* obligatoriu, ci este o „inițiativă de agendă”, care poate solicita Comisiei o acțiune legislativă. Este un instrument al minorității, care oferă doar posibilitatea de a participa la stabilirea agendei politice. *Dreptul de inițiativă legislativă* rămâne al Comisiei, iar eventualul proces legislativ care urmează decurge în conformitate cu procedurile prevăzute.

O astfel de abordare suscită un interes distinct față de instituția în cauză, nu atât sub aspectul delimitării noțiunilor enunțate, cât sub aspectul esenței, conținutului și importanței acestora. În consecință, în cele ce urmează ne vom orienta și după aceste repere orientative.

Inițiativa populară

În perioada contemporană, *inițiativa populară* este o instituție destul de răspândită în lume, fiind recunoscută (în diferite forme) în Germania, SUA, Spania, România, Italia, Suedia, Polonia, Slovenia, Lituania etc. [32, p. 119-120].

Din perspectivă conceptuală, în doctrină, aceasta este definită ca fiind:

– „propunerea de către electori a proiectelor de legi pentru adoptarea ulterioară de către parlament sau aprobare prin intermediul referendumului” [31, p. 251; 35, p. 207];

– „o procedură prin care populația unui stat dă impulsul (inițiază) un proces decizional care se poate finaliza tot cu intervenția poporului (referendum) sau printr-o decizie adoptată de autoritățile legal desemnate de acesta (lege adoptată de Parlament)” [22, p. 134];

– „instituție complexă, care presupune că un anumit număr de cetățeni pot să propună operarea de modificări în Constituție sau în alte acte legislative prin intermediul înaintării de proiecte de acte normative în cadrul referendumului sau propunerii acestora au-

torităților publice reprezentative ale statului” [21, p. 784].

Din conținutul acestor definiții, putem desprinde câteva aspecte importante ce explică instituția *inițiativei populare*, și anume:

– *inițiativa populară* desemnează dreptul cetățenilor atât la *inițiativă legislativă*, cât și la *inițiativă constituțională* (inițiativă de revizuire a constituției);

– *inițiativa populară* desemnează dreptul cetățenilor atât la *inițiativă legislativă/ constituțională*, cât și dreptul de a iniția desfășurarea referendumurilor naționale.

Pornind de la această ultimă particularitate, putem deduce că *inițiativa populară* desemnează un instrument de impulsioneare a unui proces decizional desfășurat și finalizat fie de către autorități (*inițiativa legislativă populară*), fie de către popor/ cetățeni (*inițiativa constituțională populară* și referendumul legislativ).

Sub acest aspect, considerăm justă delimitarea enunțată mai sus, realizată de către Comitetul Economic și Social European. În lumina acestor nuanțări, precizăm că în continuare ne vom axa doar pe cercetarea *inițiativei legislative populare* (sau cetățenești), urmând ca celelalte instituții (*inițiativa de revizuire a constituției* și *inițiativa populară de declanșare a referendumului*) să le analizăm cu ocazia unor demersuri științifice viitoare, în cadrul proiectului de cercetare doctorală.

Inițiativa legislativă populară

În numeroase state ale lumii, prin norme constituționale, cetățenilor li se recunoaște un drept colectiv fundamental – *dreptul la inițiativă legislativă*, acesta reprezentând „o modalitate de participare a acestora la exercitarea puterii de stat, a suveranității naționale [14, p. 10], alături de *referendum*, în cadrul democrației indirecte [28, p. 1-2]. În vederea delimitării acestui drept de altele similare, considerăm binevenit de a utiliza o expresie concretă – *inițiativa legislativă populară* sau *inițiativa legislativă cetățenească*.

Din prevederile constituționale enunțate mai sus, constatăm că pentru moment doar

cetățenii României dispun de un astfel de drept colectiv fundamental, cetățenii Republicii Moldova nefiind recunoscuți ca titulari ai unui astfel de drept. Cu toate acestea, în opinia unor cercetători moldoveni [27, p. 312], acest drept este consacrat într-o formă lipsită de precizie în prevederile art. 75 alin. (1) din *Constituția Republicii Moldova* și își găsește statuare în Capitolul 13 (Referendumul republican) din *Codul electoral al Republicii Moldova* [5]. De aici, se consideră că prin aceste dispoziții legale legiuitorul recunoaște cetățenilor dreptul de a iniția referendumul legislativ, ceea ce poate fi interpretat ca o recunoaștere indirectă a *dreptului cetățenilor la inițiativă legislativă*.

În ceea ce ne privește, considerăm că au dreptate autorii care nu susțin o astfel de poziție, întrucât cele afirmate nu desemnează unul și același lucru, mai ales pornind de la conținutul *dreptului la inițiativă legislativă* [23, p. 112; 24, p. 337]. După cum am precizat mai sus, este logic și justificat să delimităm clar *dreptul la inițiativă legislativă populară* de *dreptul de a iniția referendumul legislativ* (numit succint – *inițiativă populară*), întrucât în primul caz cetățenii dispun doar de posibilitatea de a iniția un proces decizional (altfel spus, de a impulsiiona procesul legislativ, fără a influența desfășurarea acestuia și nici finalitatea sa [15, p. 346]), în timp ce în cel de-al doilea caz, întregul proces decizional aparține cetățenilor, care îi decid și finalitatea. În concluzie, suținem necesitatea recunoașterii tranșante a faptului că cetățenii Republicii Moldova nu dispun de *dreptul la inițiativă legislativă*, de care beneficiază cetățenii României.

Evident, această realitate nu este acceptată de mediul academic din Republica Moldova, întrucât majoritatea specialiștilor (cum ar fi: I. Guceac [11, p. 46], Gh. Costachi [10, p. 487], T. Pânzaru [23, p. 172], Iu. Frunze [35, p. 207], I.N. Postolache [26, p. 146] etc.) susțin și argumentează necesitatea recunoașterii cetățenilor moldoveni a *dreptului la inițiativă legislativă*. În opinie majoritară, o astfel de participare a cetățenilor

în procesul legislativ al țării este importantă, necesară și oportună. În condițiile decalajului enorm dintre calitatea activității de legiferare și nivelul așteptărilor sociale, *inițiativa legislativă populară* ar putea deveni o formă importantă de influențare a societății asupra legiuitorului [35, p. 207-208].

Prin urmare, pornind de la importanța majoră a *dreptului cetățenilor la inițiativa legislativă* pentru o societate democratică, considerăm a fi justificată și absolut necesară recunoașterea constituțională a acestuia și pentru cetățenii Republicii Moldova, cu luarea în considerație a realității societății moldovenești. Implementarea unei astfel de instituții constituționale ar putea contribui la sporirea încrederii cetățenilor față de activitatea organelor puterii, precum și la depășirea înstrăinării puterii față de popor.

Într-o altă ordine de idei, important este de menționat că în Republica Moldova (la fel ca și în Republica Moldova) cetățenii se bucură de *dreptul la inițiativa constituțională*, recunoscut în art. 141 alin. (1) din *Constituția Republicii Moldova*, potrivit căruia: „Revizuirea Constituției poate fi inițiată de un număr de cel puțin 200.000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. Cetățenii care inițiază revizuirea Constituției trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative”. Întreaga procedură și condițiile de exercitare a *inițiativei constituționale populare* este reglementată de *Legea cu privire la inițiativa populară de revizuire a Constituției nr. 387/2001* [17]. În pofida acestui fapt, însă, numeroși cercetători consideră că *dreptul la inițiativa constituțională* al cetățenilor moldoveni este extrem de limitat (din cauza anumitor factori, inclusiv erori de tehnică legislativă) [35, p. 208-109; 7, p. 567], procedura fiind destul de complexă [4, p. 360-361], ceea ce implică necesitatea remedierii carențelor ce afectează eficiența instituției.

Dincolo de aceasta, totuși conside-

răm că *dreptul la inițiativa constituțională* (pe care ni-l propunem să-l cercetăm mai aprofundat într-un alt demers științific) a cetățenilor Republicii Moldova nu este în măsură să compenseze lipsa *dreptului lor la inițiativa legislativă*, ambele având roluri distincte în calitatea lor de instrumente de realizare a democrației participative.

Inițiativa legislativă cetățenească în România

După cum enunțaserăm ceva mai sus, *Constituția României* recunoaște cetățenilor români *dreptul la inițiativa legislativă*. În ce privește numărul de cetățeni necesar pentru inițierea unei propuneri legislative, cercetătorii [3, p. 3] atestă o evidentă tendință de diminuare a acestuia, ceea ce este de natură să confere o eficiență sporită a acestui mecanism juridic, promovarea urmând să fie înlesnită prin relaxarea acestei condiții numerice. Astfel, în redacția din anul 1991, *Constituția* impunea ca 250.000 de cetățeni să își exprime dorința de a înainta către Parlament propunerea legislativă (art.73 alin. (1)). În urma revizuirii din anul 2003, *Legea Fundamentală* a redus această condiție la numărul impus în prezent de 100.000 de cetățeni [3, p. 3].

Astfel, potrivit textului constituțional în vigoare (art. 74 alin. (1) din *Constituția României*), un subiect distinct al *dreptului de inițiativa legislativă* îl constituie un grup format din cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot, proveniți din cel puțin un sfert din județele țării, iar în fiecare din aceste județe sau în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 5.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative.

Manifestarea în fapt a acestei forme a *inițiativei legislative* este condiționată de adoptarea unei legi în această materie, chiar dacă *Constituția României* nu prevede o obligație a legislativului în acest sens. Totuși, indirect, o astfel de necesitate poate fi dedusă din normele art. 146 lit. j) din *Constituția României*. Altfel spus, din acest text constituțional se desprinde necesitatea stabilirii prin lege a condițiilor de exercitare

a *inițiativei legislative cetățenești*. În afara unei asemenea legi, potrivit specialiștilor, Curtea Constituțională nu are cum să verifice condițiile exercitării inițiativei legislative, condiții care trebuie să aibă în vedere posibilitatea identificării semnatarilor propunerii legislative, verificarea autenticității semnăturilor și, pe această cale, a voinței acestora de a susține un proiect de lege [30, p. 160-161; 8, p. 703]. Această lege reclamată de textul constituțional este *Legea României nr. 189/1999 privind exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni* [19].

Potrivit acestei legi (art. 2), promovarea *inițiativei legislative a cetățenilor* se face sub forma unei propuneri legislative de către un comitet de inițiativă alcătuit din cel puțin 10 cetățeni cu drept de vot. Din acest comitet nu pot face parte persoanele alese în funcție prin vot universal, membrii Guvernului, persoanele numite în funcție de prim-ministru sau care nu pot face parte, potrivit legii, din partide politice. În acest sens, cercetătorii opiniază că *inițiativa legislativă populară* este un drept constituțional recunoscut, de regulă, opoziției extraparlamentare [30, p. 161], altfel spus unui grup important al populației care nu beneficiază de un posibil acces la promovarea în Parlament a unui proiect de lege. Acest segment al populației poate simți la un moment dat nevoia forțării legislativului printr-o inițiativă proprie, susținută de o largă bază populară, care o poate face accesibilă în Parlament [30, p. 163].

Revenind la comitetul de inițiativă, precizăm că potrivit legii citate, constituirea acestuia se face printr-o declarație autenticată la un notar public, cuprinzând scopul inițiativei, numele, prenumele, calitatea de alegător și domiciliul membrilor, precum și declarația că aceștia nu încalcă prevederile alin. (2) al articolului 2 din Legea nr. 189/1999.

Responsabilitatea pentru redactarea propunerii legislative a cetățenilor revine comitetului de inițiativă, care trebuie să asigure formularea acesteia în tiparele cerute pentru un proiect de lege. De asemenea, propunerea

legislativă se cere a fi motivată printr-o expunere de motive semnată de toți membrii comitetului de inițiativă [28, p. 1-2].

Următorul pas în promovarea propunerii legislative îl constituie publicarea acesteia în Monitorul Oficial al României, în baza avizului prealabil al Consiliului Legislativ. După publicarea propunerii legislative se trece la realizarea sprijinului popular prin semnarea de către cetățenii cu drept de vot a listelor de susținători. Aceste liste se întocmesc cu respectarea organizării administrativ-teritoriale a țării și trebuie să cuprindă denumirea propunerii legislative ce face obiectul *inițiativei populare* și datele de identificare a Monitorului Oficial în care a fost publicată, precum și județul și localitatea în care își au domiciliul sau reședința susținătorii. În rubricile listei vor fi cuprinse: numele, prenumele și domiciliul susținătorilor, menționarea actului de identitate și a codului numeric personal, precum și semnăturile personale ale susținătorilor.

Ficare pagină a listei de susținători se semnează de către un membru al comitetului de inițiativă sau de o altă persoană împuternicită în scris de comitet pentru a întocmi lista. Listele semnate de susținători se păstrează în dosare, pe localități, șnuruite și semnate pentru atestarea conținutului, pe coperta a doua, de către un membru sau o persoană împuternicită de comitet.

Originalul listelor de susținători se trimite de Camera sesizată la Curtea Constituțională, acesta fiind și temeiul verificării din oficiu sau pe baza sesizării Camerei de reflecție a constituționalității propunerii legislative [30, p. 161; 8, p. 704].

După găsirea suportului de susținere necesar, propunerea legislativă se depune la Camera competentă a Parlamentului, însoțită de expunerea de motive și de originalele cu listele de susținători, precum și de o cerere semnată de membrii comitetului de inițiativă, în care se trece și împuternicirea a cel mult 5 membri de a reprezenta comitetul de inițiativă în vederea promovării și susținerii inițiativei

după înregistrarea acesteia. Înregistrarea se face în cel mult 6 luni de la data publicării acesteia în Monitorul Oficial [30, p. 161]. După împlinirea acestui termen, propunerea legislativă nu mai poate fi prezentată decât ca o nouă inițiativă legislativă, în condițiile legii citate.

O problemă distinctă, care se pune în legătură cu exercitarea *inițiativei populare*, are în vedere faptul că propunerile legislative formulate de cetățeni în temeiul art. 74 alin. (1) din *Constituția României* nu pot avea ca obiect probleme fiscale, probleme cu caracter internațional, amnistia și grațierea. Aceste restricții în exercitarea dreptului de inițiativă populară sunt impuse de Constituție în virtutea faptului că ele vizează problemele generale ale guvernării statale și ar putea prejudicia, în procesul legiferării, interesul general, prin promovarea intereselor unui grup restrâns de cetățeni cu drept de vot, în dauna unui corp electoral care a promovat o majoritate parlamentară de guvernare și un program legislativ care poate fi viciat prin ordonanțarea legală a unei ordini juridice particulare [30, p. 163].

Așadar, se poate constata că *Constituția României* republicată stabilește, în esență, două restricții privind exercitarea *dreptului la inițiativă legislativă* de către cetățeni. Prima restricție se referă la procedura de exercitare, fiind necesară adeziunea unui grup format din cel puțin 100.000 de cetățeni români cu drept de vot care să subsemneze propunerea legislativă. Cea de-a doua restricție se referă la obiectul *inițiativei legislative* din care nu pot face parte problemele fiscale, problemele cu caracter internațional, amnistia și grațierea [28, p. 2].

Suplimentar, am putea adăuga și a treia restricție-condiție, care constă în asigurarea caracterului constituțional atât al propunerii legislative, cât și al procedurii de înaintare a acestuia de către cetățeni.

În vederea asigurării acestei condiții, potrivit art. 7 din Legea nr. 189/1999, inițiativa este verificată de către Curtea Constituțională. Obiectul verificării realizate

de Curtea Constituțională îl constituie caracterul constituțional al propunerii legislative, îndeplinirea condițiilor privitoare la publicarea acesteia și la atestarea listelor de susținători, întrunirea numărului minim de susținători pentru promovarea inițiativei (legea enumeră expres această exigență, deși ea intră în ceea ce numim caracterul constituțional al propunerii legislative), precum și respectarea dispersiei teritoriale a acestora.

Curtea Constituțională se pronunță în termen de 30 de zile de la sesizare asupra propunerii legislative, decizia sa fiind comunicată președintelui Camerei Parlamentului care a sesizat-o și publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I. Efectul deciziei pronunțate de Curtea Constituțională este că, la primirea acesteia, Camera Parlamentului la care a fost înregistrată propunerea legislativă a cetățenilor inițiază procedura parlamentară de legiferare, rămânând, însă, la latitudinea legiuitorului să adopte sau nu legea în forma propusă de inițiatori.

Analiza aspectelor teoretice și practice referitoare la exercitarea controlului de constituționalitate asupra inițiativelor legislative ale cetățenilor, a permis cercetătorilor să constate că o asemenea atribuție alocată Curții Constituționale pare inoportună și chiar excesivă din următoarele considerente [28, p. 6]:

– asemenea procedură de verificare (care reprezintă un control de constituționalitate anterior) nu este prevăzută în nici una din celelalte situații de exercitare a *dreptului de inițiativă legislativă*;

– toate verificările efectuate de către Curtea Constituțională cu privire la conținutul propunerii și a respectării procedurii sunt aspecte care pot fi verificate și prin filtrele procedurii legislative în cadrul Parlamentului, mai ales că sunt aspecte ce țin de conformitatea extrinsecă;

– conformitatea intrinsecă a propunerii legislative a cetățenilor poate face obiectul controlului de constituționalitate anterior exercitat asupra legii înainte de promulgarea acesteia;

– și, nu în ultimul rând, numărul foarte mic de sesizări, denotă inoportunitatea unei asemenea atribuții.

În linii generale, susținem poziția enunțată, completând argumentele cu ideea că verificarea procedurii sugerează mai mult testarea legalității și nu a constituționalității acesteia, întrucât, în cea mare parte, procedura în cauză este reglementată de Legea nr. 189/1999 și nu de *Constituția României*.

Dincolo de testul constituționalității, ultima încercare la care este supusă *inițiativa legislativă cetățenească* este aprobarea legiuitorului. La acest capitol, cercetătorii susțin că „proiectul de lege propus de către cetățeni urmează a fi examinat în mod obligatoriu de către Parlament, care, la rândul său, este în drept să ia orice decizie: să-l adopte, să-l amendeze, fie să-l respingă” [10, p. 489]. Altfel spus, Parlamentul, atât în acest caz, cât și în altele, nu este obligat să adopte propunerea legislativă susținută de cetățeni, după cum nu este ținut să adopte nici alte cereri cu care este sesizat [30, p. 163].

Din cele enunțate, devine clar că semnificația *inițiativei legislative cetățenești* se limitează doar la impulsivitatea procesului legislativ, fără a influența desfășurarea acestuia și nici finalitatea sa [15, p. 346].

Cu toate acestea, în opinia justă a cercetătorilor, important este că *inițiativa cetățenească*, odată emanată de la un număr semnificativ de cetățeni, constituie un semnal pentru Parlament în sensul că, pe lângă valoarea intrinsecă a dispozițiilor de lege ce formează propunerea legislativă și care se bucură de susținerea unei părți importante din populația țării, acestea dezvăluie o problemă demnă de a fi luată în considerare de forul legislativ. Faptul că cetățenii inițiază o modificare legislativă sau chiar adoptarea unei noi legi într-un anumit domeniu constituie un puternic indicator pentru Parlament, care trebuie să o analizeze cu responsabilitate și, chiar dacă, din diverse motive, nu o transformă în lege în forma propusă, trebuie să țină

seama de semnificația acestui demers popular, și anume că *inițiativa cetățenească* a fost generată de o problemă reală, pe care o parte a populației a evidențiat-o prin acest mecanism și a încercat să îi găsească o soluție. Ca atare, autoritatea legiuitoare va trebui să aibă în vedere că este necesară o analiză temeinică a cauzei care a determinat declanșarea acestei proceduri. Cu alte cuvinte, *inițiativa legislativă cetățenească* are, în principal, rolul de a aduce în fața Parlamentului soluții pentru rezolvarea pe cale legislativă a unei anumite problematice și, în subsidiar, dacă soluția propusă nu este acceptată de Parlament, de a atrage atenția acestuia cu privire la existența unei probleme ce necesită rezolvare. Posibilitatea oferită cetățenilor români de a-și exprima voința politică cu ajutorul acestui instrument juridic poate fi considerată cea mai eficientă modalitate prin care aceștia se pot implica în mod activ în procesul de luare a deciziilor la nivel statal [3, p. 3].

În încheierea cercetării, vom sublinia că instituția *inițiativei legislative populare* reprezintă un instrument deosebit de important pentru realizarea democrației participative la nivelul statului (inclusiv la nivelul Uniunii Europene). Inexistența acesteia (în Republica Moldova) denotă o șansă mult diminuată pentru cetățeni de a exercita suveranitatea pe care o dețin de drept. Pe de altă parte, însăși recunoașterea constituțională a *dreptului la inițiativă legislativă populară* nu este suficientă pentru a asigura și garanta eficiența efectivă a acesteia. Mai este nevoie de reglementări suplimentare pentru consacrarea unor standarde clare și concrete în materie, dar care să nu limiteze excesiv și nejustificat exercitarea *dreptului la inițiativă legislativă* a cetățenilor. Suplimentar, eficiența instituției *inițiativei legislative populare* depinde crucial de activismul cetățenilor (al societății civile), precum și de responsabilitatea și receptivitatea forului legislativ ca organ legiuitor suprem în stat.

1. Referințe bibliografice:
2. Arnăuț V. Dreptul la inițiativă legislativă: obiect și titulari. În: *Защита прав человека, materialele conferinței științifice din 26.10.2017, desfășurată în cadrul Universității de Stat din Comrat. Comrat: S.n., 2017, pp. 505-519.*
3. Avizul Comitetului Economic și Social European privind punerea în aplicare a Tratatului de la Lisabona: democrația participativă și inițiativa cetățenească europeană (articolul 11) (aviz din proprie inițiativă) /2010/C 354/10/. Disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:354:0059:0065:RO:PDF>, accesat la 26.12.2021.
4. Bărbățeanu V. Curtea Constituțională și democrația participativă sau implicarea cetățenilor în procesul legislativ. În: *Buletinul Curții Constituționale*, 2016. Disponibil pe https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/05/Initiativa-legislativa2016_1.pdf, accesat la 26.12.2021.
5. Butucea E. Cetățenii ca subiecți ai procesului legislativ. În: *Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului: Materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului*, 11 decembrie 2013. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014, pp. 351-361.
6. Codul electoral al Republicii Moldova nr. 1381 din 21.11.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 81 din 08.12.1997 (cu modificări și completări până în 18.03.2016).*
7. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Republicată: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 78/140 din 29.03.2016 (actualizată prin Legea nr. 120 din 23.09.2021, MO 238/01.10.21).*
8. Constituția Republicii Moldova: comentariu. Chișinău: Arc, 2012. 576 p.
9. Constituția României – comentariu pe articole. Coord.: I. Muraru, E.S. Tănăsescu. București: C.H. Beck, 2008. 1507 p.
10. Constituția României din 21 noiembrie 1991 (revizuită în 2003), publicată în *Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991. Republicată în Monitorul Oficial al României nr. 767 din 31 octombrie 2003.*
11. Costachi Gh. Cetățeanul și puterea în statul de drept. Chișinău: S.n., 2019. 860 p.
12. Guceac I. Forme și condiții de exercitare a democrației în statul de drept. În: *Revista Națională de Drept*, 2003, nr. 10, pp. 45-48.
13. Iancu Gh. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a III-a. București: Lumina Lex, 2005. 638 p.
14. Deleanu I. Instituții și proceduri constituționale – în dreptul român și comparat. București: C.H. Beck, 2006. 922 p.
15. Ionescu C. Unele reflecții pe marginea art. 74 din Constituția României, republicată. În: *Revista de drept public*, 2010, nr. 2, pp. 1-14.
16. Lazăr M., Costachi Gh. Implicarea cetățenilor în procesul legislativ ca formă de manifestare a democrației participative. În: *Scientific Collection «InterConf», (94): with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference “Science, Education, Innovation: Topical Issues and Modern Aspects” (December 25-26, 2021). Tallinn, Estonia: Ühingu Teadus juhatus, 2021, pp. 342-350.*
17. Lebedeva N.V., Ogurtsov A.Yu. Legislative Initiative: Concepts, Features. În: *European Researcher*, 2011, nr. 2 (4).
18. Legea cu privire la inițiativa populară de revizuire a Constituției, nr. 387 din 19.07.2001. În: *Monitorul Oficial nr. 097 din 17.08.2001.*
19. Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului nr. 797 din 02.04.1996. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 50 din 07.04.2007 (cu modificările și competențele ulterioare).*
20. Legea României nr. 189 din 9 decembrie 1999 privind exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni. Republicată în: *Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.*

- 300 din 06.04.2004.
21. Midrigan P., Bordian M. Referendumul ca formă fundamentală a democrației politice. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2020, nr. 8 (138), p. 112-121.
 22. Minn P. *Black's Law Dictionary. With Pronunciations*. West Publishing Co, 1990. 150 p.
 23. Muraru I., Tănăsescu E.S. *Drept constituțional și instituții politice*. Ediția a XII-a, Vol. II. București: C.H. Beck, 2006. 280 p.
 24. Pînzaru T. Asigurarea juridică a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților de guvernare și reprezentative. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015. 190 p.
 25. Pînzaru T., Găgiu E. Inițiativa legislativă: subiecți de drept și condiții de admisibilitate. În: *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept, materialele conferinței științifice internaționale din 3 mai 2011 (mun. Chișinău)*. Chișinău: S.n., 2011, pp. 334-342.
 26. Popa V. *Drept parlamentar al Republicii Moldova*. Chișinău: ULIM, 1999. 232 p.
 27. Postolache I.N. *Raporturile stat-cetățean în România și Republica Moldova*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013. 166 p.
 28. Rîbca E. Inițiativa legislativă (I). În: *Dimensiunea științifică și praxiologică a dreptului. Materialele conferinței științifice internaționale „Contribuții la dezvoltarea doctrinară a dreptului” In honorem Elena Aramă, doctor habilitat în drept, profesor universitar. Om emerit.* (Chișinău, 14-15 martie 2009). Chișinău: Bons Offices, 2009, pp. 310-327.
 29. Valea D.C. Controlul constituționalității inițiativelor legislative a cetățenilor în România. În: *Curentul Juridic*, 2012, nr. 1(48). Disponibil pe http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_201201/recjurid121_3FR.pdf, accesat la 28.12.2021
 30. Varga A. *Constituționalitatea procesului legislativ*. București: Hamangiu, 2007. 386 p.
 31. Vida I. *Legistica formală. Introducere în tehnica și procedura legislativă*. București: Universul Juridic, 2012. 223 p.
 32. Костаки Г., Султанов Р. Участие граждан в осуществлении государственной власти. Кишинэу: Б. и., 2018. 520 p.
 33. Огнева Е.А. Правовое регулирование правотворческой инициативы граждан как гарантия реализации прав человека: зарубежные практики. В: *Научные Ведомости, Серия Философия. Социология. Право*, 2013, № 23 (166). Выпуск 26, pp. 119-124.
 34. *Парламентское право России*. Под ред. Т.А. Хабриевой. Москва, 2003. 400 p.
 35. Поленина С.В. *Законотворчество в Российской Федерации*. Москва, 1996. 146 p.
 36. Фрунзэ Ю., Гăжиу Е., Султанов Р. Институт народной законодательной инициативы в современном демократическом государстве (теоретико-правовые аспекты). În: *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept, materialele conferinței științifice internaționale din 3 mai 2011*. Chișinău: S.n., 2011, pp. 207-210.

DESPRE AUTORI

Gheorghe COSTACHI,

*doctor habilitat în drept,
profesor universitar, cercetător științific
principal în cadrul Institutului de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice, AȘM
e-mail: costachi70@mail.ru*

Matei LAZĂR,

*consilier juridic, primăria comunei Oboga,
jud. Olt, România,
doctorand, Școala doctorală Științe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail:*

CZU 351.74(47+57)

DOI 10.5281/zenodo.6461052

LEGAL REGULATION OF THE USE OF MILITARY FORCE FOR ENSURING RUSSIAN EMPIRE INTERNAL SECURITY (XIX – EARLY XX CENTURIES)

Rustem Zagirovich AMIROV,
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor

In this research paper the author examines the legal basis of the use of military force to ensure the internal security of the Russian Empire in the 19th - early 20th centuries. The study includes the analysis the provisions of special normative legal acts regulating the procedure for conscription of troops to assist civilian authorities in ensuring public order and security. That provisions are estimated for compliance with the norms of modern national and international law.

Keywords: police, police functions, military formations, military force, public order, internal security.

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ ВОЕННОЙ СИЛЫ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВНУТРЕННЕЙ БЕЗОПАСНОСТИ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ (XIX – НАЧАЛО XX ВВ.)

Рустем Загирович АМИРОВ,
кандидат юридических наук, доцент

В статье рассматривается правовая основа применения военной силы для обеспечения внутренней безопасности Российской империи в XIX – начале XX веков. Анализируются положения отдельных нормативных правовых актов, регламентирующих порядок призыва войск для содействия гражданским властям в обеспечении общественного порядка и безопасности. Дается их оценка на предмет соответствия нормам современного национального и международного права.

Ключевые слова: полиция, полицейские функции, воинские формирования, военная сила, общественный порядок, внутренняя безопасность.

Introduction. Ensuring public order and safety is the subject of regulation of both national and international law. Relevant legal norms determine the range of subjects carrying out this activity and the scope of their powers. The Code of Conduct for Law Enforcement Officials, adopted by General

Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979 (hereinafter: the Code), among the officials fulfilling law enforcement duties, mentions representatives of the military authorities in cases of granting them police powers. The Code allows the use of force (including military, in the meaning of Art. 1) and firearms

only in case of emergency. The corresponding exceptional measure should be based on the principle of proportionality [2]. Thus, the involvement of military personnel in the performance of police functions is recognized as a worldwide practice (historically established).

In the Russian Empire the use of military formations as a police force was associated both with the historical tradition (starting with the princely squad) and with the absence or insufficiency of police officers. Despite the creation of regular police and military police units, military units continued to be systematically involved in exercising police functions [1].

In accordance with the «General Mandate to Civil Governors» of 3 June 1837 military units were empowered to conscript troops:

In the event of the appearance of robbery gangs and other offenders, when insufficient local police. The military teams were entrusted with the tasks of eliminating them and ensuring the safety of movement along the communication routes (§ 55).

If there was disorder and disobedience to the legal authority. Civilian governors were instructed to stop the riots mainly «through suggestions, explanations and exhortations.» The involvement of military teams was used as a preventive measure in the form of a show of force. If necessary, they were accommodated in the village and were kept by the local population as their punishment (§ 56) [4].

In accordance with the «Temporary Order to the County Police» of 16 August 1861 (hereinafter: the Order), in extreme cases (they meant «open resistance to the orders of the authorities, when it cannot be stopped otherwise than by the cooperation of the army and the use of weapons») and «in case of urgent need», the troops could be conscripted by the police officer or the mayor on their own. The police had the right to seek help from the military directly in cases of robbery, murder, etc. or threats of violence; when police actions could not stop the riot from spreading. In oth-

er cases, the legal basis for the use of military force was solely the decision of the governor. Field army troops were involved only in case of insufficient internal guard. The Order specifically noted that before the use of force disobeying people should be persuaded to end the riots. The procedure of the use of weapons by military personnel was regulated in detail in the Order (paragraphs 12-14). It was applied only on the basis of the permission of the governor, and in exceptional cases - by order of the police officers and after a threefold warning. Without warning, weapons were used only when attacking military personnel and when the lives of persons subjected to violence by rioters were threatened. Military teams acted independently only in the absence of leadership from authorized officials (police officer, governor or other authorized official).

The use of extrajudicial repression was prohibited. With the restoration of order, the departure of the military command was carried out at the personal discretion of the governor [5].

With a view to more detailed regulation of the course of actions of troops conscripted to assist local authorities, on 4 September 1861, the monarch approved the «Instructions for military commanders in cases of the use of troops to pacify popular unrest and unrest.» This act supplemented the provisions of the «Temporary Order to the County Police» in terms of the use of weapons by military personnel [6].

Military personnel involved in ensuring law and order and public safety were also guided by the norms of the Charter on Garrison Service and the Charter on Field Service in Wartime. The military command was authorized to give «additional, depending on the circumstances, Instructions to the troops». The relevant norms are reflected in the Code of Laws of the Russian Empire (vol. II, Art. 646) and the Code of Military Regulations (Part 3, Book 1, Art. 463).

In accordance with Article 316 of the

General Institution of the Provincial, in the event of insufficient police forces or ineffectiveness of its actions to «eradicate» bandit gangs, thieves, deserters, fugitives and vagabonds, the governors were empowered to involve troops at their discretion. The procedure military formations involvement was regulated in detail by the «Rules on the procedure for calling up troops to assist civilian authorities» (hereinafter: the Rules), set out in the annex to Art. 316.

Troops could be conscripted by the civilian authorities if the police forces were insufficient to ensure order and internal security (to protect public order during mass events; in case of natural disasters, epidemics, epizootics; to escort prisoners; to catch fugitive prisoners and deserters; for capture and detention of criminals; to prevent or stop riots, etc.). The right to conscript troops on the basis of Articles 1 and 3 was granted to governors-general, governors, town governors, police officers, chiefs of police, as well as senators during the audit of provinces. Police officers and chiefs of police could appeal directly to the head of the garrison only when it was necessary to provide assistance from the military in the execution of court sentences. In the cases specified in Art. 1, they could only call up troops with the consent of the governor or mayor. The exceptions were «cases of extreme urgency» and «if unrest, disorder and outrage spreads despite police commands».

The decision to use weapons against rioters in the case of exhaustion of other means was also taken by civilian authorities. At the same time, it was stipulated that in the absence of civilian authorities at the scene of the riots, «the military commander who arrived with the army will give orders at his own discretion». The Rules recommended that the military command «generally resort to persuasive means, as far as they are deemed possible». Besides the Rules described in detail the procedure of the use of firearms «only in case of inevitable necessity, when it would be

impossible to end the disorder by any other means» [7, p. 31, 177-180].

Historical documents have preserved various facts of the application of mentioned legal norms, including mass riots that took place in the territory of Bessarabia. For example, as a result of the refusal of the peasants of the Khotyn uyezd to fulfill the villein-socage, the district police officer, in a report of 27 May 1870, addressed to the Bessarabian governor, Major General EE Gangardt, asked to quarter «for pacification» one battalion in each village. At his disposal two battalions from the 15th Infantry Division were commanded. Military force was used as a preventive measure to preclude possible unrest in the territories adjacent to the area of peasant unrest. For this purpose, the military teams were sent «to the billet and to other villages at the request of the need.» At the same time, the district police officer was instructed «clearly read at a full meeting of society the laws establishing punishment for disobedience and resistance to orders of the government and police authorities in villages that do not obey the requirements of the law» [3, p. 55, 56].

Prince S. D. Urusov, being the governor of Bessarabia in 1903–1904, rather critically assessed the activities of the city and district police, speaking of the low quality of its personnel both in terms of professionalism and a tendency to take bribes. He noted the lack of proper interaction between the police and troops in the maintenance of public order, despite the fact that «gentlemen officers moved across the street in dirty weather riding a policeman». The governor drew attention to the obsolescence of certain norms of the «Rules on the conscription of troops to assist civilian authorities» (on 7 February of 1906, in connection with the revolutionary events, the tsar approved a new edition of the Rules), which did not allow the operational use of military formations and regulate their actions at the same time in different parts of the city. These shortcomings were revealed under the previous governor R.S. von Raabene dur-

ing the suppression of the Jewish pogrom in Chisinau. According to Urusov, the existing Rules “made it possible for the troops to be inactive during the riots, without incurring any responsibility”, in connection with which acts of violence against the Jewish population continued from 6 to 7 April of 1903. The police also did not take active action against pogromists. However, order was quickly restored after the chief of the garrison, General Beckman, received the right to use military force and make arrests.

To increase the efficiency of the measures applied to restore order, the new Bessarabian governor proposed to make some additions to the existing Rules. The norm provided the duty of the commanders of military units called up to assist the civilian authorities to act independently in suppressing riots that threaten the life and property of ordinary people. However, this procedure shifted responsibility from the civilian authorities to the military. The War Department could not accept that. Therefore, Urusov was able to implement his proposal only through a personal agreement with General Beckman, with the consent of the commander of the Odessa military district Musin-Pushkin and bypassing the War Ministry. Military units were determined as part of a company and a squadron for daily duty in Chisinau. The places of their deployment were reported to the chief of police and bailiffs. The request for the troops could be carried out by any police rank

endowed with such a right by the governor. The duty unit had to move to the indicated area within ten minutes, without waiting for the order of the military command. In case of the involvement of significant military forces, they were distributed among the sections of the city in accordance with a previously developed plan.

“It is very important,” wrote S.D. Urusov, - of course, in such cases to have power in the form of “ultimae rationis”, a disciplined military unit; but this power should be kept in the literal sense of the word behind oneself, and not in front of oneself, in order to use it only as a last resort, in the form of an action, and not in the form of an argument”. Due to this position, the governor managed to stop the unrest of the peasants in the villages of Beletsky and Orhei districts, without using military force against them [8].

Conclusion. Thus, the analysis of the provisions of certain normative legal acts of the Russian Empire, regulating the police functions of the armed forces, allows us to conclude that they mainly reflected the class essence of the state and law. However, at the same time, that legal norms are consistent with modern legal acts, international documents in the field of security, including the Code of Conduct for Law Enforcement Officials (primarily in terms of consolidating the principles of exclusivity and proportionality in the use of military force).

Bibliography:

1. The Code of Conduct for Law Enforcement Officials, adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_conduct.shtml (date of access: 10.11.2021).
2. Amirov R.Z. Policejskie funkicii armii Rossijskogo gosudarstva v XVIII – pervoj chetverti XIX vekov : monografija / R. Z. Amirov. – Ufa : Ufimskij jurid. in-t MVD RF, 1999. – 109 s.
3. Krest’janskoe dvizhenie v Rossii v 1870-1880 gg. – M.: Nauka, 1968.
4. Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii : Sobranie 2-e : s 12 dekabrtja 1825 g. po 28 fevralja 1881 g. T. 12. Ch.1. № 10303. – Sankt-Peterburg: tipografija Vtorogo ot-

- deleniya Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva kanceljarii, 1838.
5. Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii : Sobranie 2-e : s 12 dekabnja 1825 g. po 28 fevralja 1881 g. T. 36. Ch.2. № 37348. – Sankt-Peterburg: tipografija Vtorogo ot-delenija Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva kanceljarii, 1863.
 6. Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii : Sobranie 2-e : s 12 dekabnja 1825 g. po 28 fevralja 1881 g. T. 36. Ch.2. № 37389. – Sankt-Peterburg: tipografija Vtorogo ot-delenija Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva kanceljarii, 1863.
 7. Svod zakonov Rossijskoj imperii. Kn. 1. T. 2. Obshhee uchrezhdenie gubernskoe. – SPb., 1912.
 8. Urusov S. D. Zapiski Gubernatora. – M.: Izdatel'stvo V. M. Sablina, 1907. URL: http://www.oldchisinau.com/lib/urusov/urusov-zapiski_gubernatora.html. (date of access: 10.11.2021).
 9. Amirov R.Z. Police functions of the army of the Russian state in the 18th - first quarter of the 19th centuries: monograph / R.Z. Amirov. - Ufa: Ufa law. Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation, 1999. - 109 p.
 10. Code of Conduct for Law Enforcement Officials (adopted by UN General Assembly Resolution 34/169 of December 17, 1979). URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_conduct.shtml (date accessed: 10.11.2021).
 11. The peasant movement in Russia in 1870-1880. - M.: Nauka, 1968.
 12. Complete collection of laws of the Russian Empire: Collection 2: from December 12, 1825 to February 28, 1881 V. 12. Part 1. No. 10303. - St. Petersburg: printing house of the Second Branch of His Imperial Majesty's Own Chancellery, 1838.
 13. Complete collection of laws of the Russian Empire: Collection 2: from December 12, 1825 to February 28, 1881 T. 36. Part 2. No. 37348. - St. Petersburg: Printing House of the Second Branch of His Imperial Majesty's Own Chancellery, 1863.
 14. Complete collection of laws of the Russian Empire: Collection 2: from December 12, 1825 to February 28, 1881. T. 36. Part 2. No. 37389. - St. Petersburg: Printing House of the Second Branch of His Imperial Majesty's Own Chancellery, 1863.
 15. Code of laws of the Russian Empire. Book. 1. T. 2. General provincial institution. - SPb., 1912.
 16. Urusov S. D. Notes of the Governor. - M.: V. M. Sablin Publishing House, 1907. URL: http://www.oldchisinau.com/lib/urusov/urusov-zapiski_gubernatora.html. (date of access: 10.11.2021)

ABOUT AUTHOR

Rustem Zagirovich AMIROV,
Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
History and Theory of Law and State, Ufa
Law Institute of the Ministry of Internal
Affairs of the Russian Federation,
450103 Russian Federation,
Ufa, 2 Muksinova st.

CZU 343.343.3

DOI 10.5281/zenodo.6461061

DETERMINANTELE CRIMINOLOGICE ALE VANDALISMULUI

Sofia PILAT,
doctor în drept, conferențiar universitar

Problema respectării și ocrotirii valorilor culturale și a normelor morale la etapa actuală a devenit tot mai stringentă pentru toate statele civilizate, printre acestea se numără și Republica Moldova. Nu există și nici nu a existat vreodată o colectivitate umană care să nu fi promovat anumite valori culturale și morale.

Educația moral-culturală constituie o dimensiune deosebit de importantă a personalității umane într-o societate democratică, întrucât progresul economic și spiritual depinde de gradul de angajare a fiecăruia în efortul comun de creștere a calității vieții.

Însă, trebuie să recunoaștem, pe bună dreptate că, deși valorile culturale și normele morale sunt promovate la un nivel destul de înalt în societatea contemporană, în ultimele decenii se constată o creștere alarmantă a ratei de încălcare a acestora, privită ca o formă de manifestare a comportamentului uman distructiv.

Așadar, manifestările sociale distructive au fost catalogate de reprezentanții statului sau de anumite categorii sociale, profesionale sau etnice care și-au văzut interesele lezate sau bunurile distruse drept acte de vandalism.

Cuvinte-cheie: vandalism, vandalizarea, distrugerea, deteriorarea, cauzele, condițiile, factori, circumstanțe, comportament distructiv, autoafirmare.

CRIMINOLOGICAL DETERMINANTS OF VANDALISM

Sofia Pilat,
PhD, Associate Professor

The issue of respecting and protecting cultural values and moral norms at the present stage has become more and more pressing for all civilized states, among them the Republic of Moldova. There is not and never has been a human community that has not promoted certain cultural and moral values. Moral and cultural education is a particularly important dimension of the human personality in a democratic society, as economic and spiritual progress depends on the degree of commitment of each in the common effort to increase the quality of life

However, we must rightly admit that, although cultural values and moral norms are promoted at a fairly high level in contemporary society, in recent decades there has been an alarming increase in the rate of their violation, seen as a form of manifestation of destructive human behavior.

Therefore, the destructive social manifestations were categorized by the representatives of the state or by certain social, professional or ethnic categories that saw their damaged interests or the destroyed goods as acts of vandalism.

Keywords: vandalism, vandalism, destruction, damage, causes, conditions, factors, circumstances, destructive behavior, self-affirmation.

Introducere. În pofida faptului că vandalismul are adânci rădăcini istorice, odată cu dezvoltarea civilizației, însoțită de evoluția procesului de urbanizare, această faptă penală a devenit tot mai răspândită. Acest lucru se datorează creșterii ponderii infrastructurii transporturilor (aparitia noilor unități de transport public, feroviar etc.); infrastructurii culturale și a cultelor care cuprinde un număr impunător de bunuri ce comportă o valoare istorică, culturală sau religioasă; distanțării relațiilor dintre membrii grupului social; formalizării raporturilor sociale și ca rezultat pierderea controlului social informal asupra membrilor colectivității etc.

Toți acești factori favorizează nemijlocit comiterea actelor de vandalism, care afectează valorile istorice, culturale și religioase ocrotite de stat.

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea realizării scopului propus, în prezentul articol științific s-au utilizat următoarele metode: metoda sistemică, metoda comparativă și, nu în ultimul rând, metoda logică (bazată pe analiza deductivă și cea inductivă).

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate lucrările științifice ale autorilor S. Cohen, C. Cordess, D. Kanter, Iu. Larii, Gh. Gladchi, M. Turcan, V. Chirița, V. Sîli, O. Pop, A.И. Алексеев, Ю. Борисов, В.Е. Эминова, Г. Меликьянц, В.Ф. Пирожков, Н.А. Черемнова, В.С. Четвериков etc.

Rezultate obținute și discuții. Un rol deosebit de important în combaterea actelor de vandalism îl are identificarea cauzelor și condițiilor care contribuie la comiterea acestei infracțiuni.

Abordarea cauzelor de săvârșire a infracțiunii presupune relevarea în măsura posibilităților a întregului ansamblu de circumstanțe externe și interne care au un anumit impact asupra fenomenului antisocial [5, p. 165].

Conform dicționarul limbii române moderne, prin „cauză” se subînțelege: 1) fenomen care precedă și, în condiții determinate,

provoacă apariția altui fenomen, căruia îi servește ca punct de plecare; pricină, motiv; 2) problemă socială care interesează o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută [4, p. 122].

Așadar, cauzele criminalității sunt niște fenomene și procese sociale care generează și mențin existența criminalității sau provoacă creșterea ori descreșterea ei [8, p. 26].

De asemenea, pe lângă cauzele de comitere a infracțiunilor, există și un șir larg de condiții (circumstanțe, împrejurări), care la rândul său favorizează săvârșirea faptelor infracționale, inclusiv și a infracțiunii de vandalism.

Către acestea se referă și factorii atât naturali, cât și cei sociali sau tehnici. De sine stătător, aceste condiții nu generează infracțiuni, dar conduc la înlăptuirea lor. Aprecierea unor fenomene în calitate de cauze, iar a altora – în calitate de condiții, are un caracter relativ, fiindcă, în diferite situații, unul și același fenomen poate apărea fie în calitate de cauză, fie de condiție. Cauzele criminalității și condițiile care o favorizează sunt unificate deseori într-un singur termen – factori determinatori ai criminalității [8, p. 27].

În această ordine de idei, pentru a înțelege mai bine și a reda mai larg toate circumstanțele care servesc drept temei pentru săvârșirea actelor de vandalism, este necesar de a analiza factorii ce contribuie la comiterea unei astfel de infracțiuni.

Așadar, factorii care determină săvârșirea actelor de vandalism pot fi multipli, printre care se numără:

Factorii economici – dezechilibrul dintre necesitățile economice și posibilitățile societății, grupurilor sociale și indivizilor; criza economică profundă; polarizarea populației după nivelul veniturilor (săraci și bogați); șomajul; inflația; erorile în strategia și practica înlăptuirii reformelor economice; scăderea producerii bunurilor; neachitățile salariilor; limitarea resurselor economice; creșterea nivelului economiei tenebre [16, p. 50]; crearea

și susținerea conștientă a climatului financiar patologic la nivel internațional, constând în existența posibilității practicării speculațiilor financiare și intervențiilor în privința unor state aparte etc. [6, p. 95].

Factorii politici – lipsa unei armonii politice în societate; contradicții între verigile puterii de stat; manifestarea separatismului, extremismului; conflicte interetnice; conflictele armate; instabilitatea politicii penale; lipsa unui control eficient din partea societății asupra sistemului de măsuri de combatere a criminalității; lupta pentru putere a partidelor politice sau a organizațiilor obștești care urmăresc scopuri politice, sau a grupurilor separate, ai căror lideri urmăresc scopuri egoiste; nivelul înalt de birocratism și corupție în organele puterii de stat etc. [10, p. 68].

Factorii culturali – teama de exterminare culturală, atributele căreia sunt: religia, limba vorbită, apartenența etnică, educația etc. [3, p. 169].

Factorii juridici – inacțiunea unui șir de legi și a altor acte normative; instabilitatea și imperfecțiunea legislației îndreptate în special asupra prevenirii și combaterii criminalității; pasivitate în înaintarea propunerilor legislative; nivelul scăzut de cultură juridică a societății etc. [3, p. 169].

Factorii organizatorici – supraîncărcarea sistemului justiției penale; nivelul scăzut de descoperire a infracțiunilor; deficitul interpretării oficiale a legislației penale; lipsa unui sistem centralizat de expertiză criminologică a legislației; contradicțiile de competență și corelație a organelor responsabile de prevenirea și combaterea criminalității etc. [12, p. 17].

Factorii psihologici – pierderea de către o parte a populației a unor idealuri elementare omenești în domeniul conviețuirii sociale; scăderea nivelului de încredere a societății față de organele de drept; solidaritatea joasă a populației în prevenirea și combaterea criminalității; alcoolismul, narcomania, toxicomania; nihilismul juridic etc. [16, p. 56].

Factorii medicali – bolile psihice; acce-

sibilitatea dobândirii preparatelor medicale (narcotice, psihotrope) care influențează asupra psihicului persoanei; alcoolismul, narcomania etc. [3, p. 170].

Factorii tehnici – insuficiența și imperfecțiunea mijloacelor și tehnologiilor de destinație generală și specială; eficacitatea joasă a mijloacelor tehnice folosite în procesul urmăririi penale; aprovizionarea insuficientă a organelor de drept cu mijloace de transport, de autoapărare, alte mijloace tehnice speciale; armament; competitivitate tehnică a infractorilor în raport cu organele de drept; nivelul scăzut de automatizare a evidențelor criminale etc. [12, p. 20].

Factorii sociali – contradicțiile dintre interesele diferitor grupuri sociale, relațiile naționale, problema egalității în drepturi, nemulțumirea persoanei de statutul său social, discriminarea, nivelul de instruire școlară, profesia, starea civilă etc. [5, p. 179-180].

Factorii demografici – sporul natural, explozii în rata natalității, structura după vârstă și sex și migrațiile populației etc. [5, p. 182].

Factorii sus-menționați, având cauze generale sau individuale, obiective sau subiective, particulare sau sociale, în general, pot fi clasificați în:

- factori interni;
- factori externi.

Factorii interni – fac parte din categoria cea mai dificilă și ei sunt cel mai greu de înlăturat, deoarece acești factori au un caracter biologic, fiziologic, psihic și psihologic. Unul dintre cei mai importanți factori interni este vârsta de pubertate pe care o putem considera ca o boală multidimensională, însă limitată în termene, fiind inevitabilă și temporară. Această perioadă este limitată și conform cercetărilor fiziologice, biochimice, endocrinologice coincide cu vârsta de 12-18 ani și cuprinde toată perioada corespunzătoare minoratului [9, p. 46].

Vârsta de 14-18 ani este considerată cea mai critică, deoarece în acest moment are loc formarea deplină a conștiinței de sine, și anu-

me, omogenizarea obișnuințelor comportamentale și fundamentarea valorilor morale ce devin principiile de bază ale vieții.

Autorul N.A. Ceremnova în general afirmă că, în contextul ultimelor decenii de dezvoltare a societății, comportamentul bizar și aberant al tinerilor devine un lucru obișnuit, care este legitimat de cultura dominantă și corespunde mentalității unei societăți aflate la o etapă de degradare morală și spirituală. În acest context, autorul citat menționează că marea majoritate a tinerilor cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani (circa 66,6%), din cauza mediului ambiant în care cresc și se educă, nu sunt în stare să conștientizeze și să perceapă pericolul social sporit al actelor de vandalism pe care le săvârșesc asupra bunurilor din domeniul public, precum și asupra celor ce prezintă valoare istorică, culturală sau religioasă pentru societate. Aceștia, în viziunea autorului, sunt convinși că comportamentul lor nu deviază de la normele morale și etice general recunoscute și respectate în cadrul societății [15, p. 32].

Așadar, din punctul de vedere al autorului sus-menționat, rezultă că comiterea actelor de vandalism prezintă un lucru obișnuit și normal pentru minori cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani.

Numeroasele studii în domeniul psihologiei și pedagogiei au demonstrat la nivel științific că tocmai adolescența constituie una dintre cele mai dificile perioade de dezvoltare a personalității umane. Anume la etapa respectivă a vieții are loc formarea caracterului individului, care deseori se caracterizează prin incoerență, vulnerabilitate, sensibilitate, afectivitate, flexibilitate, emotivitate, lipsă de stăpânire de sine și încredere exagerată în propriile puteri.

Lipsa de cunoștințe în domeniul dreptului, lipsa de experiență, crearea unei imagini distorsionate privind normele morale, schimbarea frecventă și bruscă a dispoziției în situațiile de conflict se pot manifesta în conduita adolescentului prin brutalitate, insolență, încăpățănare, infamie și sunt doar câțiva

dintre factorii ce îl pot determina pe acesta să purceadă la comiterea unor fapte interzise de lege, printre care se numără și vandalismul.

În aceste împrejurări este important să fie luat în considerare și faptul că deseori anume infractorii minori pot deveni membrii unor grupuri criminale organizate sau organizații criminale, astfel sporind gradul de infracționalitate în societate.

De asemenea, este important să menționăm că din punct de vedere psihologic, la vârsta de 14 ani, nivelul de dezvoltare mintală a minorului îi permite să înțeleagă sensul și însemnătatea conținutului interdicției juridico-penale cuprinse în art. 288 CP și caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale. Datele comparative ale cercetărilor psihologice ale minorilor cu vârsta de la 14 la 18 ani, care, pe de o parte, au săvârșit infracțiunea de vandalism, iar pe de altă parte, infracțiuni din categoria celor grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, ne demonstrează faptul că unui minor îi este mai simplu și accesibil să conștientizeze sensul și semnificația acțiunilor sale ilicite care au condus la comiterea vandalismului, decât a acțiunilor sau inacțiunilor care au stat la baza comiterii altor infracțiuni [14, p. 59].

În ceea ce privește **factorii externi** care influențează comiterea actelor de vandalism, menționăm că concomitent cu dezvoltarea societății și a statului nostru, se dezvoltă și se modernizează și factorii externi, al căror șir poate fi completat cu alții mai emancipați, mai actuali:

- lipsa de responsabilități;
- deprinderea parazitară;
- plecarea părinților peste hotare;
- abandonul moral al părinților;
- excesiva blândețe a părinților;
- violența în familie;
- haosul politic în țară;
- sărăcia și inegalitatea socială;
- accesul liber la Internet;
- promovarea violenței în diverse surse de informare în masă (mass-media, Internet, televiziunea, radioul etc.);
- mediul de contact (mediul școlar,

strada etc.).

Unul dintre renumiții istorici americani preocupați de identificarea și cercetarea ansamblului de cauze și condiții care contribuie la comiterea vandalismului este Stephen Frand Cohen. Conform studiului realizat de către Cohen, vandalismul se împarte în șase tipuri, clasificare ce reiese din prezența motivelor distructive la comiterea actelor de vandalism, și anume:

Vandalismul ca o modalitate de a dobândi ceva – motivul de bază al distrugerii fiind obținerea unui profit material. Tipul respectiv al vandalismului, în esență, constituie o varietate a furtului. Un exemplu elocvent în acest sens este vandalizarea obiectelor ce conțin metale prețioase în scopul dobândirii unui profit material prin comercializarea ulterioară a acestora.

Vandalismul tactic – distrugerea sau deteriorarea este privită ca un mijloc de atingere a altor obiective, de exemplu stoparea scăderii prețurilor la anumite categorii de mărfuri prin nimicirea lor.

Vandalismul ideologic – acest tip de vandalism are tangențe cu vandalismul tactic. Vandalismul ideologic apare atunci când făptuitorul urmărește scopuri politice sau sociale. Obiectul distrugerii având o semnificație simbolică pronunțată. El poate denota puterea în stat, diferite grupuri etnice, culturale, religioase etc.

Vandalismul privit ca o modalitate de răzbunare – distrugerea sau deteriorarea bunurilor are loc ca răspuns la resentiment sau insultă. Specificul acestui tip de vandalism constă în distrugerea anonimă și eşalonată în timp. Resentimentul poate fi unul imaginar, dar obiectul distrugerii doar indirect sau simbolic asociat cu sursa primară de ostilitate. Forma respectivă de răzbunare este atractivă din punct de vedere emoțional, ea oferă posibilitatea făptuitorului de a se răzbuna evitând confruntarea personală.

Vandalismul privit ca un joc – reprezintă o varietate a vandalismului specifică copiilor și adolescenților. Distrugerea sau

deteriorarea este privită ca o modalitate de autoafirmare a făptuitorului în grupul de semenii, prin demonstrarea forței, curajului etc. într-o manieră competitivă.

Vandalismul vicios – reprezintă prin sine actele de vandalism comise sub influența sentimentului de ură, antipatie, invidie, ostilitate față de membrii grupului social și drept urmare survenirea sentimentului de plăcere în urma comiterii acestora [1, p. 45].

Pe lângă tipurile de vandalism enumerate anterior, o clasificare a cauzelor ce contribuie la comiterea acestor acte ilicite este realizată de către psihologul social britanic Victor David Kanter [7, p. 98-104].

Acesta enumeră următoarele cauze de comitere a vandalismului și anume:

Furia. Acțiunile distructive ale făptuitorului sunt explicate prin sentimentele de frustrare, îngrijorare pe care o simte acesta față de neputința sa de obține ceva, iar comiterea actelor de vandalism poate fi privită de către făptuitor ca o modalitate de luptă cu stresul.

Plictiseala. Deseori, comiterea actelor de vandalism, în rândul adolescenților îndeosebi, este condiționată de dorința de a se distra. Însăși plictiseala propriu-zisă nu constituie un motiv, dar, după cum menționează unii autori, starea de plictiseală constituie acel fundal psihologic pe baza căruia se produc acțiuni ilicite săvârșite de către tineri. Motivul acestora constituind căutarea de noi impresii, senzații tari, emoții, retrairi din comiterea unor acțiuni interzise.

Un rol deosebit de important în formarea unui astfel de comportament îl joacă subcultura și crearea de stereotipuri greșite în rândul adolescenților [11, p. 42-47].

Studiul. Lla fel, este o cauză care poate influența asupra comportamentului ilicit, în acest caz, scopul distrugerii este cunoașterea. Prin urmare, cauza distrugerilor comise în special de către minori este curiozitatea sau dorința de a înțelege cum funcționează sistemul. Distrugerea sau deteriorarea este privită ca un procedeu de testare a limitelor la

ceea ce este acceptabil și un mod de verificare a temeiniciei normelor sociale existente și a autorității adulților.

Experiența estetică. Admirând procesul de distrugere care este însoțit de zgomote specifice, vandalul primește satisfacția estetică.

Cercetarea existențială. Analizând acest motiv, Kanter menționează că comiterea actelor de vandalism constituie un mijloc de autoafirmare, evidențiere printre mulțime, explorare a posibilității de influență asupra membrilor grupului social etc.

Unul dintre cele mai vechi exemple în acest sens ar fi actul de vandalism comis de Herostrat, un piroman grec din sec. al IV-lea î.Hr., care a încercat să devină celebru prin distrugerea Templului zeiței Artemis din Efes, una dintre cele Șapte Minuni ale Lumii Antice. După cum menționează criticii în domeniul artei, comiterea actelor de vandalism asupra obiectelor de artă este nu altceva decât satisfacerea „moftului” de a concentra atenția publicului asupra sa [2, p. 54-56].

De regulă, distrugătorii de acest gen nu întreprind nici o acțiune de sustragere de la ispășirea pedepsei pentru cele comise, ci din contra încearcă să demonstreze publicului actul de vandalism. În modul respectiv a procedat pictorul rus Alexander Brener, care, aflându-se în Muzeul de Artă Contemporană din orașul Amsterdam, a pulverizat cu vopsea de culoarea verde semnul dolarului pe renumitul tablou a lui Kazimir Malevich „*Suprematism. 1921-1927*”. Fiind ulterior reținut, Brener și-a explicat fapta comisă menționând: „Sunt un terorist „cultural” și prin actul comis am dorit să atrag atenția societății asupra poziției pictorilor în lume și a mea personală” [13, p. 21-25].

La fel, în contextul progresului tehnic, unul dintre factorii actuali care determină săvârșirea infracțiunii de vandalism constituie video producția, așa-numita video industrie, specializată în producerea atât a filmelor, cât și a diverselor jocuri moderne pentru gadget-uri, scopul cărora în mare majoritate constă în distrugerea diferitor obiecte.

Astfel, jocul poate conține simple simuloare de lovire sau coliziune, precum și sarcini intelectuale care constau spre exemplu în subminarea unei instalații de inginerie complexă.

Însuși jocul prin sine nu constituie o abatere, dar el creează baza pentru dezvoltarea comportamentului deviant, formând jucătorilor anumite aptitudini, și, cel mai important, o convingere lăuntrică în admisibilitatea și capacitatea transpunerii acțiunilor realizate în joc față de obiectele din lumea reală. Astfel, prin intermediul unui joc virtual, apare obiceiul de a învinge plictiseala prin distrugere.

Alt factor care favorizează comportamentul distructiv îl constituie răspândirea unei tendințe actuale în rândul tinerilor de a organiza în grup *flashmob-uri* ale căror esență constă în comiterea simultană a actelor de vandalism din diferite locații.

La fel, pasiunea tinerilor pentru crearea de *selfie-uri*, persistența unei competiții în originalitatea acestora, îi determină deseori pe aceștia să vandalizeze obiectele de fundal ale „autoportretului mobil”. Însăși crearea propriu-zisă de *selfie-uri* deja prezintă o reflectare a dorinței de autoafirmare și autopromovare într-o comunitate socială, liberă exprimare a emoțiilor și experiențelor, care, la rândul său, este foarte apropiată din punct de vedere al motivației cu motivele de comitere a vandalismului.

Concluzii. Așadar, drept urmare a studiului realizat în materia cauzelor și condițiilor care contribuie la comiterea infracțiunii de vandalism, conchidem că în conștiința publică vandalismul deseori apare ca un comportament deviant și lipsit de rațiune, distructiv și fără un anumit scop, iar identificarea cauzelor și condițiilor de comitere a actelor de vandalism în ultima perioadă, când multitudinea și diversitatea acestora evoluează pe măsura dezvoltării continue a societății, a devenit unul dintre principalele obiective pentru numeroasele cercetări sociologice.

Referințe bibliografice:

1. Cohen S. Destruction of Property: Motives and Meanings. London: The Architectural Press, 1973. 678 p.
2. Cordess C., Turcan M. Art Vandalism. In: British Journal of Criminology, 1993. Vol. 33. No. 1. p. 54-56.
3. Chirița V. Luarea de ostatici. Analiza juridico-penală și criminologică. Chișinău: Tipogr. Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI, 2011. 242 p.
4. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. 961 p.
5. Gladchi Gh. Criminologie generală. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
6. Gladchi Gh., Sîli V. Terorismul: studiu criminologic și juridico-penal. Chișinău, 2004. 284 p.
7. Kanter D. Vandalism: Overview and Prospect. Vandalism: Behavior and Motivation. Amsterdam: Hoth-Holland, 1983. 346 p.
8. Larii Iu. Criminologie. Vol. I. Chișinău: Tipogr. „Elena V.I.”, 2004. 152 p.
9. Pop O. Răspunderea penală și pedeapsa aplicată minorilor. Chișinău, 2005. 138 p.
10. Алексеев А.И. Криминология. Курс лекций. Москва: Щит-М., 1998. 340 с.
11. Борисов Ю. Механизм „гедонистического риска” и его роль в отклоняющемся поведении молодежи. În: Мир психологии и психология в мире, 1995. № 3. p. 42-47.
12. Криминология. Учебное пособие. Под общей редакцией Эминова В.Е. Москва: Норма, 1997. 160 с.
13. Меликьянц Г. Теракт против картины с применением химического оружия. În: Известия, 1997. № 2. p. 21-25.
14. Пирожков В.Ф. Криминальная психология. Москва: „Ось-89”, 2007. 704 с.
15. Черемнова Н.А. Уголовная ответственность за вандализм. Диссертация канд. юрид. наук. Омск, 2004. 198 с.
16. Четвериков В.С. Криминология. Учеб. пособие. Москва: Инфра-М., 1996. 126 с.

DESPRE AUTOR

Sofia PILAT,
doctor în drept,
conferențiar universitar al Catedrei „Procedură penală, Criminalistică și Securitate Informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova,
e-mail: sofia-chirita@yandex.ru

CZU 316

DOI 10.5281/zenodo.6461068

CONSTITUIREA SOCIOLOGIEI JURIDICE CA ȘTIINȚĂ

Veaceslav GRATI,
doctor în drept, conferențiar universitar

Ludmila BUCIUȘCAN,
master în drept

Evoluția societății și diversificarea relațiilor sociale la cumpăna dintre secolele XIX și XX, marcate de industrializare, profesionalizare și raționalitate științifică și economică, schimbări sociale fără precedent care au fost concretizate în apariția unor fenomene sociale total necunoscute precum migrația (inclusiv cea ilegală) sau înstrăinarea și în intensificarea și extinderea la nivel de societate a fenomenelor sociale cunoscute, precum criminalitatea transfrontalieră, sărăcia, exploatarea, devianța, prostituția, delincvența juvenilă, terorismul, criminalitatea și sinuciderea, au produs schimbări elocvente enorme ce au avut consecințe profunde asupra funcționalității societății și a vieții oamenilor, situație ce a impus nevoia cunoașterii prin observație, descriere, explicație și predicție atât a fenomenelor în cauză, cât și a factorilor, structurilor, instituțiilor și grupurilor sociale care le-au determinat. Anume în aceste împrejurări de loc stabile identificăm ca fiind puse bazele constituirii unei științe noi despre societate cum este sociologia, care, apreciată ca fiind o disciplină de sine-stătătoare și o ramură de bază a științelor sociale și fiind influențată de schimbările social-economice profunde petrecute în societatea europeană, a încercat să ofere răspuns și soluții eficiente la acele probleme care au fost generate de aceste schimbări.

Cuvinte-cheie: realitate socială, cercetare sociologică, muncă socială, individualitate, operă sociologică, solidaritate mecanică, legături sociale, cunoaștere științifică, solidaritate organică, legături religioase tradiționale.

THE CONSTITUTION OF SOCIOLOGY AS A SCIENCE

Veaceslav GRATI,
PhD, associate professor

Ludmila BUCIUȘCAN,
Master's in law

The evolution of society and the diversification of social relations at the turn of the nineteenth and twentieth centuries, marked by industrialization, professionalism and scientific and economic rationality, unprecedented social changes that have resulted in totally unknown social phenomena such as migration (including illegal) or alienation and in the intensification and expansion at the societal level of known social phenomena such as cross-border crime, poverty, exploitation, deviance, prostitution, juvenile delinquency, terrorism, crime and suicide, produced enormous eloquent changes that had profound consequences for the functioning of society and people's lives, situation that imposed the need to know by observation, description, explanation and prediction both of the phenomena in question and of the factors, structures, institutions and social groups

that determined them. Precisely in these unstable circumstances, we identify as laying the foundations for the establishment of a new science about society such as sociology which, appreciated as a self-contained discipline and a basic branch of social sciences and being influenced by profound socio-economic changes in European society, have tried to provide an answer and effective solutions to those problems that have arisen from these changes.

Keywords: social reality, sociological research, social labor, individuality, sociological opera, mechanical solidarity, social ties, scientific knowledge, organic solidarity, traditional religious ties.

Sociologia este studiul vieții sociale umane, a grupurilor și societăților. Este un demers îndrăzneț și de mare responsabilitate, întrucât subiectul ei este rezultatul propriului nostrum comportament ca ființe sociale.

Anthony Giddens

Introducere. În tot cursul istoriei (din cele mai vechi timpuri și până în prezent) interesul omului de a explora lumea înconjurătoare cu scopul de a face descoperiri sau cercetări științifice au reprezentat elemente motivaționale pentru cunoașterea și perceperea vieții sociale, a societății per ansamblu.

Apariția sociologiei ca știință a reprezentat punctul de pornire al abordării individuale și diferite a fenomenelor și proceselor care au loc în societate, prin excluderea simțului comun în interpretarea acestora.

Reprezentând o cercetare a realității sociale în totalitatea ei precum și a unor componente, fenomene și procese ale acestei realități în interacțiunile lor variate și complexe cu întregul, sociologia are ca obiect de studiu societatea, natura, esența, structura, trăsăturile definitorii și funcțiile acesteia, modul în care aceasta evoluează, inclusiv procesul înfăptuirii ei în baza elementelor definitorii[11, p. 41].

Având la baza existenței sale cercetarea sistematică, directă și aplicând preponderent metoda științifică, sociologia oferă răspuns la multe întrebări ce preocupă societatea, oferind-ne posibilitatea să ne apreciem pe noi înșine și să urmărim cu maximă atenție, cu responsabilitate și competență cele ce se în-

tâmplă în jurul nostru, în societatea în care trăim.

În timp ce unii cercetători susțin că sociologia a apărut relativ recent în sistemul științelor (aproximativ în prima jumătate a secolului al XIX-lea), alții menționează faptul că preocupările sociologice datează încă din perioada lui Platon și Aristotel [2, p. 31] (dacă se cercetează cu maximă atenție subiectele puse în discuție și modalitățile prin care acestea au fost abordate în operele acestora).

O privire culantă asupra celor abordate supra ne permite să concluzionăm că, la general, toți cercetătorii care și-au pus problema existenței sociale a omului au tratat efectiv, tangențial, anumite probleme sociologice. Apare întrebarea: care totuși este punctul de origine al sociologiei și când a fost aceasta constituită (recunoscută) ca știință?

Metode și materiale aplicate. Întru realizarea scopului și a obiectivelor cercetării, având în vedere actualitatea subiectului investigat, am utilizat ca metode de cercetare: metoda istorică, contradicției, criticii, observației, comparației, logică, analizei, precum și cea comparativă.

Scopul cercetării. În conținutul respectivului articol ne propunem drept scop

de a prezenta indicii despre originile sociologiei și constituirea acesteia ca știință, făcând o incursiune în trecut și trecând în revistă părerile cercetătorilor din domeniu în contextul în care sociologia a început să fie abordată ca disciplină distinctă.

Rezultate și discuții. Încă din cele mai îndepărtate timpuri, omul a atribuit un deosebit interes lumii înconjurătoare (fenomenelor naturii) dar și problemelor ce țin de existența sa în interacțiune cu mediul, cu alte persoane. În căutarea răspunsurilor la aceste probleme, precum și la altele ce apăreau ca rezultat al evoluției societății și diversificării relațiilor sociale, omul a fost impus să-și concentreze eforturile pe direcția cercetării detaliate a fenomenelor, evenimentelor, proceselor ce au loc în comunitatea socială.

Intensificarea interesului omului în vederea cunoașterii societății în scopul transformării ei se atestă între secolele XV-XVIII, apogeul fiind atins în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, perioadă care coincide cu apariția sociologiei ca știință, ca demers științific al socialului [16, p. 71]. Este important să menționăm faptul că, și în cazul apariției sociologiei (de altfel ca și a oricărei alte științe) procesul nu a fost de loc accidental și cu atât mai mult instantaneu, întrucât am observat, inițial, apariția unor elemente individuale ale științei și, treptat, am asistat la formarea și evoluția în ascensiune a acesteia, spre final fiind delimitat conținutul și obiectul de studiu al științei [4, p. 87].

De asemenea, trebuie să menționăm faptul că, în ceea ce privește perioada constituirii sociologiei ca știință, există mai multe opinii, deseori contradictorii, și asta pentru că în timp ce unii cercetători consideră ca sociologia își găsește originea în operele filosofice ale lui Platon și Aristotel, alții susțin că sociologia ca știință își are originea în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, întemeietorii săi fiind considerați Auguste Comte, Émile Durkheim, Gustave Tarde și Herbert Spencer (părere pe care o împărtășim și noi și pe care o vom aborda în conținutul respec-

tivului articol).

Totodată, amintim faptul că există și un al treilea grup de savanți sociologi care sunt de părere că sociologia a apărut drept rezultat al izbucnirii empirismului în științele sociale americane în perioada de după al Doilea Război Mondial, iar un alt grup de cercetători împărtășesc ideea potrivit căreia sociologia încă nu poate fi constituită și recunoscută ca știință de sine stătătoare [3, p. 11].

Având ca subiect fundamental rezultatul propriului nostru comportament ca ființe sociale și reprezentând un demers curajos și de mare responsabilitate în studiul vieții sociale umane, a grupurilor și societăților, sociologia poate fi privită, și pe drept considerată, ca fiind o știință socială ce studiază regulile sociale și procesele care stau la baza interacțiunii și delimitării oamenilor (nu numai ca indivizi, dar și ca membri ai asociațiilor, grupurilor și instituțiilor) [6, p. 19], reprezentând și un studiu sistematic al societăților umane, punând accent în special pe sistemele moderne industrializate.

Fiind considerată ca o știință relativ tânără, nouă, sociologia își are originea în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, termenul de „sociologie” fiind propus de către Auguste Comte în anul 1939 [8, p. 25], în încercarea sa de a unifica sistemul de cunoștințe despre societate reflectat în diferite științe sau discipline ca: istorie, statistică, fizică socială etc. În opinia lui Auguste Comte, această nouă disciplină creată urma să încoroneze sistemul științelor care deja existau, având scopul de bază de a realiza studiul „pozitiv” al faptelor umane, în baza principiului potrivit căruia „este important a cunoaște pentru a prevedea și a prevedea pentru a putea”. De îndată apar unele întrebări: ce l-a determinat pe Comte să definească noua știință „sociologia”? Ce semnifică „sociologia”? De ce Comte nu a definit altfel știința nou-creată?

Pentru a oferi răspuns la aceste întrebări, vom porni de la etimologia termenului de „sociologie” care este una hibridă, provenind de la cuvântul latinesc „socio” (social)

și de la grecescul „logos” (știință), sociologia fiind definită de către marea majoritate a savanților sociologi drept „studiul științific al vieții sociale a oamenilor” [19, p. 41].

Deși s-ar părea că această definiție ar fi una amplă, în literatura de specialitate identificăm și alte definiții date noțiunii de sociologie, propuse de-a lungul timpului de către diverși cercetători. Un deosebit interes îl prezintă opiniile sociologilor de renume mondial Max Weber, Talcott Parsons, Leopold von Wiese, Dimitrie Gusti, Émile Durkheim. Dacă, potrivit opiniei lui Dimitrie Gusti, sociologia este definită ca „știință a realităților sociale”, atunci în opinia sociologului Leopold von Wiese sociologia se prezintă ca „știința relațiilor interpersonale și a proceselor sociale”. În aceeași ordine de idei, sociologul Émile Durkheim este de părere că sociologia este o „știință a faptelor sociale”, în timp ce cercetătorii Max Weber, Talcott Parsons prezintă sociologia ca „știință a acțiunii sociale” [15, p. 17]. Împărtășim opiniile prezentate supra și suntem de părere că sociologia ar trebui privită ca un mod de abordare a problemelor sociale și definită ca fiind „știința care se ocupă cu studiul descrierii structurii și fiziologiei societății, al interacțiunilor umane în interiorul grupurilor sociale, precum și al instituțiilor din societatea respectivă”.

Urmărind drept scop reflectarea constituirii sociologiei ca știință, este important a ne referi succint la abordarea sociologiei prin prisma opiniilor exprimate de diverși sociologi în perioada secolelor XIX-XX, astfel având posibilitatea ca mai ușor să identificăm punctul de pornire în recunoașterea sociologiei ca știință.

Cu adevărat, cel care a definit sociologia, a pus bazele dezvoltării ei și a fost unanim recunoscut ca fiind fondatorul sociologiei ca știință este considerat Auguste Comte (1798-1857), cel pentru care sociologia reprezenta „o evanghelie pozitivă”, lui atribuindu-și misiunea de a o mărturisi. Potrivit sociologului Auguste Comte, științele umaniste sunt supuse legilor celor trei stări care le îndrumă pe

calea deloc ușoară de la etapa teologică la cea pozitivă, fiind supusă unei tranziții metafizice [17, p. 34]. Sociologia comtiană a fost supusă adesea criticilor, un exemplu elocvent în această ordine de idei fiind opinia critică expusă de către sociologul român Ralea Mihai în adresa lui Comte, potrivit căreia „nu este corect a menționa faptul că fenomenul social este gândit ca fiind același pretutindeni, așa cum vede lucrurile părintele sociologiei”. În opinia sociologului Mihai Ralea, există mai multe tipuri de societăți, iar sociologia trebuie să le identifice, să le delimiteze și să le cerceteze [10, p. 41].

Sociologul, psihologul și gânditorul britanic Herbert Spencer (27.04.1820-08.12.1903) urmează și amplifică în mod creator și completează cu idei noi opera sociologică a lui Auguste Comte, bucurându-se de mare renume și prestigiu în activitatea sa pe tărâmul sociologiei. În ciuda egoismului și individualismului său, Spencer era de părerea că într-o comunitate de oameni viața este cea mai importantă (astfel susținând punctul de vedere „organic” al societății), totodată susținând faptul că dezvoltarea naturală a ființei umane necesită „libertate” ceea ce i-ar permite, din punct de vedere filosofic, să justifice individualismul și să protejeze drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

În publicația sa, intitulată „Principiile sociologiei” (1876-1896), el abordează societățile ca fiind organisme vii care progresează având la bază un proces de evoluție identic cu cel experimentat de speciile vii. Acest concept este identificat în literatura de specialitate sub numele de „Darwinism social” și este abordat în detaliu în lucrarea sa denumită „Principiile sociologiei”, cercetare ce a constituit primul efort al autorului de construcție sistematică a unei teorii sociologice.

În opinia sa, societatea seamănă cu corpul unei vietăți, grupurile cu organele acesteia, iar indivizii cu celulele ei. Criticii lui Herbert Spencer nu s-au lăsat așteptați prea mult timp și au intervenit blamând această comparație, subliniind că este lipsită de teme

științific și asta pentru că, cercetând atent comparația, stabilim următoarele: 1. În timp ce indivizii au individualitate, celulele nu au; 2. Cu cât societatea este mai complexă, mai diferențiată, cu atât membrii acesteia au mai multă autonomie, pe când celulele – invers, au autonomie mai mare cu cât organismul este mai simplu.

Deși urmează și amplifică în mod creator completând cu idei noi opera sociologică a lui Auguste Comte, sociologul Herbert Spencer se distanțează de acesta prin faptul că activitatea sa în domeniul studierii societății se axează preponderent pe abordarea comparativă a acestora, utilizând, în acest sens, bogate materiale furnizate de științele care clasifică popoarele lumii, urmăresc evoluția culturilor materiale și spirituale, moravurile și particularitățile felului lor de viață, legăturile cultural-istorice reciproce ale acestora [17, p. 38].

Herbert Spencer a fost cel care a acordat un interes sporit cercetărilor moderne asupra societăților primitive, întrucât erau mai simle de cercetat deoarece: 1. Erau mai ușor sesizabile; 2. Evoluau mult mai lent în comparație cu societățile moderne.

De asemenea, este important să precizăm faptul că sociologul Spencer este cel care, în cercetarea evoluției societății, a aplicat ideea „supraviețuirii celor mai puternici”, menționând că dacă conducerea statului nu ar interveni, societatea s-ar debarasa de „cei slabi, incapabili” de sine-stătător, oferindu-le posibilitatea de a supraviețui și a procrea doar celor mai puternici, mai buni.

Unii cercetători sociologi sunt de părere că sociologul cu cel mai mare renume al secolului al XIX-lea este considerat Karl Marx – filozof german, istoric, economist, sociolog și jurnalist (05.05.1818-14.03.1883). Deși s-a născut, a trăit și a decedat înainte ca sociologia să fie constituită și recunoscută ca știință de sine stătătoare, cercetările sale în domeniul politicului și economicului au servit drept piloni fundamentali în formularea unei noi teorii ce se referă la relațiile dintre politic și economie.

Activitatea marelui cercetător s-a centrat pe abordarea capitalismului englez al secolului XIX-lea, reușind să efectueze o cercetare sociologică detaliată și utilă pentru toți cei care doresc să se familiarizeze cu cele mai importante aspecte în această ordine de idei.

Pe lângă sociolog și om de știință, în calitatea sa de profet, Karl Marx a încercat să prevadă viitorul, însă ceea ce a prezis el s-a dovedit a fi discutabil și fals și asta pentru că la baza previziunii sale a fost aplicată o teorie extrasă dintr-o cercetare sociologică limitată (abordând o societate particulară) și nu din evoluția umanității per ansamblu.

Ca și sociologul Auguste Comte, Karl Marx a fost interesat de cercetarea structurilor și a proceselor sociale urmărind drept scop întemeierea unei societăți democratice, corecte, binefăcătoare [14, p. 51]. Potrivit lui Karl Marx, societatea poate fi convențional împărțită în două clase: cei bogați și cei săraci – istoria reprezentând de-a lungul timpului lupta dintre aceste clase.

Este important a preciza faptul că Marx nu a atribuit consecințe negative conflictului, fiind considerat de către el mai degrabă un mijloc de progres, o punte de trecere de la o societate veche la alta nouă, benefică și în interesul tuturor membrilor comunității. Aceste dar și alte teze ale sociologului au stat la baza școlii sociologice a conflictului, influența lui Karl Marx în sociologie fiind una deosebită, care se face simțită și în prezent.

Émile Durkheim (născut la 15 aprilie 1858, Épinal, Lorraine, Franța – decedat la 15 noiembrie 1917, Paris, Franța) este un alt mare filozof și sociolog, francez, de origine evreiască, considerat fondatorul școlii franceze de sociologie, având cea mai importantă contribuție în stabilirea academică a sociologiei ca știință și acceptarea acesteia în cadrul științelor umaniste.

Fiind influențat de cercetările sociologice ale lui Auguste Comte și Herbert Spencer, Durkheim a fost preocupat în special de ordinea socială, de ceea ce reprezintă societatea *per ansamblu*, și este considerat ca fiind pri-

mul care în cercetările din domeniul sociologiei utilizează noțiunile de *solidaritate organică* și *solidaritate mecanică* [1, p. 32].

Potrivit concepției marelui filosof, în societatea mai veche, simplă și deloc specializată, oamenii interacționau între ei având la bază asemănările lor, ceea ce el numește „solidaritate mecanică”, pe când în societățile moderne și vădit diferențiate, oamenii își asumă sarcini specifice, delimitate, fapt ce a creat un sistem de interdependențe în cadrul căruia unul depinde de celălalt, completându-se reciproc, ceea ce denumește cercetătorul cu noțiunea de „solidaritate organică” [13, p. 96].

El a studiat funcțiile îndeplinite de elementele constitutive ale societății în menținerea coeziunii sociale, concentrându-se asupra importanței opiniilor și valorilor, a „conștiinței colective” și a ritualului colectiv. Problema integrării constituie un concept-cheie în opera lui Durkheim, ce traversează de la un capăt la altul toate cercetările pe care le-a efectuat.

Totodată, este important să menționăm faptul că unul dintre aspectele teoretice cele mai importante emise de către fondatorul sociologiei franceze este cu siguranță conceptul de „integrare”. Cu adevărat, integrarea străbate de la o extremă la alta cercetările efectuate de către Durkheim, care, în lucrarea sa „Despre diviziunea muncii sociale” (1893), pune problema naturii și a cauzei evoluției societăților moderne spre o diferențiere a funcțiilor sociale și pune problema originii ordinii sociale, contestând explicațiile artificiale, propunând o teorie bazată pe normă și sancțiune ca fiind condițiile inițiale ale oricărei existențe în societate.

Cea mai mare parte a muncii lui Durkheim s-a axat pe abordarea modului prin care comunitățile ar putea să mențină integritatea și coerența lor în modernitate, într-o epocă în care legăturile sociale și religioase tradiționale nu mai sunt asumate.

De asemenea, Durkheim a fost preocupat, în mod special, de cercetarea și soluționarea a 3 dileme: a) recunoașterea sociologiei ca o nouă disciplină; b) aborda-

rea modului prin care comunitățile ar putea să mențină integritatea și coerența lor într-o epocă modernă; c) implicarea practică a cunoașterii științifice [7, p. 63].

Cât privește societatea, Durkheim o vedea ca un ansamblu de fapte și instituții sociale, fiind interesat să cerceteze și să ofere răspuns la așa întrebări precum: „cum este creată societatea?” sau „ce stă la baza existenței unei societăți?” etc.

Potrivit concepției lui Durkheim, rolul sociologiei este să studieze „faptele sociale”, ele reprezentând obiectul general de studiu al sociologiei.

Fiind adesea citat alături de Émile Durkheim și Karl Marx, ca unul dintre cei trei fondatori ai sociologiei, filosoful, juristul, sociologul și economistul politic german Karl Emil Maximilian „Max” Weber (născut la 21 aprilie 1864, Erfurt, Prusia – decedat la 14 iunie 1920) a fost cel ale cărui idei au influențat profund teoria socială și cercetarea socială, în special cea germană de la finele secolului trecut.

Preocupările lui Weber s-au axat pe înțelegerea proceselor de raționalizare, secularizare, și „dezvrăjirea”, pe care le-a asociat cu creșterea capitalismului și modernității, și pe care o vedea ca un rezultat al unui nou mod de gândire despre lume. Sociologul Weber se face cunoscut în special prin teza lui ce combină sociologia economică și sociologia religiei, elaborată în cartea sa „Etica protestantă și spiritul capitalismului” în conținutul căreia autorul menționează că nu putem înțelege conduita omului decât dacă apreciem concepțiile sale asupra lumii, credința acestuia.

În ceea ce privește contribuția sa la dezvoltarea sociologiei, menționăm faptul că el este cel care pune bazele dezvoltării metodologiei sociologice, desfășurând o activitate intensă pe direcția eliminării preferințelor, a prejudecăților în procesul cercetării sociologice, fiind promotorul unei sociologii „în afara valorii”.

Totodată, Weber este cel care plasează în nucleul teoriei sale ideea de acțiune socială și manifestă un interes deosebit față de valo-

rile, opiniile și intențiile ce ne îndrumă comportamentul.

Un alt mare sociolog al secolului al XIX-lea, Charles Alexis de Tocqueville (1805-1859), fiind preocupat de studierea democrației și funcționarea la nivel local a societății americane (circa o perioadă de trei ani de zile), a surprins „regularități” ce păreau a fi spiritul profund al acelei societăți, oferind câteva presupuneri plauzibile cu referire la viitorul societății respective.

Studiile sociologice premărgătoare au conchis că cercetările detaliate și autentice realizate de Tocqueville constituie o adevărată capodoperă sociologică valabilă până în prezent, iar lucrarea sa, intitulată „Despre democrație în America” (1835-1840) – în conținutul căreia el încearcă să demonstreze asemănările și deosebirile dintre Franța, Marea Britanie și SUA în privința modului de transformare a societăților democratice – este considerată pe drept „o cercetare de referință în înțelegerea societății americane” [12, p. 62]. Originalitatea cercetărilor sociologului Tocqueville rezidă în faptul că s-au axat preponderent pe abordarea modelului perfect al omului democratic, descriind influența egalității asupra ideilor și sentimentelor sale, subliniind efectele echi-voce ale individualismului, indicând riscurile exagerării cultului persoanei.

Concluzii. Urmărind drept obiectiv de bază ca în conținutul acestui articol să descriem aspectele ce privesc constituirea sociologiei ca știință, putem concluziona că, atunci când vorbim despre apariția sociologiei ca știință trebuie de subliniat, în primul rând, că sociologia trebuie privită ca un sistem de cunoștințe care, fiind organizate și sistematizate intern, prescriu o direcție relațiilor sociale ce reglementează interacțiunea dintre oameni, existența acestora în societatea modernă.

Totodată, sociologia ca știință trebuie privită ca una dintre cele mai tinere și mai importante științe despre societate care a apărut ca un demers științific al socialului relativ recent, reprezentând un răspuns științific la interacțiunea mai multor mutații și evoluții în sfera economicului, socialului și a politicului.

Apariția sociologiei ca știință relativ nouă, născută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a fost dictată de faptul că întemeierea acesteia putea avea loc doar într-o societate democratică unde drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt recunoscute și garantate.

În această ordine de idei, în calitate de factori catalizatori ce au facilitat și accelerat apariția și dezvoltarea sociologiei ca știință, putem menționa: industrializarea, urbanizarea, evoluțiile tehnico-științifice, capitalismul – factori care, pe lângă evoluție și prosperitate în societate, au generat și unele probleme sociale inclusiv crize ca: imigrarea, sărăcia, izolarea, marginalizarea, abandonul familial, delinquența juvenilă etc. Elucidarea acestora, dar și a altor probleme sociale prin aplicarea de forme și metode eficiente și cu costuri sociale minime, prezumă cunoașterea acestora printr-o studiere detaliată în cadrul unei discipline cum este sociologia.

Creată ca o știință autonomă, cu obiect, concepte și metode proprii, și interacționând cu alte științe precum filosofia, psihologia, istoria, pedagogia, antropologia, sociologia are un rol deosebit de important într-o societate democratică, fiind chemată să: identifice sursele generatoare a schimbărilor sociale, factorii și mecanismele acestora; aprecieze locul și rolul individului în societate; anticipeze schimbările sociale oferind metode și forme noi de gestionare și soluționare a problemelor societății etc.

Referințe bibliografice:

1. Aluaș I., Drăgan I. (coord.). *Sociologia franceză contemporană. Antologie*. București: Editura Politică, 1971.
2. Aron R., Trevijano C.G. *Etapele gândirii sociologice: Montesquieu, Comte, Marx, Tocqueville, Durkheim, Pareto, Weber*. 2004.

3. Bădescu I, Dungaciu D., Baltasiu R. *Istoria sociologiei – teorii contemporane*. București: Editura Eminescu, 1996.
4. Bădescu I. *Istoria sociologiei*. Galați: Editura Porto-Franco, 1994.
5. Berger L., Luckmann P.T. *Construirea socială a realității. Tratat de sociologia cunoașterii*. București: Editura Univers, 1999.
6. Boudon R. *Originea valorilor: eseuri în sociologie și filosofia credințelor. Editorii tranzacțiilor*, 2001.
7. Boudon R., (coord.). *Tratat de sociologie*. București: Editura Humanitas, 1997.
8. Comte A. *Cours de philosophie positive*. Paris: Editura Bachelier, 1830.
9. Drăgan I. (coord.). *Sociologie (îndrumar teoretic și practic)*. București: Editura Universității din București, 1985.
10. Durkheim É. *Regulile metodei sociologice*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1974.
11. Giddens A. *Sociologie*. București: Editura All – Central European University Press, 2000.
12. Goodman N. *Introducere în sociologie*. București: Editura Lider, 1998.
13. Herseni T. *Sociologie. Teoria generală a vieții sociale*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
14. Iluț P., Marga A. *Tentația globalității exacte în Cunoaștere și acțiune*. Cluj Napoca: Editura Dacia, 1985.
15. Knapp P. *Hegel universal în Marx, Durkheim și Weber: Rolul ideilor hegeliene în originea sociologiei. În Forumul Sociologic (Vol. 1, nr. 4, pp. 586-609)*. Septembrie 1986.
16. Lallement M. *Istoria ideilor sociologice, vol. I-II*. București: Editura Antet, 1997-1998.
17. Mihăilescu I. *Sociologie generală. Concepte fundamentale și studii de caz*. Iași: Editura Polirom, 2005.
18. Miha A. *Introducere în sociologie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992
19. Petre A. *Opere sociologice, vol. III. Sociologie generală Ediția a III-a*. București: Editura Academiei R.S.R., 1978.

DESPRE AUTORI

Veaceslav GRATI,

*doctor în drept,
conferențiar universitar al Catedrei
„Drept polițienesc și securitate publică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: veaceslav.grati@mail.ru*

Ludmila BUCIUȘCAN,

*master în drept,
asistent universitar al Catedrei
„Științe manageriale, socioumane
și comunicare profesională” a Academiei
„Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: buciuscan.ludmila@bk.ru*

CZU 343.3/.7(470+571)

DOI 10.5281/zenodo.6466793

**ACTUAL FEATURES AND INTERSTATE STANDARDS FOR DETECTING
A CRIME UNDER ARTICLE 174 OF THE CRIMINAL
CODE OF THE RUSSIAN FEDERATION**

Timur Irshatovich GAZIZOV

The article reveals the problems that arise in the course of identifying such a crime in the field of economic activity as the legalization (laundering) of money and other property obtained as a result of criminal activity by another person. Attention is focused on the lack of a uniform approach in law enforcement practice to refer certain actions to legalization, as well as on the organizational problems of identifying this crime.

Keywords: legalization; proceeds from crime; detection of crimes; operational - search activities; interaction.

**АКТУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЕ СТАНДАРТЫ
ВЫЯВЛЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТАТЬЕЙ 174 УК РФ**

Тимур Иршатович ГАЗИЗОВ

В статье раскрываются особенности и проблемы, возникающие в ходе выявления такого преступления в сфере экономической деятельности, как легализация (отмывание) денежных средств и иного имущества, полученного в результате преступной деятельности другим лицом. Акцентируется внимание на отсутствии единообразного подхода в правоприменительной практике к отнесению тех или иных действий к легализации, а также на организационных проблемах выявления данного преступления.

Ключевые слова: легализация; доходы, полученные преступным путем; выявление преступлений; оперативно – розыскные мероприятия; взаимодействие.

Introduction. Responsibility for the legalization (laundering) of funds or other property that was acquired by criminal means by other persons is provided for in Art. 174 of the Criminal Code of the Russian Federation. This criminal act has a sufficiently high degree of public danger due to the fact that the proceeds of crime are actually given the status of legal and they go into ordinary civil circula-

tion. At the same time, according to statistics, the number of detected crimes of this type is small. So, in 2019, 946 crimes under Art. 174 and 174.1 of the Criminal Code of the Russian Federation, in 2018 - 993 such crimes. Against the background of the total number of criminal acts registered in the Russian Federation, these figures look very insignificant, which most researchers explain by the high

degree of latency of this type of crime, which is largely due to the difficulties in identifying them.

In order to determine the main problems that arise in identifying the legalization of criminal proceeds received by another person, it is necessary to understand what this act is, in this connection, it is required to give its brief criminal - legal description.

The object of the act under consideration is relations in the economic sphere. The objective side is that a certain person, reliably knowing that certain property or funds were acquired as a result of a crime, commits financial transactions or other transactions with this property or monetary funds in order to give a legitimate look to the proceeds of crime ... The subject of the act in question can be any individual who meets the general characteristics of a subject in criminal law, the only exception in this case is that according to this norm, the person who participated in the commission of the predicate offense, that is, the offense, as a result of which and income was received. Here the legislator has provided for certain distinctions, highlighting the legalization (laundering) of funds or other property by the person who committed the predicate offense into a separate norm - Art. 174.1 of the Criminal Code of the Russian Federation. The subjective side is characterized by direct intent, while the goal of committing a crime is of paramount importance - giving a legal form to the possession, use or disposal of the proceeds of crime. And it is precisely this goal that is the distinguishing feature of this act, which delimits it, in particular, from such an act as the sale of property, knowingly obtained by criminal means, the responsibility for which is established in Art. 175 of the Criminal Code of the Russian Federation. In the latter case, the person seeks only to enrichment or pursues the goal of helping the perpetrator of the predicate offense in getting rid of the property obtained by criminal means. In this regard, the highest court has clearly clarified that the disposal of

proceeds from crime for personal purposes does not indicate that the culprit has the goal of legitimizing these incomes. For example, if a person, using funds received by another person as a result of a crime, purchases food, clothing, household equipment, etc., he only disposes of the proceeds of crime, and does not legalize them.

All of the above elements of the crime under Art. 174 of the Criminal Code of the Russian Federation, should be taken into account in each case when it comes to the presence or absence of signs of a given crime, since a criminal offense is considered identified when it is registered and a decision is made to initiate a criminal case, and this is possible only if there are all signs of a crime. crimes. If any of the signs of corpus delicti is absent (for example, the purpose of legalization), then a decision is made to refuse to initiate a criminal case, which means that there can be no talk of detecting a crime.

Now it is necessary to go directly to the problems that law enforcement agencies face when identifying acts under Art. 174 of the Criminal Code of the Russian Federation. The detection of this crime, like most others, is carried out as a result of operational - search activities, as the analysis of law enforcement practice shows, most often in this case such operational - search activities are carried out as:

- research of financial, economic and accounting documents of the organization on transactions and financial transactions;
- observation of the audited persons and their activities;
- control of postal items, telegraph and other messages; wiretapping of telephone conversations;
- removal of information from technical communication channels; - Prompt implementation of employees in organizations and groups involved in the legalization (laundering) of funds.

At the same time, taking into account the specifics of the criminal act in question, it should be noted that by conducting only oper-

ational-search measures it is far from always possible to obtain the necessary information, which can serve as a basis for initiating a criminal case, here interaction with Rosfinmonitoring is important, in whose tasks include detecting monetary deposits, interacting with financial intelligence services of foreign states in order to obtain information about dubious financial transactions and transactions made by Russian citizens abroad. And here a fairly large number of problems arise.

First of all, the analytical reports that law enforcement agencies receive upon request from Rosfinmonitoring are only indicative in nature, they cannot be considered as evidence, on their basis it is only possible to determine the directions for further collection of information; during the investigation, investigators are forced to request the same information in credit institutions, which delays the investigation. Obviously, this problem can be solved quite simply by considering the information received from Rosfinmonitoring as evidence.

Another problem in this area is the long-term execution of requests from law enforcement agencies, it should be noted that the legal deadline for their execution is 30 days, which in itself is quite long, but often this deadline is not observed, and information has to wait long enough ... All this suggests that in order to improve the efficiency of detecting money laundering, it is necessary to improve the activities of Rosfinmonitoring, in particular, to optimize the mechanism of interaction with law enforcement agencies, improving the quality of the information provided and reducing the response time to requests. The development of international cooperation with similar bodies of foreign states is also required.

An equally significant problem is that, despite the long existence in the Russian criminal legislation of the norm establishing responsibility for the legalization of money and other proceeds from crime, to date, judicial practice on this issue is not uniform. This

problem is manifested in the fact that for the same actions in different regions of the country, persons can be prosecuted, and in others they can be acquitted due to the absence of signs of *corpus delicti*. So, for example, if we are talking about the legalization of proceeds from criminal activity in the sphere of illegal drug trafficking, then in some cases multi-level schemes for transferring funds through electronic payment systems and their subsequent cashing are considered either as an integral part of a predicate offense or as disposal of the proceeds of crime, which excludes the possibility of qualifying such actions under Art. 174 of the Criminal Code of the Russian Federation.

The main difficulties in this case are as follows:

- the difficulty of proving the criminal origin of funds or other property;
- the difficulty of proving the knowledge of the person giving legal appearance to the money or property about the criminal origin of this property or money;
- the complexity of proving intent to commit this crime, as well as the compulsory purpose of the crime under Art. 174 of the Criminal Code of the Russian Federation;
- the complexity of delimiting the legalization of property obtained by criminal means from disposing of it for personal consumption.

The solution to these problems is seen in the following:

- increasing the professionalism of law enforcement officials, whose tasks include identifying and investigating the facts of legalization, one of the ways may be to hold joint meetings of employees of operational and investigative units, during which it is necessary to study the positive experience of bringing to justice those responsible for committing a crime under Art. 174 of the Criminal Code of the Russian Federation, and to analyze the errors, as a result of which it was not possible to bring the perpetrators to criminal responsibility;

- bringing to the uniformity of judicial practice, which is possible by improving the clarifications of the highest court, since, as the analysis of the problems arising in law

enforcement practice shows, the current resolution of the Plenum of the RF Armed Forces does not give an unambiguous answer to many questions.

Work bibliography:

1. Order of the General Prosecutor's Office of the Russian Federation, the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation, the Federal Security Service of the Russian Federation, the Federal Service of the Russian Federation for Drug Control, the Federal Customs Service, the Investigative Committee under the Prosecutor's Office of the Russian Federation, the Federal Service for Financial Monitoring of August 5, 2010 No. 309/566/378 / 318/1460/43/207 "On approval of the Instructions for organizing information interaction in the field of combating the legalization (laundering) of funds and other property obtained by criminal means" // Bulletin of the Investigative Committee at the Prosecutor's Office of the Russian Federation. 2010. No. 3 - 4.
2. Polyakov N. V., Garmaev Yu. P. Problems of identifying and disclosing the legalization of criminal proceeds obtained from illegal banking activities // Bulletin of the Krasnodar University of the Ministry of Internal Affairs of Russia. 2019. No. 2 (44). p. 53.
3. Rodichev M. L., Semenov M. V., Shakhmatov A. V. Revealing the legalization of drug revenues by operational units of the Ministry of Internal Affairs of Russia: current state and main problems // Bulletin of the St. Petersburg University of the Ministry of Internal Affairs of Russia. 2019. No. 4 (84). p. 160.
4. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Russian Federation of July 7, 2015 N 32 (as amended on February 26, 2019) "On judicial practice in cases of legalization (laundering) of money or other property acquired by criminal means, and the acquisition or sale of property knowingly obtained by criminal means" // Rossiyskaya Gazeta. 2015.13 July. No. 151.
5. Statistical collection of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation // <https://xn--b1aew.xn--p1ai/>

ABOUT AUTHOR

Timur Irshatovich GAZIZOV,
*Lecturer, Ufa Law Institute Ministry
of the Interior of the Russian Federation
e-mail: timurgazizov102@gmail.com*

CZU 340.13

DOI 10.5281/zenodo.6466797

DOCTRINAL APPROACHES TO THE CONCEPT OF THE „RULE OF LAW”

Irina DOMENCO,
master student

The rule of law is a fundamental, historical and widespread concept in contemporary society. The doctrinal approach of this term has preoccupied many scientific researchers from different periods of time. By this concept, at first sight we mean legal state, state of rights, state based on justice and integrity, and its detailed analysis – we intend to carry it out in the present scientific approach.

Keywords: rule of law, legal norms, integrity, independence, doctrinal references, fundamental rights and freedoms of citizens, etc.

ABORDĂRI DOCTRINARE ALE CONCEPTULUI „STAT DE DREPT”

Irina DOMENCO,
masterandă

Statul de drept este un concept fundamental, istoric și pe larg răspândit în societatea contemporană. Abordarea doctrinară a acestui termen, i-a preocupat pe numeroși cercetători științifici, din diferite perioade de timp. Prin acest concept, la prima vedere înțelegem stat juridic, stare de drepturi, stat bazat pe justiție și integritate, iar analiza detaliată a acestuia – ne propunem a o realiza în cadrul prezentului demers științific.

Cuvinte-cheie: stat de drept, norme juridice, integritate, independență, referințe doctrinare, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, etc.

Introduction. The rule of law, a legal term frequently used in the literature, appears as a concept whose realization is currently a vital necessity for the existence of all contemporary states. The search for principles, ideas for establishing the correlation, the interdependence between power and law began in ancient times. In the process of developing the conceptions of law and state, the idea of the correctness and fairness of this form of organization of society was outlined. The initial-defining ideas of the concept of the rule

of law can be identified as: the existence of the power of law as a correlation between force and law (Aristotle) [11, p.56]; the distinction between forms of government – correct and incorrect, mixed government and the role of law in the typology of state forms (Socrates, Plato, Aristotle) [11, p.53]; the correlation between natural law and law determined by the will of members of society (Democritus, sophists) [11, p.50]; equality of people according to natural law (some sophists, Romanian jurists) [11, p.63].

Methods and materials used. The materials used in the scientific structuring and assembly of the article are the vast complex of specialized literature both in the country and abroad – In the field of research on the concept of „rule of law”.

The scientific methods applied in the process of studying and elaborating this scientific approach are part of the most diverse category, being used the most efficient methods in the field of legal research. Thus, in the foreground, priority was given to the method of analysis and the comparative one. Subsequently, in order to present a comprehensive structure and essence of the article, scientific appeals were made to the methods of synthesis and deduction, including the historical method.

Basic content. In the medieval period, the ideas of the rule of law on the positions of historicism were expounded by the progressive thinkers of the time – Nicolo Machiavelli and Jean Bodin. In his theory, Machiavelli sought to clarify the principles of politics in order to determine the image of the state that would reflect the demands of the times. He saw the purpose of the state in the free use of property and in guaranteeing the security of everyone. Priority was given to the republic as a form of state, because the republic meets the demands of equality and freedom [7, p.73]. Boden defines the state as a legal administration with several families and their assets. The purpose of the state is to ensure rights and freedoms [11, p.58]. Later, during the bourgeois revolutions, which characterized the beginning of the modern period and especially the development of the rule of law, Grotius, Hobbes, Locke, Montesquieu, Jefferson and others contributed to the development of the idea of the rule of law. According to Grotius, the purpose of the rule of law is the protection of private property by means of legal norms, which would ensure that everyone has the free use of his property with the consent of all. As a source of the state form, Grotius considers the social contract, therefore, he mentions, the people can choose any

form of government [3, p.39].

Another representative of the time, Hobbes, presents himself as a follower of the absolute monarchy in England. However, he put forward a series of ideas that presuppose the domination of law in social life, which were later developed by other researchers in the field. Among these ideas we can mention the formal equality before the law and the equality of contracts. Hobbes advanced the concept of human freedom, understood as the right to do everything that is not prohibited by law, and thus established the theoretical basis of the most effective principle of regulating social relations – through law [10, p.204].

Locke, for his part, notes that the state, formed for the protection of inalienable human rights, creates laws for the establishment and administration of property and uses public forces to enforce these laws and to protect against external danger. Such a state is dominated by the law that ensures fundamental rights in the field of property, individual freedoms and equality. According to Locke, the freedom of the people under the rule of law is the basic rule, established by the legislature, the essence of which is expressed in the freedom to act according to one’s will in all cases, unless the law provides otherwise, and to not to be dependent on a permanent, indeterminate, unknown authoritarian will of another man [4, p.3-4].

According to the ideas of the French thinker Montesquieu, in order to prevent abuses of power, strict observance of the laws by all is necessary. „Freedom is the right to do whatever is allowed by law. If the citizen could do everything that these laws forbid, then he would not have freedom, because other citizens would do the same” [6, p.289]. For Montesquieu, political freedom means the establishment of freedom and security. These are established by the separation of powers in the legislative, executive and judicial, concentrated in different authorities and which mutually limit themselves and balance each other. This idea was realized in the constitutions of the different civilized states of the world.

Thomas Jefferson, author of the „Declaration of Independence of the United States of America”, put the rule of law into practice on the American continent. From the positions of the social contract and the inalienable rights of the people, he criticizes the form of monarchical government. The Declaration solemnly proclaims the inalienable human rights, for the assurance of which the state is used.

In the works of the valuable philosophical scholars of the past we also find characteristics of the rule of law that identify the phenomenon with a construction, which leads to a legal nonsense (in the opinion of H. Kelsen), the expression being considered a myth, dogma (after J. Chevallier). The scholar A. Hauriou generally regards the concept of the rule of law as useless.

Kant, in turn, elaborated and motivated the philosophical basis of the theory of the rule of law, in which the main place is occupied by man, personality. An important thesis formulated by Kant is the following: „Each person represents an absolute value; no one can be considered the means of fulfilling even the noblest plans” [21, p.132]. As a basic principle of public law, the German philosopher considered the prerogative of the people to demand the right to participate in the process of establishing the rule of law by adopting a constitution that would express their will. When the state operates on the basis of constitutional law that expresses the will of the people, then there is a rule of law; the rights of the citizen regarding personal freedoms, constitution, thought and commercial activity cannot be limited. In the rule of law, the citizen must have the same possibility of imposing the rulers on the exact execution of the law, which the rulers have on the citizen [8, p.51-52].

Progressive conceptions of the rule of law are found in other researchers. Jhering, for example, considers that the rule of law can exist only where the state power itself is subject to the order prescribed by it, which acquires definitive legal stability. Only the rule of law can develop the national welfare, trade and crafts, the mental and moral forces of the peo-

ple [9, p.47].

According to Jellinec, the state is considered to be representative of the general interests of its people, a dominant union of the people that presents itself as a legal entity that satisfies individual, national and general human interests in the direction of progressive development of society [22, p.287].

The modern period, which we tried to identify in the complex process of formation and consolidation of the rule of law in order to highlight its importance for determining and developing a considerable number of legal phenomena, which in turn establish the dynamics of development the relationship between the legal and the company does not include in itself all the representatives mentioned above. Some of them are characteristic of the medieval period, even if they manifested themselves at the end of it. However, the ideas promoted in their works largely influenced the formation of the premises for the emergence of the modern period. The conditions for the appearance and development of a certain period are established long before the conventional confirmation of its appearance, usually closely related to a certain historical event. The factor of continuity in the formation and development of the concept of the rule of law is of particular importance. Through it we can demonstrate the logical continuity of the development of civilization and the legal phenomenon in relation to this civilization. Namely the social evolution and the legal doctrine can be considered as factors that influence the development of a democratic political regime. A pronounced development knows the concept of the rule of law in the contemporary period. The technical-scientific progress, the democratization of the human society as a whole, especially the creation of the circumstances in which the cold war proved to be out of date, determined a new impetus in the development of the concept of the rule of law. Starting with the interwar period of the twentieth century, the next stage is formed and begins its practical realization, which we can conventionally attribute to the rule of law – the stage of the

constitutional rule of law. At this stage, the phenomenon of the rule of law can be characterized by the prism of the fundamental principles of qualitative, democratic law, which have been reflected in the fundamental laws of the states of the world recognized by democratic regimes. The set mentioned by the principles also determined the main requirements for the existence of the rule of law as a constitutional state. It is necessary to mention that the state of constitutional law, through the principles of law that have obtained a constitutional protection, has manifested itself as an effective weapon in the confrontation between states characteristic of the cold war. Namely, the democratization of society as a result of the democratization of law, through these constitutional principles of law, which as a whole characterized the rule of constitutional law, allowed to obtain advantages in competition, the struggle that took place between capitalist and socialist regimes. The concept of the rule of law, characteristic of the mentioned period, is also approached in a considerable number of scientific papers and publications, whose authors characterize, from a scientific point of view, the geographical area of this phenomenon and the importance of its research. The new methods of scientific research of the legal phenomenon, in general, and of the rule of law, in particular, highlight new valuable works in the field, which contribute to the formation of more complex conceptions of the rule of law phenomenon. Analyzing the essence of the rule of law, the specifics of the development of the concept in English, German and French schools, analyzing the steps or levels of the rule-building process, I came to the conclusion that it is necessary to give a more precise definition of this phenomenon. The presence of a real independence of the judiciary in the process of manifesting its essence. The special interest given to the concept of the rule of law has obviously determined the large number of researchers in this field, respectively the presence of an impressive number of definitions given to the rule of law. We will demonstrate this statement by presenting some definitions

of the rule of law found in various experts in the field: „the rule of law means the subordination of the state to the rule of law” [5, p.2]; „It is the state which subordinates its action over the citizens to the rules which determine their rights and determine the means which it is authorized to use” [5, p.3]; „It is the state bound by law, the state that respects the law” [5, p.10]; „The state in which the power is subordinated to the law, all manifestations of the state being legitimate and limited by law” [1, p.32]; „The rule of law means the limitation of power by law” [2, p.29]; the rule of law „corresponds to a rational legal order, the depersonalization of power” [2, p.31-32]; „The rule of law means fundamental guarantees of public liberties, protection of the rule of law” [12, p.107]; „The rule of law implies the existence of constitutional rules that apply to all” [2, p.57]; „The rule of law is the hierarchical and systematized legal order” [2, p.61-62].

We can be convinced that the concept of the rule of law is treated differently by specialists in the field. However, from this totality of definitions of the rule of law we can select the main ideas regarding this social phenomenon. First of all, this phenomenon is characterized by the limitation of the state by law, because the existence of the principle of equality of all before the law presupposes the observance by the state of the norms of law created by the state itself. Secondly, the rule of law cannot exist without the presence of a system of democratic methods of government governed by law, which aim to protect the fundamental human rights and freedoms. In the Romanian specialized literature we meet an impressive number of works in which the definition of the concept of the rule of law is given. We consider it necessary to present in the paper some definitions of the rule of law expressed in Romanian literature.

In the vision of Ioan Ceterchi and Ion Craiovan, the rule of law can be understood as a political-legal concept that defines a form of democratic regime of government to respect the relationship between state and law, between power and law, by ensuring the rule of

law, rights and the fundamental freedoms of man in the exercise of power [14, p.117].

Tudor Drăganu is of the opinion that the rule of law „should be understood as a state which, organized on the basis of the principle of separation of powers of the state, in whose application the judiciary acquires real independence and pursuing through its legislation of its regulations by all its organs in their entire activity” [15, p.17]. In this regard, the Final Document of the Copenhagen Meeting on the Human Dimension, finalized on 29 June 1990, emphasized that the rule of law is not just a matter of formal legality, designed to ensure regularity and coherence in the establishment and implementation of the democratic order, but also a full acceptance of the supreme value of the human person, guaranteed by institutions, constituting a legal framework for its most complete expression.

The evolution of the concept of the rule of law, through its scientific-practical value, allows us to draw parallels with the evolution of the concept of justice, characteristic of various levels and models of civilization. The qualitative transformation of the political regime, which is the moment of interaction between the society and the state power, generates an interdetermination and an interdependence with the phenomenon and the value of justice characteristic of the respective society. These interdeterminations and interdependencies, in their final essence, characterize the purpose of the respective state – the proclamation, protection, promotion, realization, efficient and qualitative restoration of the rights and freedoms of man and citizen.

A particularly important role for the characterization of the rule of law is played by its social and political premises. We can state that the mentioned premises are presented as „parts” of a whole, this whole being in our case the rule of law. In most authors we find in most cases the same social and political premises, the presence of which allows us to confirm the existence of a rule of law. Analyzing the appearance of these premises and their selection over time, we can examine the

periods of formation and finalization of the concept of the rule of law. At the same time, in the contemporary period we can highlight a diverse and different development and popularization of both the mentioned premises and the very concept of the rule of law. In Romania, for example, after 1989 this problem is analyzed by an impressive number of specialists, including Tudor Draganu, Ion Deleanu, Genovieva Vrabie, Sofia Popescu.

Tudor Dragan, in his paper „Introduction to the theory and practice of the rule of law”, highlights the following social premises of the rule of law:

- a) rooted in the civic consciousness of the belief that there are rights inherent in human nature opposable to the state;
- b) a democratic system for adopting laws;
- c) separation of powers in the state;
- d) independence of the judiciary [15, p.17].

Sofia Popescu highlights the following defining features of the rule of law:

- a) the subordination of power to the rule of law;
- b) the pyramidal structuring of power and its division into a large number of organisms;
- c) guaranteeing the fundamental rights and freedoms of the citizens;
- d) the participation of the citizens in the exercise of power through jurisdictional control and control of a political nature;
- e) the limitation of each of the three powers – legislative, executive and judicial – by the other two;
- f) a hierarchy of the executive power and of the judiciary that would allow the control between the existing authorities in the system of the same power [20, p.239].

Referring to the characteristics of the rule of law, Paul Cosmovici summarizes that it „must act on the basis and respect the form of law, as an expression of the general will. The features and characteristics are similar to the essential ideas of a democratic legal regime in modern societies, namely: the sov-

reignty of the people who find their expression in free elections and a pluralistic political system, separation of powers and limitation of presidential prerogatives, independence of the judiciary, equality before the law, freedom of opinion and expression, the right of association, etc., ie the promotion and protection of human rights” [13, p.22].

The importance of the premises of the rule of law or, as they are also called in the literature, of the features of the rule of law becomes evident in the process of characterizing the phenomenon and, especially, in determining the various stages of evolutionary development of the concept. Undoubtedly, the phenomenon of the rule of law undergoes transformations in the process of its evolution, a fact observed in the process of its characterization at different stages of historical development. The features of the rule of law, as determinative ideas of the phenomenon, undergo transformations, some new ones appear, others would be outdated, they present only an academic-historical value as a factor that characterizes the phenomenon. In the contemporary democratic state, based on the rich experience of the authors who conducted research in the field, as well as their own theoretical and didactic experience in the field, we can highlight features that, in our opinion, identify the main ideas, characteristic signs of the rule of law. The rule of law is a state with a democratic political regime. Thus, the presence of democratic methods of achieving and maintaining power in the state is presented as an obvious feature of the rule of law as a contemporary democratic state. This feature requires the presence of others, oriented towards the formation of the contemporary democratic state. We highlight the presence of a state apparatus that realizes and effectively applies the rules of law, so we are talking not only about a real separation of power, but also about a mutual control of the branches of state power, with the categorical exclusion of a pyramidal shape. In general, the pyramid structure of power in the contemporary democratic state is excluded by arguing the need

for mutual control in the branches of state power (executive and legislative), as well as control by the judiciary, which also presupposes and requires reciprocity. In turn, the control of the jurisdictional authority and the control aimed at elucidating the quality and efficiency of the act of justice require the existence of another characteristic characteristic of the contemporary rule of law – the independence of the jurisdictional authority.

The features, or principles of the rule of law, identified differently by different authors, in their essence, include the same requirements for a democratic political regime that would characterize the process of manifestation. Requesting as determinants the principles highlighted by the Romanian scientist Tudor Draganu, we consider that as a fundamental principle, determinants of the rule of law and, obviously, as a determining factor in the process of establishing a democratic political regime, the presence of an independent judiciary is required. Characteristics of indisputable value are also found in the works of other authors mentioned above, but we assume the audacity to highlight the general character specific to the approach of the phenomenon in question to the above-mentioned author.

The plurality of definitions referring to the nature and essence of the rule of law does not allow us, however, to state that they give a complex and broad characteristic of the phenomenon. The terminological variety of the concept is identified in different theses that determined it, but each retaining its characteristic individuality. Thus, in German legal doctrine it is defined as *Rechtsstaat*, in English – Rule of Law (although identity is often disputed), in French doctrine – *État de Droit*, in Italian – *Stato del diritto*, in Spanish doctrine – *Estado of Dereco*. Beyond the terminological nuances, with the exception of Rule of Law, for which there is still a reservation in being considered without a doubt a synonym, the notion of „rule of law” covers, in essence, the same set of requirements [17, p.57].

It should be noted that these main theo-

ries, reported above, do not exhaust the multitude of those that refer directly to the rule of law. The germs of the concept are still in antiquity, developed by liberalism and later interpreted by various currents, cumulatively, they contributed to the finalization (a relativistic alternative of the term) legal category and politico-economic reality – the rule of law in the contemporary sense, being as argumentative basis and inspiration for further research.

From a political point of view, there are several forms of edification (corresponding to the doctrine of a certain historical period): police state, legal state and constitutional state.

The police state (Polizeistaat) is one of the primary forms of the rule of law. This form presupposes a strong administrative authority, with a more or less complete freedom of decision, creator of the right, which can apply to the citizens all the measures that it considers useful [16, p.105]. The obligations of the individual are set by law, which is not the case with the administration. The administration is not governed by any law, but only by the internal rules, of subordination within the system. So in the individual-administration relationship, the subjects are not on an equal footing. Even if a right is given to the right, this right is devoid of any element of ambivalence and reciprocity [18, p.68]. The law of the police state is an instrumental right.

The police state is based on the good will of the prince (administrator) who has no obligation to comply with any rule.

The police state is not necessarily synonymous with bloody tyranny or disorder [19, p.303], however in the individual-administration (state) relationship there is no such thing as a reverse relationship, by which the values of society would limit the legal order, sometimes abusive, imposed by the administration.

The legal state, as another form of evolution of the rule of law, has found its mirror especially in France of the third republic. Carre de Malberg, the promoter of this form, argued that France does not apply the rule of law, but the system of the rule of law, differentiated from the rule of law by two main aspects:

– the law is not only the limit of the administrative activity, but also a condition of it, the administrative function is reduced to the execution of the law;

– the primacy of the constitution over the law is not ensured, because the law cannot be the object of any appeal. In essence, the rule of law is the „Rule of Law”, enshrined in Anglo-Axon doctrine. The rule of law tends to ensure the supremacy of the legislature, whose crisis can lead to the dysfunction of the political system as a whole.

The shortcomings of the legal state are filled by the constitutional state, to respond to the inability of the Parliament to overcome the crises [16, p.106]. That more or less perfect mechanism of interaction of the state organs appears. Normativity also remains fundamental, although it does not axiologically encompass the protection of human rights.

Conclusion. Thus, the forms of political edification also express an evolution of the concept of the rule of law. Starting from the concept of police state – the regulation of the obligations of the individual, we moved to the legal state – the overall regulation of social relations, including the position of the state. Later, a more perfect form was taken - the constitutional state, in which the three functions of the state: legislative, executive and judicial have a distinct position in the accumulation of interdependencies, and the law as a regulator of social relations is adapted, guaranteed and executed by them.

Their importance is reduced to the practical verification of some theoretical concepts. Theoretical modeling has not always been able to analyze the impact of the cumulative determination of social life, which could be done by building one model or another. The development of human society after the Second World War has shaped new values and demands on public power, emerging new interpretations: the social state (paternal), scholarly state, nation state, which now tend to be incorporated into the contemporary sense of the rule of law.

Bibliographical references:

1. Brian A. W., Simpson, Reflections on „The Concept of Law” OUP Oxford, 2011;
2. Hans Kelsen (with a new introduction by A. Javier Tevino) General Theory Of Law And State). New Brunswick, NJ: Transaction Publications, 2006;
3. Hugo Grotius, On the Law of War and Peace, Cambridge University Press, Edition Critical, 2012;
4. John Locke, Second Treaties of Government, Early Modern Text, Chapter II State of Nature, Jonathan Benett, 2008;
5. Lt Col Mike Cole, British Army, Rule of law handbook a practitioner’s guide for judge advocates, Virginia, 2011;
6. Montesquieu, On the Spirit of the Laws, Vol. I, Scientific Publishing House, 1964;
7. Niccolo Machiavelli, Discourses on Livy, translated by Harvey C. Mansfield and Nathan Tarcov, The University of Chicago Press, 1996;
8. Immanuel Kant, Groundwork for the metaphysics of morals, edited and translated by Allen W. Wood, Yale University Press, New Haven and London;
9. Rudolf von Ihering, Law as a Means to an End, translated by Isaac Husik, 1912, Boston Book Company;
10. Thomas Hobbes, Leviathan or the matter, form and power of an ecclesiastical and civil community, translated by Alexandru Anghel, Bucharest, Herald Publishing House, 2017;
11. Vecchio (del) Giorgio, Lessons in Legal Philosophy, 4th Edition of the Italian text. New Europe, 1995;
12. Korkunov, N. M., General Theory of Law (English translation by W. G. Hastings) 2nd Edition, Macmillan Company, 1922;
13. Cosmovici Paul, Les communautés européennes et l'etat de droit // Revue roumaine des sciences juridiques, nr.1-2, 1991;
14. Ceterchi Ioan and Craiovan Ion, Introduction to the General Theory of Law, Bucharest, 1993;
15. Drăganu Tutor, Introduction to the theory and practice of the rule of law. Cluj Napoca: Dacia, 1992;
16. Deleanu Ion, Institutions and constitutional procedures - treaty, Arad, Ed. Albeck, 2006;
17. Ionescu Steluța. Justice and jurisprudence in the rule of law. Bucharest: Universul juridic, 2008;
18. Miculescu P., The rule of law. Bucharest, 1998;
19. Boris Negru and Alina Negru, General Theory of Law and State, Chisinau, 2006;
20. Popescu Sofia, General Theory of Law, Bucharest: Lumina Lex, 2000;
21. Bychkova E.I., Suntsova E.A., Volchanskaya A.N., Pravkin S.A., Theory of State and Law. Course of lectures: textbook. Moscow: Unity-Dana, 2015;
22. Jellinek G., The general doctrine of the state. SPb., 1908.

ABOUT AUTHOR

Irina DOMENCO,
*master student at „Dunărea de Jos”
University of Galați, Romania,
e-mail: irinadomenco9@gmail.com*

CZU 343.352:343.144.5

DOI 10.5281/zenodo.6466799

APLICAREA POLIGRAFULUI ÎN CERCETAREA INFRAȚIUNILOR DE CORUPȚIE

Andrei LUNGU,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Igor CARABEȚCHI

Cercetarea din punct de vedere criminalistic a infracțiunilor de corupție este importantă în asigurarea prevenirii și combaterii acestora, iar autoritățile învestite cu atribuții de combatere a actelor de corupție trebuie să acționeze operativ și cu maximă prudență pentru a asigura tragerea la răspundere a persoanelor vinovate și restituirea prejudiciilor cauzate prin infracțiune.

Cuvinte-cheie: corupție, luare de mită, dare de mită, poligraf, testare cu aplicarea poligrafului, mecanism de investigare, metode speciale de cercetare.

APPLICATION OF THE POLYGRAPH IN THE INVESTIGATION OF CORRUPTION OFFENSES

Andrei LUNGU,
PhD student,
Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

Igor CARABEȚCHI

The criminal investigation of corruption offenses is important in ensuring their prevention and combating them, and the authorities appointed with the task of combating acts of corruption must act operatively and with the utmost caution in order to ensure the prosecution of those responsible and the reparation of damages caused by the offense.

Keywords: corruption, taking bribes, giving bribes, polygraph, investigation mechanism, special research methods.

Introducere. Caracteristica și modelul criminalistic al infracțiunilor de corupție constituie o categorie distinctă a criminalisticii, iar prin cercetarea științifică a acestora se asigură un suport esențial organelor de drept în prevenirea și combaterea acestei categorii

de infracțiuni.

Scopul studiului. Autorii își propun să facă o analiză a posibilității aplicării poligrafului la cercetarea infracțiunilor de corupție, precum și identificarea problemelor specifice petrecerii testării cu sistemele

poligraf computerizate, care au menirea să restabilească complet evenimentul produs în trecut, corelațiile diferitelor persoane implicate la comiterea infracțiunilor de corupție, precum și personalitatea subiectului care a săvârșit infracțiunea.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost aplicate metodele: analiza, sinteza, comparația și conștientizarea logică. Materialele utilizate le constituie publicațiile savanților din domeniu, precum și legislația corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Cuvântul corupție vine de la termenul latin „*corruptio*”, caracterizând o anumită comportare a funcționarului care își comercializează, își vinde atribuțiile funcției și încrederea acordată de societate, primind în schimb bani ori alte foloase.

Corupția constituie o formă de poluare a vieții sociale, faptele de acest fel reprezintă un pericol social prin vătămarea sau punerea în pericol a desfășurării activității statului și tuturor sectoarelor vieții sociale.

Prin incriminarea faptelor de corupție, legea penală căuta să asigure îndeplinirea corectă, cinstită de către funcționari a atribuțiilor ce le sunt încredințate și să combată manifestările de venalitate ale unora dintre aceștia care urmăresc să folosească funcția în vederea realizării unor câștiguri ilicite.

Unii autori, precum Camil Suciu, îmbrățișează un criteriu bipartit de clasificare a metodelor de investigare criminalistică, clasificându-le în metode tehnico-științifice și tactice [1].

Mijloacelor obișnuite de apreciere a sincerității sau nesincerității celor ce se regăsesc în procesul urmăririi penale în diverse calități, mai ales a suspectului sau a inculpatului, li s-a adăugat, în ultimele decenii, un mijloc obiectiv de investigare a principalelor modificări psihofiziologice ce însoțesc emoția în situația falsificării adevărului. Este vorba despre înregistrarea pe cale obiectivă, cu ajutorul unor aparate speciale de tip poligraf, a modificărilor fiziologice ale organismului

provocate de diverse stări emoționale [2].

Necesitatea aplicării unor reguli speciale în cazul investigării criminalistice a infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție a reprezentat o preocupare atât la nivel internațional, cât și în plan intern.

În baza datelor statistice analizate a corupției, obținute de la Direcția Informații și Evidență Operativă a MAI pe perioada 2018-2020, vom încerca să efectuăm o evaluare a stării criminalității în acest domeniu.

Datele statistice dovedesc că numărul infracțiunilor de corupție constituie anual circa 1,6-1,8% din numărul total de infracțiuni înregistrate.

Cazurile de corupere au fost stabilite în:

- organele de poliție – 27%;
- organele administrației publice – 8,5%;
- structurile comerciale – 6,5%;
- srganele vamale – 16,3%;
- sfera medicinei – 16%;
- organele justiției – 9,6%;
- sectorul de învățământ – 6,24%.

Utilizarea de către practicieni a unor instrumente cu pronunțat caracter tehnic inserate în legislația națională, ca efect al armonizării cu legislația comunitară, constituie un argument pentru cunoașterea particularităților de investigare criminalistică a infracțiunilor asimilate corupției.

Prin natura lor, a modului și a împrejurărilor în care se săvârșesc, caracterul derulării activității infracționale justifică obligativitatea folosirii unor metode și tehnici speciale de investigare.

Considerăm că utilizarea poligrafului la cercetarea infracțiunilor de corupție extind semnificativ posibilitățile ofițerilor de urmărire penală.

Metodica criminalistică ne ghidează în vederea stabilirii circumstanțelor ce urmează a fi lămurite în cadrul testării cu aplicarea poligrafului, precum și structura bateriei de teste, ce ar trebui să se axeze pe întrebări ce ar clarifica:

- Activitatea ilicită desfășurată:
- în ce consta fapta săvârșită;

- modalitățile faptice de înfăptuire a conținutului infracțional;

- metode și mijloace prin care s-a realizat înmânarea (darea) folosului necuvenit;

- urmările faptelor. Consecințele de ordin economic sau de altă natură.

Persoanele implicate:

- calitatea și contribuția fiecăruia la comiterea faptelor;

- atribuțiunile de serviciu ale acestora, în conformitate cu normele legale ce reglementează activitatea în domeniul sau sectorul în care s-au comis faptele ilicite;

- dacă persoanele în cauză îndeplinesc vreo calitate specială din cele menționate expres în art. 1 din Legea 78/2000;

- persoane care exercită o funcție publică;

- persoane care exercită atribuțiuni de control;

- persoane care acordă asistență specializată instituțiilor, autorităților publice, regiilor autonome etc.;

- persoane care dețin funcție de conducere în partid, formațiuni politice, sindicat, asociații etc.

Banii, bunurile, valorile, foloasele necuvenite care au făcut obiectul material al infracțiunii:

- proveniența;

- sestinația acestora;

- posibilitățile de recuperare.

► Scopul urmărit:

Este prevăzut expres de lege: obținerea de bani, bunuri sau alte foloase necuvenite pentru sine ori pentru altcineva.

► Alte împrejurări legate de comiterea faptei:

- data, ora, timpul, succesiunea comiterii faptelor;

- locul înțelegerii și al transmiterii folosului necuvenit.

Cercetarea infracțiunilor de corupție este îngreunată de faptul că la comiterea acestor fapte infracționale participă un număr limitat de persoane și, prin urmare, obținerea informației este mai dificilă.

Considerăm că, în cazul cercetării

infracțiunilor de corupție, la etapa inițială, de stabilire a apartenenței persoanei la fapta infracțională, ar trebui folosită metoda „Testului întrebărilor de control” (Control Question Test – CQT), dezvoltată de John E. Reid. Prin ea se încearcă a se ajunge la esența problemei cu ajutorul câtorva întrebări relevante de forma:

- *D-ta ai luat mită de la cet. Y?*

- *Ai primit vreo sumă de bani de la cet. Y?*

Aceste întrebări sunt verificate de o întrebare de control:

- *Te-ai gândit vreodată să iei mită ?*

Tehnica este fundamentată teoretic prin faptul că o persoană nesinceră va reacționa puternic la întrebările relevante și slab la cele de control, în timp ce persoana nevinovată, aflată sub investigație, va reacționa exact invers.

La etapa acumulării probelor vinovăției, o atenție deosebită trebuie acordată metodei CIT – testul ce prezumă vinovăția (Concealed Information Test). Particularitățile metodologice ale testului CIT constau în utilizarea unor informații specifice, circumstanțe referitoare la o infracțiune, pentru a identifica dacă o persoană posedă cunoștință despre ele.

Întrebările se referă la detaliile cunoscute doar de autorul faptei. În acest context, doar persoana vinovată va reacționa puternic la întrebările relevante din cadrul testării.

Este important ca specialistul poligrafolog în procesul formării bateriei de teste să identifice obiecte/ elemente, care sunt semnificative și memorabile pentru infractor, dar necunoscute persoanei nevinovate. Spre exemplu, ambalajul în care a fost transmisă suma de bani este memorabil pentru infractor, în timp ce măsută de cafea pe care a fost plasat ambalajul cu bani, prezentă în câmpul infracțional, poate să nu fie [3].

Considerăm că la alcătuirea testelor trebuie să se țină cont de detaliile legate de: suma de bani, tipul valutei, ambalajul în care au fost transmiși banii, valoarea nominală indicată pe bancnote etc.

Dacă testarea are un caracter complex,

atunci se va proceda la testări de a stabili intermediarii la săvârșirea actului infracțional.

Considerăm că la etapa pre-test este extrem de important să stabilim gradul de percepție a vinovăției persoanei testate în contextul infracțiunilor asimilate corupției.

Rezumând cele expuse mai sus, considerăm necesar să menționăm că utilizarea poligrafului în investigarea și cercetarea infracțiunilor de corupție oferă anchetatorilor

informații valoroase, pe care cu greu le-ar fi putut obține în orice alt mod.

În acest sens, este imposibil să nu fim de acord cu opinia exprimată în literatura *de specialitate conform căreia neglijarea posibilităților tehnice ale unui poligraf ar presupune respingerea unei metode eficiente, științifice și necostisitoare de obținere a informațiilor.*

Referințe bibliografice

1. Suciu Camil. Criminalistică. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972, p. 6-7
2. Ruiu Marin. Criminalistică. București: Editura Universul Juridic, 2013, p. 170
3. Makoto Nakayama, "Practical Use of the Concealed Information Test for Criminal Investigation in Japan" in Handbook of Polygraph Testing, ed. Murray Kleiner (London, UK: Academic Press, 2002): 49-86.

DESPRE AUTORI

Andrei LUNGU,
doctorand,
Școala doctorală „Științe penale
și drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
masterand psihologia juridică, ULIM
e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md

Igor CARABEȚCHI,
secretar al Comisiei de stat pentru testări
cu utilizarea poligrafului,
Poligrafolog Centrul Național Anticorupție
e-mail: igor.carabetchi@cna.md

CZU 343.985

DOI 10.5281/zenodo.6466810

ASISTENȚA TEHNICO-CRIMINALISTICĂ LA CERCETAREA INFRAȚIUNILOR

Vladislav TÎMCIUC,
Eduard PUI,
Vladislav GALEMBA

Nivelul de asistență tehnico-criminalistică de care se bucură organele de ocrotire a normelor de drept se află în permanență în vizorul tuturor. Populația, inclusiv statul, își permite să menționeze despre dotarea insuficientă cu mijloace tehnico-criminalistice a instituțiilor statale ce au misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, de a descoperi, cerceta și preveni infracțiunile și contravențiile. Dar nimeni nu punctează atenția pe crearea condițiilor necesare la formarea unui profesionist care trebuie să aibă abilitățile și deprinderile necesare pentru aplicarea arsenalului criminalistic la prevenirea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor și contravențiilor.

Cuvinte-cheie: asistență tehnico-criminalistică, infracțiune, procedee tactice, recomandare.

TECHNICAL-FORENSIC ASSISTANCE IN RESEARCH CRIME

Vladislav TÎMCIUC,
Eduard PUI,
Vladislav GALEMBA

Level technical and forensic support enjoyed by the organs of law enforcement is at all times on everyone's radar. Population, including the state can afford to mention about insufficient equipment with technical-criminalistic state institutions that are tasked to defend fundamental human rights and freedoms, discover, investigate and prevent crimes and misdemeanors. But no punctuate attention on creating conditions for the formation of a professional who must have abilities and skills needed to apply forensic arsenal to prevent, detect and investigate crimes.

Keyword: forensic technical assistance, crime, processes tactical, recommendation.

Introducere. Activitatea de descoperire, cercetare și prevenire a faptelor ilegale se realizează în conformitate cu cadrul normativ și datorită existenței unui sistem de asistență tehnico-criminalistică performant. Asistență tehnico-criminalistică este acel element

care are atât funcția de creare a condițiilor de menținere permanentă a capacității organelor de drept de a soluționa sarcini tehnico-criminalistice concrete ce apar în activitatea de urmărire penală, cât și de realizare în fapt a acestor potențialități de către subiecții activi-

tăților criminalistice [7].

Cât privește prima componentă a sistemului, adică nivelul organizatoric-administrativ, acesta este susținut de Ministerul Justiției și Ministerul Sănătății, subdiviziunile tehnico-criminalistice operative sau de expertiză judiciară ale Ministerului Afacerilor Interne și ale Centrului Național Anticorupție și alte instituții publice de expertiză judiciară. Sarcinile ce se cer a fi rezolvate la acest nivel țin mai cu seamă de organizare și dirijare, de reglementarea juridică a aplicării mijloacelor tehnico-științifice, de formare inițială și perfecționare continuă a subiecților utilizării mijloacelor criminalistice etc. Aceste scopuri se concretizează în legislația procesual-penală, dar și în actele departamentale [1, p. 33].

Material și metodă. Pentru realizarea scopurilor și obiectivelor trasate, ținând cont de specificul și caracterul complex al temei investigate, în calitate de metode de cercetare au fost folosite metoda logică, sistematică, de comparare. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislației naționale și internaționale.

Rezultatul discuției. Necesitatea crescândă a organelor de drept în mijloace tehnice folosite în lupta cu criminalitatea contemporană este evidentă. Importanța acestei probleme sporește odată cu înrăutățirea situației criminogene și creșterea numărului de infracțiuni la săvârșirea cărora făptuitorii aplicând uneori mai intensiv noile mijloace tehnice, pot opune rezistență semnificativă organelor de urmărire penală. Totodată, este evident și faptul că elaborarea spectrului larg de mijloace tehnice necesare soluționării tuturor sarcinilor tehnico-criminalistice, cu atât mai mult cele ce țin de descoperirea și cercetarea infracțiunilor în ansamblu, în cadrul criminalisticii naționale, este ireală, ținându-se cont de potențialul nostru economic [4, p. 33].

Cunoașterea exactă a împrejurărilor și circumstanțelor existente la momentul săvârșirii infracțiunii este o activitate complicată și condiționată de o multitudine de factori subiectivi și obiectivi.

În acest context, menționăm opinia autorului N. Iakubovici [8, p. 9] precum că procesul de descoperire a infracțiunilor, nu de puține ori, este împovărat de condițiile în care s-a săvârșit infracțiunea (condiții nefavorabile, care afectează procesul de descoperire, acumulare, ridicare și fixare a urmelor); comportamentul făptuitorului (acesta poate crea impedimente sau bloca activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunii); nivelul de dezvoltare a mijloacelor și metodelor tehnico-criminalistice aplicate la descoperirea, fixarea, ridicarea și examinarea probelor materiale (ținând cont de nivelul de dezvoltare a făptuitorului, acesta poate aplica mijloace tehnico-științifice mai moderne în activitatea sa criminală decât organele judiciare în activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor).

Este elocvent faptul că în procesul de cercetare și descoperire a infracțiunilor angajații poliției, procuraturii se ciocnesc cu probleme de ordin practic, nu gnoseologic. Iar pentru soluționarea acestora este necesară folosirea mijloacelor, procedeele și metodelor de cunoaștere a realității obiective, care asigură dobândirea informației maxime în privința infracțiunilor săvârșite și participanților la ele.

În practică, pentru a caracteriza activitatea ofițerului de urmărire penală sau a ofițerului de investigație, sunt folosite astfel de expresii precum: „arta descoperii infracțiunilor”, „arta audierii”, „măiestria ofițerului de urmărire penală sau a celui de investigație” etc.

Rădăcinile unei astfel de aprecieri pornesc de la calitățile individuale pe care le are persoana aflată în funcția de ofițer de urmărire penală sau de investigație, care în procesul executării atribuțiilor de serviciu respectă cu strictețe nu numai cerințele legale (reglementate în legi, hotărâri, dispoziții, instrucțiuni etc.), ci își mai folosește inteligența, diferite metode și procedee pentru soluționarea sarcinilor cognitive.

De cele mai multe ori, descoperirea și folosirea de către lucrătorii practici a meto-

delor cognitive se derulează intuitiv, în pofida faptului că există recomandări criminalistice, care specifică cum trebuie procedat într-o situație concretă de urmărire penală. Însă conținutul acestora, din păcate, nu este cunoscut practicienilor din diferite motive.

În acest context, considerăm oportun de specificat că o bună parte din angajații organelor de drept nu cunosc existența unor astfel de recomandări, dar ar dori să ia cunoștință de ele.

Cunoștințele și abilitățile practice ale angajaților organelor de drept trebuie să se bazeze și pe realizările criminalisticii (tehnica criminalistică, tactica criminalistică și metodică criminalistică), deoarece anume ele reprezintă arsenalul mijloacelor și metodelor tehnico-tactice care asigură eficacitatea activității direcționate spre aflarea adevărului pe cauză.

Însă aceasta nu este de ajuns. Mai este necesar ca lucrătorii practici să fie pregătiți să poată pune în aplicare acest arsenal de mijloace și metode tehnico-criminalistice. Succesul descoperirii și cercetării infracțiunilor, în mare parte, este asigurat de rolul activ pe care trebuie să-l aibă ofițerul de urmărire penală și cel de investigație.

Termenul „asistență criminalistică” se folosește intens în literatura de specialitate în ultimul timp. Apariția acestui termen a fost determinată de necesitățile practicii de a lupta efectiv cu criminalitatea prin intermediul aplicării în practică a mijloacelor, metodelor și procedeelelor criminalistice destinate descoperirii, acumulării, examinării și folosirii informației necesare activității de descoperire și cercetare a infracțiunilor.

Actualmente, se folosește termenul „dotare criminalistică”, anterior era folosit termenul „asistență tehnico-criminalistică”.

Autorul R. Belkin [6, p. 64] specifică existența noțiunii de „asistență criminalistică acordată poliției criminale în activitatea de descoperire a infracțiunilor”, înțelegându-se prin aceasta un sistem de cunoștințe criminalistice care stau la baza creării deprinderilor

și abilităților în vederea folosirii recomandărilor criminalistice și aplicării mijloacelor, metodelor criminalistice la prevenirea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

Autorul Z. Kirsanov [4, p. 10-11] consideră că asistența criminalistică trebuie să fie privită nu numai ca o soluție pentru sarcinile criminalisticii (elaborarea și implementarea în activitatea organului de urmărire penală și serviciilor speciale de investigație a mijloacelor și metodelor de acumulare, aprecierea și folosirea informației necesare pentru descoperirea, cercetarea și prevenirea infracțiunilor), dar și ca pe o soluție pentru funcția didactică (elaborarea recomandărilor practice privitoare la instruirea angajaților, să aplice corect cunoștințele criminalisticii).

În opinia noastră, problema primordială a descoperirii și cercetării infracțiunilor este alegerea celor mai raționale metode, procedee și mijloace ce ar asigura soluționarea sarcinilor cognitive de descoperire și cercetare a infracțiunilor, luându-se în calcul nu numai posibilitățile utilizării recomandărilor criminalistice, ci și posibilitățile executorului.

Selectarea unor astfel de procedee, metode și mijloace depinde de scopul și modul de acțiune stipulat în decizia tactică. Realizarea practică a deciziilor tactice se înfăptuiește prin combinațiile și procedeele tactice.

Incursiunile făcute în tactica criminalistică denotă faptul că mijloacelor tehnico-criminalistice sunt subordonate procedeele tactice și în cadrul unor acțiuni de urmărire penală în scopul soluționării sarcinilor strategice – de descoperire și cercetare a infracțiunilor.

Dacă recunoaștem că realizările criminalisticii se pun în aplicare de către ofițerul de urmărire penală și ofițerul de investigație în luarea unei decizii criminalistice, atunci ca o condiție ce asigură alegerea corectă și folosirea optimală a metodelor, procedeelelor și mijloacelor criminalistice pentru soluționarea unei sarcini cognitive particulare este existența pregătirii situative a ofițerului de urmărire penală și a celui de investigație să

aplice în practică oportun și întemeiat recomandările criminalistice.

Astfel, asistența criminalistică în vederea descoperirii și cercetării infracțiunilor poate fi definită și interpretată ca un sistem organizațional-funcțional direcționat spre formarea și susținerea, la un anumit nivel, a pregătirii angajaților organelor judiciare în vederea folosirii sistematice în practică a arsenalului criminalistic în lupta cu infracționalitatea, inclusiv la realizarea activității de pregătire pentru fiecare situație de urmărire penală în parte.

G. Zorin, caracterizând nivelul de profesionalism al ofițerului de urmărire penală, care este compus din totalitatea cunoștințelor și abilităților pe care le posedă, folosește termenul „repertoriu tactic al ofițerului de urmărire penală” [4, p. 6]. Luând în considerare că repertoriile tactice sunt privite ca un mijloc de realizare a oportunităților acțiunii de urmărire penală, G. Zorin [4, p. 5] specifică existența termenului „potențial tactic al acțiunii de urmărire penală”. Înțelegând prin el un complex de informații cu caracter probatoriu ce se află în formă latentă și care poate fi descoperită, cercetată și interpretată de ofițerul de urmărire penală (în cazul în care ofițerul de urmărire penală dispune de un astfel de repertoriu tactic ce i-ar asigura extragerea informației din sursă).

V. Obrazțov folosește, de asemenea, noțiunea de „potențial tactic al acțiunii de urmărire penală” [3, p. 501].

Potențialul acțiunii de urmărire penală reprezintă o categorie de probabilitate, compusă din posibilitățile teoretice de consecvență ale ofițerului de urmărire penală, pe când repertoriul tactic este o categorie reală care depinde complet de calitățile ofițerului de urmărire penală și este determinat de scopul real al acțiunii de urmărire penală.

Categoria potențialului tactic al acțiunii de urmărire penală privită în contextul asistenței criminalistice, ca element ce asigură descoperirea și cercetarea infracțiunilor, nu reflectă integral activitatea informativă de cu-

noaștere desfășurată de practicieni.

În opinia noastră, ca o categorie independentă, printre cele enunțate anterior, trebuie evidențiată noțiunea de „potențial tactic al lucrătorului practic” – ea va reflecta cunoștințele, deprinderile, abilitățile necesare în vederea soluționării optime de către lucrătorii practici a sarcinilor referitoare la descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

Potențialul tactic al lucrătorului practic caracterizează componenta intelectuală a lucrătorului, pregătirea tactică pe care o are în vederea utilizării în practică a arsenalului de mijloace și metode criminalistice.

Condițiile principale ce asigură formarea arsenalului tactic al ofițerului de urmărire penală sunt:

- prezența în memorie, în stereotipul de comportament a procedurilor și metodelor tactice, ce sunt suficiente din punct de vedere cantitativ și calitativ;

- prezența abilităților și deprinderilor practice ce asigură utilizarea optimă a acestora în activitatea de descoperire, fixare, ridicare, cercetare și apreciere a informației;

- prezența în memorie a erorilor tipice de urmărire penală, inclusiv a deprinderilor de prognozare a existenței și de reparare a acestora în situații concrete.

Conținutul potențialului tactic cuprinde și cunoștințele tactice referitoare la descoperirea și cercetarea infracțiunilor; cunoașterea și existența abilității de a folosi arsenalul tactic de mijloace și metode tehnico-criminalistice în lupta cu criminalitatea; abilitatea de a identifica la timp și precis sarcina tactică apărută și condițiile care ar asigura soluționarea ei; capacitatea de a aprecia corect posibilitățile care există; abilitatea de a alege o anumită cale de soluționare a sarcinii tactice; la fel, capacitatea de soluționare a sarcinilor tactice nestandarde, învățarea a tot ce este nou, inclusiv elaborarea a ceva nou cu propriile puteri. Este rațional de specificat că nivelul înalt al potențialului tactic servește drept element ce atestă capacitatea lucrătorului practic de a găsi soluțiile tactice optime noi pentru sar-

cinile apărute.

Nivelul potențialului tactic al lucrătorului practic îi asigură un caracter activ în activitatea de utilizare a arsenalului tactic și determină stilul (metode individuale de utilizare a arsenalului de mijloace tactico-criminalistice în activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor).

Potențialul tactic diferă de comportamentul real al lucrătorului, fiind determinat de anumite circumstanțe printre care putem enumera: situația de urmărire penală creată, calitățile individuale ale persoanelor antrenate în procesul de descoperire și cercetare a infracțiunilor.

Conținutul potențialului tactic al lucrătorului practic reprezintă ceva dinamic, ce reflectă problemele vitale ale practicii de descoperire și cercetare a infracțiunilor. Problematika studierii procesului de formare a potențialului tactic are un caracter complex ce impune unirea eforturilor teoreticienilor și practicienilor.

Cel mai reușit această problemă o soluționează curriculumul facultăților de drept.

Curriculumul oferă posibilitatea de a crea anumite abilități, deprinderi și capacități viitorului lucrător practic, care va activa în domeniul descoperirii, cercetării și prevenirii infracțiunilor.

Organizarea cunoștințelor criminalistice, orientate spre o anumită situație de urmărire penală reprezintă o condiție importantă ce asigură eficacitatea recomandărilor criminalistice.

În prezent, lucrătorii practici acționează în situațiile create ghidându-se de propria experiență sau se lasă pe mâna intuiției, deoarece în multe instituții studierea criminalisticii se face prin aplicarea metodelor teoretice fără a se recurge la lecții practice, lucrări de laborator etc.

Astfel, acei lucrători care nu au cunoștințele criminalistice necesare au nevoie să li se formeze abilități și deprinderi care ar asigura executarea atribuțiilor de serviciu la care pot fi atribuite:

– aprecierea corectă a situațiilor de urmărire penală și speciale de investigație (situațiile tipice și particulare);

– abilitatea și deprinderea de a lua decizii corecte.

Activitatea didactică în domeniul criminalisticii trebuie să se formeze din necesitatea creării la lucrătorii practici a deprinderilor și abilităților de percepere și analiză corectă a situațiilor ce apar pe parcursul cercetării și descoperirii infracțiunilor săvârșite de formațiunile criminale ca ei să poată să estimeze operativ sarcinile tactice și să pună în executare soluțiile tactice optimale.

Punctul slab al lucrătorului practic îl reprezintă comunicarea și conlucrarea slabă cu ceilalți participanți implicați în efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigație.

În acest context, este oportun de specificat că dacă norma procesuală se respectă cu strictețe, atunci tactica efectuării acțiunii de urmărire penală conține o multitudine de erori și greșeli, iar participanții dau dovadă de lipsa abilităților de comunicare [4, p. 3]. De aici reiese că un element important al potențialului tactic al lucrătorului practic îl reprezintă complexul de deprinderi ce asigură o comunicare reușită în vederea soluționării sarcinilor tactice.

Realizarea potențialului tactic al lucrătorului practic îi asigură existența altor componente ale pregătirii tactice – motivarea, emoțiile, voința.

Concluzii. În ipoteza studiului științific realizat, generalizând cele consemnate în conținutul propriu-zis al lucrării, înaintăm concluziile:

1. Asistența criminalistică în vederea descoperirii și cercetării infracțiunilor reprezintă un sistem organizațional-funcțional direcționat spre formarea și susținerea, la un anumit nivel, a pregătirii angajaților organelor judiciare în vederea folosirii sistematice în practică a arsenalului criminalistic în lupta cu infracționalitatea, inclusiv la realizarea activității de pregătire pentru fiecare situație de

urmărire penală în parte.

2. Existența la lucrătorul practic a cunoștințelor profunde, a abilităților și deprinderilor de utilizare a mijloacelor și metodelor tehnico-criminalistice, a gândirii nestructurate, a persistenței în activitatea realizată sunt acele condiții care asigură aplicarea arsenalului tactico-criminalistic la descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

3. La etapa de repartizare a sarcinilor în vederea cercetării infracțiunii trebuie să se țină cont de nivelul potențialului tactic al

lucrătorului practic, fiindcă prin aceasta se asigură caracterul activ al lucrătorului în activitatea de utilizare a arsenalului tactic și determină stilul (metode individuale de utilizare a arsenalului de mijloace tactico-criminalistice în activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor).

4. Punctul slab al lucrătorului practic îl reprezintă comunicarea, conlucrarea slabă cu ceilalți participanți implicați în efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigație.

Bibliografie:

1. Coldorovschii V. Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii și cercetării infracțiunilor: realități și perspective. Teză de doctor. Chișinău, 2008. 181 p.
2. Белкин Р.С. Криминалистика. Краткая энциклопедия. – М., БРЭ, 1993. 114 с.
3. Богомолова С.Н., Образцов В.А., Протасевич А.А., Рзаев Т.Ю., Топорков А.А., Сост.: Скорченко П.Т., Под ред.: Образцов В.А. следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов. Москва: Юристъ, 1999. 501 с.
4. Зорин Г. Тактический потенциал следственного действия. Минск, 1989. с. 128.
5. Кирсанов З. Система общей теорий криминалистике. Научно-методическое пособие. Москва. 1992. 223 с.
6. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования. Москва, 1997. 339 с.
7. Скорченко П.Т. Криминалистика. Техничко-криминалистическое обеспечение раскрытия преступлений. Уч.посobie. – М.: Былина, 1999; Волынский В.А. Техничко-криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений. Пособие. - М.: ВНИИ МВД РФ, 1994.
8. Якубович Н. Теоретические основы предварительного следствия. М. 1971, с. 9

DESPRE AUTORI

Vladislav TÎMCIUC,

*expert criminalist superior,
CTC-EJ al IGP a MAI,
e-mail: vladislav.timciuc@igp.gov.md*

Vladislav GALEMBA,

*asistent universitar,
Catedra „Instruire militară
și intervenții profesionale”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: galembav@yahoo.com*

Eduard PUI,

*conferențiar universitar,
Catedra „Pregătire fizică și autoapărare”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: eduardpui@rambler.ru*

CZU 341.231.14:004.056.5

DOI 10.5281/zenodo.6466816

STANDARDE CU PRIVIRE LA PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL STABILITE DE UNIUNEA EUROPEANĂ

Ruslan IANCIU,
Andrei LUNGU,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Articolul prezintă standardele juridice aplicabile în domeniul protecției datelor, stabilite de Uniunea Europeană și de Consiliul Europei. Este conceput astfel încât să ajute practicienii în domeniul dreptului care nu sunt specializați în domeniul protecției datelor, inclusiv avocați, judecători etc., precum și persoanele care lucrează pentru alte organisme, care se pot confrunta cu chestiuni juridice legate de protecția datelor.

Cuvinte-cheie: protecția datelor, date cu caracter personal, nivel de protecție, politica de securitate a datelor cu caracter personal, purtător de date cu caracter personal, sistem de evidență a datelor cu caracter personal, consimțământul subiectului de date cu caracter personal.

STANDARDS ON THE PROTECTION OF PERSONAL DATA SET BY THE EUROPEAN UNION

Ruslan IANCIU,
Andrei LUNGU,
PhD student, Academy „Ștefan cel Mare” of MIA

The article sets out the applicable legal standards in the field of data protection, established by the European Union and the Council of Europe. It is designed to help non-data practitioners, including lawyers, judges, etc., as well as those working for other bodies who may face legal issues related to data protection.

Keywords: data protection, personal data, level of protection, personal data security policy, personal data carrier, personal data record system, consent of the subject of personal data.

Introducere. Societatea noastră devine din ce în ce mai digitalizată. Fiecare dintre noi este afectat zilnic de aceste transformări, inclusiv și sub aspectul evoluției a modului în care sunt prelucrate datele cu caracter personal. Recent a fost revizuit cadrul juridic al Uniunii Europene și al Consiliului Europei

care asigură protecția vieții private și a datelor cu caracter personal.

Europa se află în avangarda protecției datelor la nivel mondial. Standardele UE în materie de protecție a datelor se bazează pe Convenția 108 a Consiliului Europei, pe instrumentele UE – inclusiv Regulamentul

general privind protecția datelor și Directiva privind protecția datelor pentru autoritățile polițienești și judiciare din sectorul penal – și pe jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Scopul studiului. Autorii își propun să facă o analiză a reformelor în domeniul protecției datelor realizate de UE și de Consiliul European, care sunt ample și uneori complexe, cu nenumărate beneficii și impact semnificativ asupra persoanelor și întreprinderilor. Prezentul articol urmărește creșterea gradului de conștientizare și îmbunătățirea cunoștințelor privind normele de protecție a datelor, în special în rândul practicienilor nespecializați din domeniul juridic care se confruntă în activitatea lor cu aspecte legate de protecția datelor.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost aplicate metodele: analiza, sinteza, comparația și conștientizarea logică. Materialele utilizate le constituie publicațiile savanților din domeniu, precum și legislația corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții.

Elementele ce stau la baza dreptului la protecția datelor cu caracter personal:

În conformitate cu articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dreptul unei persoane la protecție în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal face parte din dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței [1].

Convenția 108 a Consiliului European este primul și deocamdată singurul instrument internațional obligatoriu din punct de vedere juridic care tratează protecția datelor. Convenția a trecut printrun proces de modernizare, finalizat prin adoptarea Protocolului de modificare CETS nr. 223 [2].

În dreptul Uniunii Europene, protecția datelor a fost recunoscută ca drept fundamental distinct. Acesta este consacrat la articolul 16 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, precum și la articolul 8

din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

În dreptul Uniunii Europene, protecția datelor a fost reglementată pentru prima dată în 1995, prin Directiva privind protecția datelor.

Având în vedere progresele tehnologice rapide, Uniunea Europeană a adoptat o nouă legislație în 2016 pentru a adapta normele de protecție a datelor la epoca digitală. Regulamentul general privind protecția datelor a devenit aplicabil în mai 2018, abrogând Directiva privind protecția datelor [3].

Pe lângă Regulamentul general privind protecția datelor, Uniunea Europeană a adoptat acte legislative privind prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile de stat în scopul aplicării legii. Directiva 2016/680 stabilește normele și principiile de protecție a datelor care reglementează prelucrarea datelor cu caracter personal în scopul prevenirii, investigării, depistării și urmăririi penale a infracțiunilor sau în scopul executării sancțiunilor penale.

Protecția datelor în Europa a început în anii 1970, odată cu adoptarea de către unele state a unor acte legislative care vizau gestionarea prelucrării informațiilor cu caracter personal de către autoritățile publice și întreprinderile mari.

Ulterior, sau instituit instrumente de protecție a datelor la nivel european și, de-a lungul anilor, protecția datelor a devenit o valoare distinctă, care nu este subsumată dreptului la respectarea vieții private.

În ordinea juridică a Uniunii, protecția datelor este recunoscută ca drept fundamental, separat de dreptul fundamental la respectarea vieții private.

Considerăm că, deși sunt strâns legate, dreptul la respectarea vieții private și dreptul la protecția datelor cu caracter personal sunt drepturi distincte.

Dreptul la viață privată – menționat în legislația europeană ca drept la respectarea vieții private a fost consacrat în dreptul internațional al drepturilor omului prin Declarația Universală a Drepturilor Omului

adoptată în 1948, ca unul dintre drepturile fundamentale protejate ale omului. La scurt timp după adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, Europa a consacrat la rândul său acest drept în Convenția Europeană a Drepturilor Omului – un tratat obligatoriu din punct de vedere juridic pentru părțile contractante, care a fost elaborat în 1950.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede că orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Atingerea adusă acestui drept de o autoritate publică este interzisă, cu excepția cazurilor în care intervenția este în conformitate cu legea, urmărește interese publice importante și legitime și este necesară într-o societate democratică.

Declarația Universală a Drepturilor Omului și Convenția Europeană a Drepturilor Omului au fost adoptate cu mult înainte de apariția computerelor și a internetului și de ascensiunea societății informaționale. Aceste evoluții au oferit beneficii considerabile persoanelor și societății, îmbunătățind calitatea vieții, eficiența și productivitatea. În același timp, totuși, au creat noi riscuri în ceea ce privește dreptul la respectarea vieții private. Ca răspuns la necesitatea unor norme specifice care să reglementeze colectarea și utilizarea de informații cu caracter personal, a apărut un nou concept al vieții private, cunoscut în unele jurisdicții drept „*confidențialitatea informațiilor*”, iar în altele ca „*dreptul la autodeterminare informațională*” [4]. Acest concept a dus la elaborarea de reglementări juridice speciale care să asigure protecția datelor cu caracter personal.

Considerăm că cele două drepturi diferă și în ceea ce privește formularea și domeniul de aplicare. Dreptul la respectarea vieții private constă în interzicerea generală a ingerințelor, sub rezerva anumitor criterii de interes public care pot justifica intervenția în anumite cazuri. Protecția datelor cu caracter personal este privită ca fiind un drept modern, care instituie un sistem de ponderi și contraponderi pentru a proteja indivizii în

orice situație în care le sunt prelucrate datele cu caracter personal. Prelucrarea acestor date trebuie să respecte elementele esențiale ale protecției datelor cu caracter personal.

Articolul 8 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene consacră nu doar dreptul la protecția datelor cu caracter personal, ci și valorile fundamentale asociate acestui drept. Acesta prevede că asemenea date trebuie tratate în mod corect, în scopurile precizate și pe baza consimțământului persoanei interesate sau în temeiul unui alt motiv legitim prevăzut de lege. Persoanele fizice trebuie să aibă dreptul de acces la datele lor cu caracter personal și dreptul de a obține rectificarea acestora, iar respectarea acestui drept trebuie să facă obiectul controlului exercitat de o autoritate independentă.

Dreptul la protecția datelor cu caracter personal se aplică ori de câte ori sunt prelucrate date cu caracter personal, astfel, are un domeniu de aplicare mai larg decât dreptul la respectarea vieții private. Orice operațiune de prelucrare a datelor cu caracter personal intră sub incidența protecției adecvate. Protecția datelor se referă la toate tipurile de date cu caracter personal și de prelucrări de date cu caracter personal, indiferent de legătura acestora cu viața privată și de impactul asupra acesteia.

Considerăm că nu este necesar să se demonstreze o încălcare a dreptului la respectarea vieții private pentru ca normele de protecție a datelor să fie aplicate.

Limitări ale dreptului la protecția datelor cu caracter personal:

Dreptul la protecția datelor cu caracter personal nu este un drept absolut, dacă este necesar, acesta poate fi restrâns în favoarea unui obiectiv de interes general sau pentru a proteja drepturile și libertățile celorlalți.

Condițiile care pot limita dreptul la respectarea vieții private și dreptul la protecția datelor cu caracter personal sunt enumerate la articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și la articolul 52 alineatul (1) din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. Acestea au fost dezvoltate

tate și interpretate prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

În conformitate cu legislația Consiliului Europei privind protecția datelor, prelucrarea datelor cu caracter personal constituie o intervenție legală în dreptul la respectarea vieții private și nu poate fi efectuată decât dacă:

este în conformitate cu legea;

– urmărește un scop legitim;

– respectă substanța drepturilor și libertăților fundamentale;

– este necesară și proporțională într-o societate democratică pentru atingerea unui scop legitim.

Ordinea juridică a Uniunii Europene stabilește condiții similare pentru limitarea exercițiului drepturilor fundamentale protejate prin Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Orice limitare a oricărui drept fundamental, inclusiv a dreptului la protecția datelor cu caracter personal, poate fi legală doar dacă:

– este în conformitate cu legea;

– respectă substanța dreptului în cauză;
– urmărește un obiectiv de interes general recunoscut de Uniunea Europeană sau necesitatea protejării drepturilor celorlalți.

Rezumând cele expuse mai sus, considerăm necesar să menționăm că practicienii din Republica Moldova pot accesa informațiile relevante prin consultarea directă a secțiunilor privind Consiliul Europei, Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal (Convenția 108).

Trebuie de ținut cont și de faptul că, de la adoptarea Regulamentului general privind protecția datelor al Uniunii Europene, normele în materie de protecție a datelor se aplică organizațiilor și altor entități care nu sunt stabilite în Uniunea Europeană dacă prelucrează date cu caracter personal și furnizează produse și servicii persoanelor vizate din Uniunea Europeană sau monitorizează comportamentul acestor persoane vizate.

Referințe bibliografice:

1. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, Roma, 4.XI.1950, amendat în conformitate cu dispozițiile Protocolului nr. 15 (STE nr. 213) începând cu intrarea acestuia în vigoare la data de 1 august 2021 și a Protocolului nr. 14 (STE nr. 194) începând cu intrarea acestuia în vigoare la data de 1 iunie 2010.
2. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108), 28/01/1981.
3. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE.
4. Hotărârea CEDO [MC] din 27 iunie 2017 în cauza Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy/ Finlanda, nr. 931/13, punctul 137.

DESPRE AUTORI

Ruslan IANCIU,
șef al Serviciului probleme
speciale al MAI
e-mail: ruslan.ianciu@mai.gov.md

Andrei LUNGU,
șef al Serviciului protecția datelor cu
caracter personal a Academiei „Ștefan cel
Mare” al MAI
e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md

CZU [327.5:355.01](478)

DOI 10.5281/zenodo.6466823

MEDIUL STRATEGIC DE SECURITATE: PROVOCĂRI ȘI TENDINȚE

Nicolae GULCEAC,
Maria ARGINT,
Vadim ROTARI

Pornind de la schimbările majore ale mediului de securitate regional și internațional, apariția amenințărilor hibride este foarte probabilă, motivul fiind existența unui potențial militar considerabil în Estul Republicii Moldova, inclusiv prezența ilegală a forțelor militare străine pe partea stângă a râului Nistru. Consolidarea structurilor de putere și a securității anticonstituționale, finanțarea acestora din surse externe și echiparea structurilor militare separatiste cu arme și tehnici militare reprezintă o amenințare directă la adresa valorilor constituționale ale statului. Legătura reciprocă dintre ele și prezența ilegală a trupelor militare străine formează un potențial militar cu o capacitate operațională ridicată de intervenție în vederea atingerii scopurilor agresorilor. Necesitatea contractării acestora, precum și aspirațiile Moldovei de a se integra în infrastructura europeană de securitate, necesitatea proiectării și realizării unui sistem de apărare eficient și viabil, adaptat situației actuale devine un imperativ de importanță națională.

Cuvinte-cheie: război hibrid, conflict, amenințare, securitate.

THE STRATEGIC ENVIRONMENT OF SECURITY: CHALLENGES AND ASPIRATIONS

Nicolae GULCEAC
Maria ARGINT
Vadim ROTARI

Starting from the major changes of the regional and international security environment, the rising of hybrid threats is very probable, the reason being the existence of a considerable military potential in the East of the Republic of Moldova, including the illegal presence of foreign military forces on the left side of the Dniester River. Strengthening the power structures and anti-constitutional security, funding them from outside sources and gearing the separatist military structures with weapons and military techniques represent a direct threat to the constitutional values of the state. The mutual bond between them and the illegal presence of foreign military troops form a military potential with a high operational capacity for intervention in order to achieve the aggressors' goals. The necessity of contracting them, as well as Moldova's aspirations of integrating itself in the European security infrastructure, the necessity of projecting and realizing an efficient and viable defense system that is adapted to the present situation becomes an imperative of national importance.

Keywords: hybrid war, conflict, threat, security.

Introducere. Republica Moldova se află într-o perioadă de nesiguranță generală în ceea ce privește securitatea țării. Evoluțiile sociale, economice, politice și militare care au

loc pe plan național, regional și global au o influență profundă asupra nivelului de securitate și bunăstare al țării, dar și al cetățenilor.

În ultima perioadă, securitatea statelor se confruntă tot mai frecvent cu un nou tip de amenințări, cum ar fi amenințările hibride. În opinia specialiștilor, caracterul hibrid al noilor amenințări de securitate trebuie văzut pe două planuri:

- organizațional – atât actorii statali, cât și cei non-statali folosesc amenințările hibride atunci când situația și condițiile o impun;

- al metodelor și mijloacelor – actorii implicați utilizează atât mijloacele convenționale, cât și pe cele neconvenționale, combinate în funcție de cerințele impuse de obținerea succesului. În opinia specialiștilor, conceptul de „amenințare hibridă” este o combinație sofisticată de activități fără restricție, caracterizată prin conducerea descentralizată, activități militare și non-militare desfășurate simultan, combinarea tradiționalului și a asimetrului, a acțiunilor teroriste și metodelor criminale, a condițiilor de medii operaționale complexe [7, p. 161].

Complementar, prin termenul „amenințări hibride” se subînțelege spectrul larg de circumstanțe conflictogene cum ar fi: războaiele cibernetice, scenariile conflictelor asimetrice, terorismul global, pirateria, migrația ilegală, corupția, conflictele etnice și religioase, securitatea resurselor, demografia, criminalitatea organizată transnațională, problemele globale și răspândirea armei de distrugere în masă.

Pornind de la schimbările majore ale mediului de securitate regional și internațional, apariția amenințărilor hibride sunt foarte probabile din considerentul existenței unui potențial militar considerabil în estul Republicii Moldova, inclusiv prezența ilegală în stânga Nistrului a forțelor militare străine. Consolidarea structurilor de forță și securitate anticonstituționale, finanțarea lor din exterior și dotarea structurilor militare separatiste cu armament și tehnică militară reprezintă o amenințare directă la valorile constituționale ale statului.

Legătura reciprocă a acestora cu prezența ilegală de trupe militare străine formează

un potențial militar și operațional ridicat de intervenție pentru atingerea obiectivelor strategice ale agresorului. Necesitatea contracarării lor, precum și de la aspirațiile Republicii Moldova de a se integra în arhitectura de securitate europeană, necesitatea proiectării și realizării unui sistem de apărare viabil, eficient și adaptat situației actuale devine un imperativ de importanță națională [1 p. 12].

Pentru prima dată, termenul „război hibrid” a fost introdus cu mai bine de un deceniu în urmă de către Frank Hoffman, fost ofițer de marina americană, pentru a facilita o schimbare necesară a convingerilor stabilite în armata SUA cu privire la necesitatea forței militare în mediul post-Război Rece (Renz 2016, 385). În opinia lui Hoffman, războiul hibrid a fost o structură analitică potrivită pentru a explica succesul unui oponent relativ slab, cum ar fi Talibanii, Al-Qaeda sau Hezbollah, împotriva armamentului avansat din punct de vedere tehnologic și numeric, atât în Afganistan și Irak, cât și în Libanul din 2006, război împotriva Irakului și a forțelor israeliene (Renz 2016, 385). Pornind de la premisa că războiul hibrid a fost doar una dintre numeroase noțiuni înrudite, pentru a menționa câteva, putem zice „războaiele noi”, „războiul de generația a patra” și „războiul asimetric”.

Acestea au fost inventate de analiști pentru a conceptualiza schimbările în războiul contemporan pe baza ideii că războiul a devenit „substanțial distinct” de modelele mai vechi de conflict (Berdal 2011: 109-110) [4].

Este necesar de recunoscut faptul că războiul hibrid este un concept actual în viziunea războiului orientat pe un stat anumit, având originea ca o modalitate de a descrie și înțelege complexitatea și eficiența actorilor nestatali pe câmpul de luptă.

De regulă războaiele de facto se duc pentru a câștiga. Într-un astfel de război, testarea realității este foarte importantă, și dacă începi să minți într-un asemenea război, atunci, așa cum a spus odată amiralul japonez Yamamoto, „considerați că războiul a fost deja pierdut”.

Războiul hibrid este purtat nu de dragul victoriei, ci de dragul imaginii. Într-un astfel de război, minciunile sunt unul dintre instru-

mentele principale.

În cursul desfășurării unui adevărat război, eforturile sunt îndreptate spre acțiune de a maximiza cât mai multe pierderi în rândurile inamicului.

În timpul unui război hibrid, ei sunt adesea menționați să maximizeze informațiile despre presupusele pierderi ale propriei părți.

Scopul imperativului ar fi să dezvolte și să modernizeze capacitățile forțele sistemului național de apărare pentru descurajarea, prevenirea și respingerea potențialelor atacuri și acțiuni care au ca scop periclitarea ordinii interne a Republicii Moldova, în special celor ce fac parte a războiului neconvențional de noua generație. Necesitatea categorică și necondiționată de a realiza un sistem de apărare capabil să facă față amenințărilor din mediul extern care pot pune în pericol suveranitatea statului, specifică faptul că structurile de forță reprezintă componenta de bază a sistemului național de apărare, iar apărarea Republicii Moldova constituie un drept și o datorie a fiecărui cetățean și a autorităților publice.

Orice tip de amenințare necesită o bună înțelegere a acesteia, care include: semnalele pericolului, manifestările, instrumentele și domeniile-țintă, dar și impactul generat de acestea. Pentru a le identifica corect, trebuie să înțelegem dinamica și mecanismele războiului hibrid.

Mansoor are dreptate când subliniază că războiul hibrid nu este ceva care „schimbă natura războiului, nu face decât să schimbe modul în care forțele se angajează în conduita sa. Oricum ar fi dus, războiul este război” (Mansoor 2012, 3) [4].

De-a lungul istoriei, adversarii hibridi au fost dispuși și capabili să extindă războaiele în timp și spațiu pentru a-și atinge obiectivele pe termen lung.

Pentru a cunoaște în ce constă amenințarea cu un război hibrid pentru Republica Moldova, ar fi bine să luăm drept exemplu altă țară care s-a confruntat deja cu asemenea tip de amenințare a suveranității proprii. Analiza profundă a factorilor care au permis izbucnirea și evoluția conflictului, modalități de diminuare a situației create și nu în ultimul rând sarcina esențială, ar fi fost

posibilă identificarea și prevenirea războiului hibrid la etapa primară până ca acesta să devină un conflict militar, deoarece în scopul identificării premiselor desfășurării unui conflict de tip hibrid, trebuie să se țină seama de faptul că fazele sale inițiale, non-violente, au loc în deplină legalitate sau undeva la limita legii. Faza pregătitoare a războiului hibrid nu diferă atât de mult de instrumentele convenționale ale diplomației ruse, cum ar fi colectarea de informații, stabilirea de contacte cu factorii de decizie, înființarea de mijloace mass-media, sprijinul unor proiecte culturale și implicarea organizațiilor non-guvernamentale [3 p.1-2].

Un caz demonstrativ, care spune multe și elocvent ar fi Ucraina, unde după anexarea rapidă a Crimeii și izbucnirea războiului din estul Ucrainei mulți au perceput războiul hibrid rusesc ca o nouă amenințare, o armă pe care Rusia ar putea să o desfășoare oriunde, în orice moment.

Astfel, pentru a destabiliza situația, statul agresor întreprinde următoarele acțiuni:

- căutarea surselor de sponsorizare a mișcărilor protestatare, iar mai apoi a formațiunilor militare atât din partea forțelor interesate din exterior, cât și a celor din interior;
- determinarea grupărilor protestatare, capabile să participe în acțiunile de protest și la acțiunile care au un caracter pașnic, non-violent, care mai apoi iau amploare, transformându-se în acțiuni cu caracter de forță, care pot să evolueze până la războaie civile;
- determinarea unor lozinci, apropiate la maximum de cerințele reale ale protestatarilor și grupurilor sociale, ale căror acțiuni pot fi utilizate pentru delegitimarea și răsturnarea de la putere a conducerii;
- determinarea uniunilor politice și pregătirea liderilor capabili să conducă masele protestatare;
- pregătirea în tabere speciale a luptătorilor pentru acțiuni de forță, organizarea centrelor de mobilizare peste hotare și a căilor de introducere a mercenarilor;
- asigurarea susținerii opoziției și realizarea expansiunii în zona respectivă, în primul rând din contul surselor de informare în masă atât din interiorul țării, cât și din exteri-

or. Un rol importat îl are suportul din partea organizațiilor și comunității internaționale;

– organizarea structurilor de conducere în rețea, monitorizarea situației din zonă [8].

Putem remarca faptul că există asemănări între acțiunile rusești în Ucraina și exemplele anterioare de război hibrid non-statal, mai ales în tulburarea conceptelor tradiționale de război, nefamiliaritatea acestuia, utilizarea mijloacelor non-militare și relația asimetrică.

Acest stat redă cea mai simplă definiție de „amenințare hibridă”, un tip de amenințare din partea unui adversar statal sau non-statal (indivizi, grupări), care utilizează, conjugat și într-o manieră adaptivă (rapid, dinamic), metode și mijloace convenționale și neconvenționale (de ordin politic, militar, diplomatic, economic, cibernetic, informațional etc.) pentru a-și realiza obiectivele stabilite⁵.

Ulterior, această influență este exploatată cu scopul de a afecta, controla sau altera conducerea politică, ceea ce în consecință ar putea duce la schimbări în politicile interne și externe ale statului agresat. O agresiune hibridă permite actorului extern (agresorului) să devină, practic, un jucător intern în spațiul politic al statului-țintă, evitând detectarea și sancțiunile impuse de către legislația internațională pentru agresiunea interstatală.

Această agresiune este realizată prin transformarea sistemului informațional într-un nou domeniu operațional al războiului și este facilitată de lipsa frontierelor naționale în spațiile informaționale și de comunicare, care astăzi sunt globale în esență. Prin dezvoltarea acestei noi înțelegeri a războiului hibrid prin fundamentul său logic putem identifica mai multe părți și aspecte slabe ale agresiunii interstatale de model hibrid.

Agresiunea hibridă mai este descrisă ca un complex de acțiuni diverse împotriva inamicului cu caracter combinat, utilizat prin intermediul algoritmului înaintat, în care mijloacele militare nu sunt dominante. Complexul războiului hibrid include mijloace: informațional-propagandistice; politico-diplomatice; comercial-economice cu elemente corupționale; energetice și infrastructură; de cercetare-diversioniste de partizanat; acțiuni militare; utilizarea limitată a armei nucleare

[9 p. 10].

Pe scurt, pentru foarte mulți, războiul hibrid este o combinație de război convențional și neconvențional, și se crede că, în cazul Ucrainei, Rusia a aplicat acest concept. Adică după succesul Euromaidanului, Rusia declanșează un război hibrid. Această descriere ignoră ceea ce se știa demult în spațiul ucrainean, și anume că de ani buni Rusia menținea sub control populația rusă, control economic prin diferite instrumente, control politic și ideologic prin propagandă, control religios etc.

Lipsa de claritate conceptuală nu este o problemă unică pentru războiul hibrid, ci o problemă care este împărtășită, în lipsa unui acord cu privire la ce este războiul, cum evoluează caracterul său și ce înseamnă aceasta pentru distincțiile dintre pace, conflict și război.

Atât pregătirea, cât și fazele de atac ale războiului hibrid sunt în mare parte construite pe valorificarea punctelor slabe inerente ale adversarului. Autoritățile ineficiente, slaba funcționare a administrației de stat și slaba retribuție a personalului din administrație, corupția din poliție, forțele armate, dar și din cadrul structurilor guvernamentale, au crescut posibilitatea de infiltrare a unor agenți de influență în aceste structuri și manipularea lor.

Statul ucrainean nu a putut să facă acest lucru în timpul crizei din Crimeea din multiple motive. În primul rând, întregul stat a fost „infectat” cu un nivel extrem de ridicat al corupției, inclusiv la cele mai înalte niveluri ale administrației de stat. Legitimitatea guvernamentală scăzută a fost un factor suplimentar care a slăbit capacitatea de rezistență a Ucrainei. Acest lucru a fost constatat în timpul crizei din Crimeea, atunci când noua conducere de la Kiev s-a confruntat cu probleme serioase de legitimitate, precum și de funcționalitate.

O altă caracteristică importantă a conflictului hibrid din Ucraina este prezența masivă a minorității ruse sau a vorbitorilor de limba rusă. Din perspectivă politică, prezența unor etnici ruși sau a vorbitorilor de limbă rusă în Ucraina ar putea constitui un pretext pentru Rusia că acțiunile acesteia erau legitime, deoarece scopul intervenției a fost prote-

jarea drepturilor etnicilor ruși.

Punerea în aplicare a întregului spectru al războiului hibrid nu este posibilă fără asigurarea unui sprijin logistic adecvat. De aceea, prezența militară, chiar dacă nedeclarată, în cele două zone ale Ucrainei, a fost indispensabilă. Acest fapt a fost facilitat de granița comună dintre cele două state, de prezența unor baze militare rusești în proximitatea graniței ruso-ucrainene și de inexistența sau slăbiciunile autorităților de frontieră ucrainene.

Astfel, în spațiile în care se derulează activități militare, de regulă se concentrează mari cantități de armament ușor și muniție aferentă, care astfel pot fi relativ ușor accesate de potențiali infractori sau grupări criminale organizate și care apoi sunt folosite în comiterea de infracțiuni de mare pericol public. Totodată, conflictele de tip hibrid, care implică prezența unor forțe militare neregulate, au capacitatea de a atrage în număr mare și elemente aventuriere (voluntari, consilieri, mercenari), predispuse să se angreneze în acțiuni de violență extremă, unii dintre aceștia având deja antecedente în sfera criminalității de drept comun și care oricând se pot reconverti din combatanți în infractori.

Făcând o analiză, criminalitatea organizată poate fi și ea însăși o componentă de bază în purtarea războaielor hibride și este folosită cu predilecție pentru a destabiliza și demoraliza adversarul, pentru a crea dezordine și a sabota procese și funcțiuni critice pentru infrastructura economică și logistică a inamicului, dar și pentru a se asigura finanțarea operațiunilor militare insurgente [10].

Atât în Crimeea, cât și în estul Ucrainei, presa rusă și presa ucraineană aflată sub influență rusă, au reușit cu mare succes construirea unei realități alternative în care prezentau faptul că cei mai mulți etnici ruși sau vorbitori de limba rusă au fost în favoarea secesiunii din Ucraina, în timp ce, de fapt, acest lucru nu corespundea realității [6 p. 78].

Făcând o analiză prin prisma determinării factorilor care au stat la baza declanșării războiului hibrid din Ucraina, putem face o prognoză deloc optimistă, și anume că Republica Moldova ar fi mediul favorabil declanșării unui război hibrid care poate ușor evolua într-

un conflict armat cu urmări foarte grave.

Prevenirea și combaterea unui război hibrid într-un stat nu este prioritatea și nici nu ține de competența unui singur serviciu sau structură în parte, însuși agresorul prin strategia sa va influența prin toate mijloacele posibile și în toate sferile, aceste noi modele impun redefinirea contextului de securitate: evoluția de la conceptul „securitate de stat” la cel de „securitate națională”. Abordarea dată presupune implicarea în proces a societății civile și a cetățeanului, în scopul angrenării eforturilor comune de îmbunătățire a climatului de siguranță.

Prognozele efectuate de către SUA și NATO privind dezvoltarea situației internaționale pentru următoarele câteva decade denotă creșterea unei instabilități pe mapamond. Astfel, în opinia cercetătorilor americani, din punct de vedere al asigurării securității naționale a statului, un rol important va reveni următorilor factori:

- creșterea rolului subiecților non-statali în condițiile creșterii cantității combinațiilor politico-militare, care includ participanți atât statali, cât și non-statali;
- răspândirea potențialului în lumea multipolară pe fundalul răspândirii tehnologiilor militare și informaționale;
- schimbările demografice, inclusiv accelerarea urbanizării;
- creșterea concurenței pentru accesul la resursele globale [9].

În contextul reducerii riscurilor ce atențază la suveranitatea Republicii Moldova se impune realizarea următoarelor necesități strategice:

- buna guvernare;
- lupta cu corupția în structurile statului și dezvoltarea mecanismului de colectare de date și diminuare a tentativelor din exterior ce au ca scop destabilizarea Statului;
- dezvoltarea economică;
- consolidarea, dezvoltarea și modernizarea sistemului național de apărare;
- dirijarea și filtrarea fluxului de informații care circulă în mass-media;
- securizarea spațiului cibernetic.

Concluzie. Istoria ne povestește asemenea conflicte de tip război hibrid care s-au desfășurat în secolul trecut: Războiul din Viet-

nam; Conflictul din Cecenia; Conflictul din Afganistan; al doilea război din Liban, iar studiul mai amănunțit permite o relevanță care face o claritate asupra caracterului pericolelor hibride, iar rata succeselor înregistrate, utilizarea metodelor neconvenționale ne duc la concluzia că în conflictele viitorului aceste metode vor avea un efect din ce în ce mai mare.

Cel mai probabil scenariu de izbucnire a unui război hibrid pe teritoriul Republicii

Moldova va fi asemănător cu cel din Ucraina, deoarece ne aflăm în nemijlocită apropiere de țara agresată și avem o armată străină pe teritoriul Republicii Moldova care este bine asigurată logistic și financiar de Federația Rusă. În scopul prevenirii războiului hibrid principalele măsuri care trebuie întreprinse ar cuprinde: eliminarea vulnerabilităților sistemului de securitate națională și neutralizarea forțelor paramilitare ilegale din Republica Moldova.

Bibliografie:

1. Proiectul Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova, p. 12. Disponibil pe <https://www.presedinte.md/app/webroot/proiecte/SSN16.pdf>.
2. Mînzărari D. Definirea „războiului hibrid”: o abordare conceptuală, p. 1. Disponibil pe <http://ipre.md/2020/12/04/policy-paper-understanding-hybrid-war-a-mechanism-design-approach/>
3. Degeratu C. Războiul hibrid și înarmarea Ucrainei p. 1, 2. Disponibil pe <https://www.slideshare.net/ClaudiuD/razboiul-hibrid-si-inarmarea-ucrainei-44489771>.
4. Hybrid Warfare and Hybrid Threats Today and Tomorrow: Towards an Analytical Framework. Disponibil pe <https://sciendocom/article/10.2478/jobs-2019-0002>
5. Hotărârea nr. 134 din 19.07.2018 pentru aprobarea Strategiei naționale de apărare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018-2022.
6. Băținaș V. Repere ale conflictului de tip hibrid în secolul XX și începutul secolului XXI, p. 78, București, 2017.
7. Foca P.-L., Cerbu V. „Războiul din umbră” al începutului de secol. Gândirea militară românească, 4 iulie-august 2014. Revistă de teorie și știință militară editată de Statul Major al Armatei României.
8. Гибридные войны в стратегии США и НАТО. Disponibil pe <http://rusila.su/2014/10/12/gibridnyevojny-v-strategii-ssha-i-nato>.
9. Revista militară nr. 1 (13), 2015, Svetlana CEBOTARI, „Războiul hibrid”. Unele considerațiuni”.
10. Războiul hibrid. Disponibil pe <http://www.ziartricolorul.ro/razboiul-hibrid>.

DESPRE AUTORI

Nicolae GULCEAC,

asistent universitar,

Catedra „Instruire militară și intervenții profesionale, Academia „Ștefan cel Mare”

e-mail: nicolaegulceac@mail.ru

Maria ARGINT,

asistent universitar,

Catedra „Instruire militară și intervenții profesionale, Academia „Ștefan cel Mare”

e-mail: argintmaria74@mail.ru

Vadim ROTARI,

asistent universitar,

Catedra „Instruire militară și intervenții profesionale, Academia „Ștefan cel Mare”

e-mail: vadim.rotari@mai.gov.md

CZU 343.54(478)

DOI 10.5281/zenodo.6466825

TENDINȚELE CE ȚIN DE FENOMENUL TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Djulia USATÎI,
masterandă
Lilia SURUCEANU

Prezentul studiu a fost realizat în scopul prezentării celor mai actuale tendințe de evoluție a unui dintre cele mai sensibile subiecte care afectează Republica Moldova – fenomenul traficului de ființe umane. De asemenea, la investigarea, prevenirea și combaterea fenomenului infracțional s-a axat pe aportul specialiștilor în domeniul anti-trafic, în special din cadrul Centrului pentru combaterea traficului de persoane. Tot în contextul enunțat, studiul include date statistice care cuprind perioada anului 2021, precum și cooperările la nivel național, internațional și regional. Concomitent, sunt reliefate factorii de influență a fenomenului traficului de ființe umane, inclusiv în perioada pandemică, precum și problematicile întâlnite în faza de activitate a organelor de drept, cu ulterioara prezentare a unor recomandări atât din partea experților internaționali, cât și a celor de nivel național.

Cuvinte-cheie: infracțiuni, trafic de ființe umane, trafic de copii, prevenire, combatere, victimă.

TRENDS RELATED TO THE PHENOMENON OF HUMAN TRAFFICKING IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Djulia USATÎI,
master student
Lilia SURUCEANU

This study was conducted in order to present the most current trends in the evolution of one of the most sensitive issues affecting the Republic of Moldova – the phenomenon of trafficking in human beings. Similarly, the investigation, prevention and combating of the criminal phenomenon focused on the contribution of anti-trafficking specialists, especially from the Center for Combating Trafficking in Persons. Also in the stated context, the study includes statistical data covering the period of 2021, as well as national, international and regional cooperation. At the same time, the factors influencing the phenomenon of trafficking in human beings are highlighted, including during the pandemic period, as well as the problems encountered in the activity phase of law enforcement bodies, with subsequent presentation and recommendations from both international and national experts.

Keywords: offense, trafficking in human beings, trafficking in children, prevention, control, victim.

Introducere. Conform legislației naționale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, noțiunea de trafic de ființe umane (în continuare TFU) este definită

ca recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței ori a unor alte mijloace de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia [12].

Astfel, unitatea primară cu competență pe întreg teritoriul Republicii Moldova, privind combaterea traficului de persoane, care în condițiile legii, are misiunea de a investiga și urmări penal infracțiunile de trafic de ființe umane și cele conexe, reprezintă Centrul pentru combaterea traficului de persoane (CCTP) ce se află în subordinea Inspectoratului național de investigații (în continuare INI) al Inspectoratului General al Poliției (în continuare IGP) al Ministerului Afacerilor Interne (în continuare MAI) al Republicii Moldova.

Tot în acest context, menționăm faptul că CCTP este organul de investigații de prim nivel, ierarhic superior altor subdiviziuni de investigații ale IGP, cu atribuții de coordonare a activităților de investigații pe domeniul combaterii criminalității în cazurile de TFU pe întreg teritoriul țării.

Traficul de ființe umane continuă să rămână pentru Republica Moldova o problemă complexă, a cărei soluționare nu trebuie amânată. Republica Moldova rămâne o țară de origine a traficului de ființe umane. În majoritatea cazurilor, victime ale traficului devin persoane vulnerabile, iar victime ale traficului în scopul exploatării prin cerșit devin minorii [22, p.207].

Date statistice. În pofida măsurilor întreprinse asupra prevenirii și combaterii traficului de ființe umane în lume, pe parcursul ultimilor ani, acest fenomen continuă să se extindă. A estima cu exactitate adevărata arie de răspândire a fenomenului traficului de ființe umane este complicat din cauza caracterului său latent – astfel, nu toate cazurile de trafic de ființe umane ajung în vizorul organe-

lor de drept. Totuși după cum se menționează în literatura de specialitate „...actele normativ-juridice ale Republicii Moldova au receptat exigențele și standardele internaționale și europene referitor la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane” [22, p.207].

Traficul de ființe umane, cu consecințe penale pentru victimele sale, reprezintă o versiune modernă a comerțului cu sclavi din trecut. Ființele umane sunt tratate ca marfă ce poate fi cumpărată/vândută; persoanele traficate sunt forțate să muncească în industria sexului, agricultură sau în întreprinderi cu condiții grele de muncă, cu o plată mizerabilă sau chiar și adesea lipsa acesteia.

Majoritatea victimelor identificate ale traficului de ființe umane sunt femeile și fetele (70%), dar sunt traficați și bărbații. Mai mult ca atât, majoritatea victimelor sunt adulți, chiar uneori și copii (50%), toate căutând cu disperare să-și câștige cel puțin o existență precară, dar până la urmă se aleg doar cu viața răvășită de abuzuri și extorcări [19].

Colaboratorii organelor de drept din diferite țări recunosc că cifrele reale ale victimelor traficului de ființe umane depășesc cu mult numărul victimelor înregistrate oficial, motiv din care aceștia aplică metode speciale pentru a evalua aproximativ numărul total al victimelor traficului de ființe umane, ținându-se cont de caracterul latent al fenomenului. În țările dezvoltate organele de drept desfășoară cercetări speciale pentru a evalua piețele reale a exploatării sexuale și prin muncă [19].

Astfel, cifrele finale de evaluare a numărului total al victimelor variază în diferite țări și pot depăși cifrele victimelor înregistrate oficial de 2 ori (Cipru, România), 5 ori (Olanda), 10 ori (Spania și Franța) și chiar 20 de ori (asemenea înmulțitor a fost aplicat de Oficiul ONU pentru Droguri și Criminalitate la evaluarea numărului total al victimelor exploatării sexuale în Europa în anul 2020) [19].

Așadar, potrivit cercetătorilor, la fiecare victimă a traficului de ființe umane oficial înregistrată poate să revină 20 victime neînregistrate [7].

Drept urmare, ținem să punem în evidență faptul că fenomenul traficului de ființe umane reprezintă o problemă majoră, în special și pentru Republica Moldova. Anual, un număr tot mai mare de persoane devin victime ale traficului de ființe umane [21].

Astfel, conform Raportului de activitate (perioada 12 luni ale anului 2021) a Centrului pentru combaterea traficului de persoane, la nivel național a fost începută urmărirea penală pe 63 cauze penale privind infracțiunile de trafic de ființe umane (TFU) și traficul de copii (TC) (în 2020 perioada vizată - 66 cauze).

Totodată, au fost identificate în total 357 victime [18] (335 victime adulte (93, 84%) (130 femei/ 204 bărbați) și 22 victime copii (6, 16%) (21 fete/1 băiat), comparativ cu 2020 – 139 victime (116 adulte (29 femei/ 87 bărbați) și 23 copii (20 fete/ 3 băieți).

Din numărul total de victime adulte identificate în perioada de referință, potrivit formei de exploatare, se atestă următoarea clasificare:

- traficareea victimelor TFU în scopul exploatării prin muncă – 264 victime (78, 81%);

- traficareea victimelor TFU **în scopul exploatării sexuale** – 24 victime (7, 16%);

- traficareea victimelor TFU în scopul exploatării pentru practicarea cerșetoriei – 3 victime (0, 9%);

- traficareea victimelor TFU în scopul însușirii îndemnizațiilor sau prestațiilor sociale – 43 victime (12, 83%);

- traficul de organe, țesuturi și celule – 1 victime (bărbat) (0, 28%).

Victime ale TFU intern: Din numărul total de victime adulte identificate la nivel național, pe teritoriul Republicii Moldova (intern), au fost exploatare total 18 victime (5, 37%) din numărul total de victime adulte identificate la nivel național (13 bărbați/ 5 femei), în anul 2020 – 17 victime (5 femei/ 12 bărbați).

Victime ale TFU extern: Din numărul total de victime adulte identificate la nivel național, exploatării în străinătate au

fost supuse 317 victime (94, 63%) din numărul total de victime adulte identificate la nivel național (125 femei/ 192 bărbați).

Victime copii ai traficului de ființe umane: În perioada 12 luni ale anului 2021, în rezultatul acțiunilor de urmărire penală efectuate pe cauzele penale pornite pe infracțiuni de Trafic de copii (art. 206 CP al RM [2]), la nivel național, au fost identificate total 22 victime copii (6, 16%) din număr total victime identificate la nivel național (21 fete/ 1 băiat), din numărul total de victime (adulte/ copii) ale TFU, identificate la nivel național, în 2020 – 23 victime copii (20 fete/ 3 băiat).

Principala formă de exploatare la copii traficați o constituie exploatarea sexuală, urmată de exploatarea prin muncă [5]. Forme de exploatare la TC (intern): total identificate 19 victime (fete). Traficul extern – 3 victime identificate (2 fete/ 1 băiat) din numărul total de victime copii identificate la nivel național.

Conclucrare la nivel național, internațional și regional – În vederea obținerii informațiilor cu caracter operativ în procesul efectuării unor acțiuni de urmărire penală, acțiuni speciale de investigații sau a altor măsuri de localizare și arest a persoanelor aflate în căutare, de către organele de drept se utilizează pe larg instrumentele și canalele internaționale abilitate, cum ar fi: Interpol, SELEC/ GUAM.

Astfel, în vederea descoperirii și documentării infracțiunilor privind traficul de ființe umane în scop de exploatare sexuală și celor conexe, la nivel național se conlucrează cu următoarele instituții: **Direcția analitică a INI** – solicitări privind analiza interceptărilor convorbirilor telefonice ale figuranților pe cauze penale ce au permis identificarea suspectilor și stabilirea conexiunilor între figuranți. **Ofițeri de legătură** – primirea și expedierea solicitărilor de asistență în țările de destinație, pe subiecte de identificare și localizare a persoanelor care au tangență cu cazurile investigate, precum și stabilirea locului exploatării victimelor traficului de ființe umane, precum și altă informație relevantă; **Direcția investigații**

infrafracțiuni informatice a INI – efectuarea extragerii informațiilor stocate în diverse dispozitive electronice (calculatoare, telefoane mobile), precum și restabilirea informațiilor șterse anterior de posesorii acestora din ele, ceea ce a contribuit la procesul probatoriu (acumularea probelor incontestabile) în cadrul cauzelor penale. În comun cu **Inspectoratele de Poliție teritoriale** – realizarea unor măsuri în vederea localizării și citării victimelor TFU, martorilor, precum și a bănuiților/învinuiților, care figurează în cadrul cauzelor penale.

Totodată, este evidentă implicarea organelor competente la participarea în cadrul atelierelor de lucru/ conferințe/ ședințe/ webinare/ curs de instruire/ privind domeniul anti-trafic.

Un rol important în organizarea acțiunilor de prevenire și combatere a traficului de ființe umane îl are cooperarea Republicii Moldova cu diverse organizații internaționale și misiuni ale organizațiilor internaționale în Moldova cu competențe în domeniul vizat, care acordă Guvernului Republicii Moldova expertiză și asistență externă. În decursul 12 luni ale anului 2021 partenerii de dezvoltare (Misiunea OSCE și OIM în Moldova, Ambasada SUA în Moldova, CI „La Strada”, CNPAC etc.) au continuat să acorde suportul în instruirea specialiștilor în domeniu, informarea publicului larg despre riscurile și consecințele TFU prin elaborarea și distribuirea materialelor informative și publicarea/editarea acestora [18].

Factori criminogeni. În continuare, discutăm despre fenomenul traficului de ființe umane care este unul schimbător. În timp apar noi elemente, iar unele elemente dimpotrivă, își pierd semnificația și importanța. Unul din factorii de bază ai traficului de ființe umane în Republica Moldova îl reprezintă situația economică precară, nivelul de trai mai scăzut, lipsa de informare suficientă a cetățenilor despre riscurile/consecințele traficului de ființe umane și modul cum traficanții modifică modul de operare pentru recrutare.

Totodată, traficul de ființe umane poate fi influențat și de *problemele migrației* [19], deoarece fenomenul trafic de ființe umane poate fi interpretat ca o manifestare extremă a încălcărilor drepturilor migranților, iar statutul juridic al migrantului străin în țara de destinație afectează direct vulnerabilitatea acestuia la exploatare.

De aceea, creșterea fluxurilor migrației observate în lume, în special creșterea migrației nereglementate/ilegale influențează negativ starea fenomenului trafic de ființe umane.

Creșterea influenței tehnologiilor informaționale de comunicare [19], cercetările arată că evoluția globală a infrastructurii online a făcut din Internet un instrument important pentru traficanți [6]. Internetul și alte tehnologii informaționale de comunicare (în continuare TIC) sunt utilizate de infractori la toate etapele procesului traficului de ființe umane, începând cu racolarea și terminând cu exploatarea. Acest fapt permite deghizarea identității și crearea obstacolelor la descoperirea infrafracțiunilor. Infractorii și partenerii lor comunică prin anexe cifrate sau utilizând Dark Web pentru a se conecta. În plus, utilizarea TIC și a criptomonedei le permite infractorilor să opereze tranzacții financiare și să transfere anonim veniturile obținute pe cale penală [10].

Racolarea victimelor are loc prin conturi false/ contrafăcute pe rețelele de socializare și profiluri contrafăcute în anexe. Analiza cazurilor de trafic cu ființe umane, prezentată în Raportul global al Oficiului ONU pentru Droguri și Criminalitate pentru anul 2018, arată că în multe țări infractorii au prins a identifica potențialele victime ale traficului de ființe umane prin rețelele de socializare, stabilind cu ele relații confidentiale, ulterior antrenându-le în situație de exploatare [20].

Influența pandemiei COVID-19 [19], a adâncit inegalitatea la scară globală și individuală, și s-a răsfrânt direct asupra fenomenului de trafic de ființe umane. Cercetările recente conțin prognoze nefavorabile. Astfel, potrivit specialiștilor se așteaptă în continu-

are o acutizare a situației economice în țările slab dezvoltate. Acest fapt poate conduce la creșterea indicatorilor feminizării sărăciei și a discriminării gender într-un șir de țări, precum și să devină un „factor declanșator” pentru potențialii migranți – ceea ce va contribui la creșterea migrației nereglementate în viitorul apropiat, iar ca și consecință – la creșterea traficului de ființe umane și a exploatării migranților.

Mai mult, această situație poate stimula răspândirea celor mai grave forme de exploatare a muncii copiilor, deoarece în situațiile de criză copiii devin foarte des principala sursă de venit a propriilor familii [15].

La fel, în multe țări dezvoltate, în care există o inegalitate economică între etnii și grupurile rasiale (de exemplu, accesul la munci bine plătite), grupurile vulnerabile se vor confrunta cu pierderea locului de muncă, a veniturilor, cu limitări la accesul pentru ocrotirea sănătății și asistenței sociale. Din aceste cauze ei vor ajunge și mai vulnerabili față de traficul de ființe umane și exploatare, deoarece întrucât ei vor fi dispuși să accepte oferte de muncă riscante pentru a-și asigura nevoile lor de bază.

În altă ordine de idei, putem releva faptul că în RM a crescut semnificativ și rolul agenților economici care prestează servicii de plasare a cetățenilor Republicii Moldova în câmpul muncii peste hotare. Lor li se adresează pentru ajutor majoritatea absolută (peste 80%) a lucrătorilor migranți din Republica Moldova. Pe de altă parte, acești agenți economici adesea activează cu încălcări ale legislației existente – mulți dintre ei nu dețin licența necesară, colaboratorii lor induc în eroare sau tănuiesc informații importante pentru emigranți, stabilesc condiții înrobitoare în contractele de acordarea serviciilor de intermediere ș.a. Controlul de stat în această sferă este încă insuficient, lipsește o resursă informațională de stat la nivel, unde potențialii lucrător emigranți ar putea obține informație oficială despre ordinea de plasare în câmpul muncii peste hotare, inclusiv

informații autentice despre agenții economici care acordă servicii de intermediere în această sferă.

Autoritățile publice au întreprins deja măsuri pentru ameliorarea situației în sfera plasării în câmpul muncii atât în interiorul țării, cât și peste hotare. La începutul anului 2021 intră în vigoare completările și modificările în legislația națională, adoptate de Parlament în 2020 în scopul îmbunătățirii reglementării și controlului de stat privind activitatea de plasare în câmpul muncii atât în interiorul țării, cât și peste hotare. În particular, Inspectoratul de Stat al Muncii va fi investit cu competențe de efectuare a controlului de stat privind activitatea agențiilor private și intermediarilor nelicențiați care desfășoară activități de angajare în câmpul muncii a cetățenilor Republicii Moldova peste hotare, inclusiv prin intermediul controalelor inopinate [19].

Și nu în ultimul rând, factorii mult-cunoscuți care afectează negativ starea fenomenului traficului de ființe umane include nivelul de corupție din țară. Acest lucru a fost menționat în mod repetat în rapoartele experților GRETA, Biroul Departamentului de Stat al S.U.A. pentru Monitorizarea și Combaterea Traficului de Persoane (J/ TIP) și altele.

Problematici. În urma analizei rezultatelor obținute de către organele competente, putem evidenția indicii pozitivi în activitate și anume prin numărul cauzelor penale remise în adresa procuratorii cât și diminuarea numărului cauzelor penale în rest.

Însă, luând în considerație caracterul complex al acțiunilor de urmărire penală, putem relata și despre impedimentele în procesul de activitate, după cum urmează [18]:

– **caracterul transfrontalier al cauzelor penale**, remiterea comisiilor rogatorii în ordinea art. 533 CPP, care sunt examinate o perioadă îndelungată, iar în cazul materialelor parvenite din executarea acestora sunt incomplete sau neexecutate, fapt ce necesită repetarea acestora de 2 și mai multe

ori pentru a obține rezultatul solicitat;

– **suspendarea cauzelor penale în ordinea art. 287¹ alin. (1) pct. 1) CPP**, este acceptată de către procuror doar după ce bănuitul/ învinuitul este citat peste hotarele RM prin intermediul comisiei rogatorii, tergiversând astfel procesul de suspendare a cauzelor penale, în cazul eschivării suspectilor;

– **comportamentul victimelor în cadrul urmăririi penale pe infracțiuni de TFU cât și crimele conexe**, conform Legii 241-XVI din 20.10.2005 [12], victimelor TFU li se acordă intervalul de timp 30 zile, numită și (perioada de reflecție), termen în care acestea pot să se recupereze, să evite influența traficantilor, dar și/ sau să ia o decizie în cunoștință de cauză, în privința faptului dacă, vor sau nu să coopereze cu organele de drept, mai mult ca atât, victimele trebuie îndrumate la Centrele de asistență și protecție a victimelor TFU în scopul reabilitării sociale. Deseori victimele au un comportament destul de complicat, manifestat în cele mai dese cazuri prin neprezentarea (eschivarea) la organul de urmărire penală sau aflarea în afara țării, evitarea conlucrării cu organele de drept, schimbarea declarațiilor pe parcursul urmăririi penale fie din motiv că, au fost terminate să o facă, sau din alte considerente, acest fapt determină pornirea cauzelor penale în privința acestora, în baza art. 312, 314 CP al RM [2], ceea ce condiționează adoptarea deciziilor;

– **efectuarea expertizelor informaționale și psihiatrice, la fel rămâne a fi o problemă destul de gravă în activitate**, lipsa specialiștilor în cadrul Centrului de Medicină Legală al Ministerului Sănătății fapt ce tergiversează efectuarea urmăririi penale.

– perioada îndelungată de parvenire a informațiilor, solicitate din alte țări, fapt care împiedică soluționarea în termen a cazurilor investigate;

– refuzul victimelor minore de a conlucra, unul din motive fiind și atașarea față de traficantii sau neconștientizarea gravității celor întâmplate;

– refuzul victimelor minore de a beneficia de oportunitățile oferite de către Centrul de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime a traficului de ființe umane în special de cazare, fapt care ar permite finisarea în termeni rezonabili mai restrânși a urmăririi penale, precum și ar exclude influențe, din partea bănuților/ învinuiților sau persoane din cercul apropiat acestora, asupra victimelor la colaborare cu organul de urmărire penală;

– schimbarea parțială sau totală a declarațiilor inițiale, depuse de către victime în cadrul investigațiilor, fapt care tergiversează calificarea obiectivă a cazului;

– migrația internă/ externă a victimelor TFU.

Concluzii și recomandări. Traficul de ființe umane este un atentat la demnitatea umană, o încălcare gravă a drepturilor omului [1] și o infracțiune, care extrage foloase din vulnerabilitatea diverselor grupuri sociale, cum sunt migranții cu un statut nereglementat, femei și copii. De aceea politica de stat în domeniul anti-traffic trebuie să se edifice ținându-se cont de o abordare bazată pe drepturile omului și orientată pe interesele victimelor.

Experții internaționali [19] în domeniul anti-traffic consideră că este imposibil a eradică traficul de ființe umane aplicând doar arsenalul măsurilor prevăzute în Protocolul de la Palermo, pentru că acest document de la bun început a fost elaborat pentru lupta împotriva traficului de ființe umane ca o criminalitate organizată. Deși adoptarea acestui document în 2000 a permis de a completa unele lacune serioase în dreptul internațional și a mobiliza voința politică a comunității internaționale pentru lupta cu acest fenomen, cu timpul au ieșit la iveală lacune esențiale ale acestui document. Lacuna cea mai serioasă este faptul că Protocolul de la Palermo nu conține definiția exploatării, care în prezent a devenit elementul cheie al traficului de ființe umane. În afară de aceasta, majoritatea prevederilor acestui document care vizează drepturile vic-

timelor nu sunt obligatorii [19].

Astfel, una din cele mai importante recomandări ale experților internaționali rezidă în elaborarea acestui document/ standard internațional nou, menit să imprime un nou impuls în dezvoltarea politicii naționale a țărilor în acest domeniu.

În plus, ceea ce ține de recomandările la nivel național, experții propun atragerea atenției asupra unor aspecte ale organizării sistemului anti-trafic. Drept urmare, evidențiem următoarele recomandări: [19] consolidarea cooperării cu țările UE în scopul creării mecanismelor de angajare legală la muncă a cetățenilor Republicii Moldova; revizuirea tuturor elementelor sistemului național anti-trafic; sporirea activității pri-

vind diminuarea vulnerabilității grupurilor de risc; întreprinderea măsurilor privind dezvoltarea instruirii în comun a specialiștilor din diferite structuri în scopul dezvoltării cooperării; consolidarea măsurilor de protecție a copiilor (potențialul specialiștilor și resurselor financiare în acest domeniu); sporirea gradului de informare a populației despre formele traficului de copii (în scopul cerșitului forțat, a căsătoriilor forțate și antrenării în activitate infracțională); asigurarea unui mediu de protecție a copiilor în stradă, copiilor fără însoțire și copiilor solicitanți de azil, despărții de părinți/ familii; asigurarea unei finanțări adecvate a ONG-urilor ce lucrează cu copiii, și în final adaptarea serviciilor pentru victimele traficului de ființe umane la nevoile victimelor cetățeni străini.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova. Publicat: 29.03.2016 în Monitorul Oficial nr. 78 art nr: 140.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
3. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 2006, volumul 35, pag. 333.
4. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane din 01.02.2008.
5. Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzurilor sexual, Lanzarote, 25.10.2007.
6. EUROPOL, Situation Report: Trafficking in human beings in the EU, The Hague, February 2016 Document REF No: 765175.
7. European Parliamentary Research Service (2020), “Implementation of Directive 2011/36/EU: Migration and gender issues. European implementation assessment”, 20 September 2020.
8. Hotărârea Parlamentului nr. 257 din 05.12.2008 privind aprobarea Strategiei Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane, Publicat: 10.02.2009 în Monitorul Oficial nr. 27-29 art. 66.
9. Hotărârea Guvernului nr. 898 din 30.12.2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane și a standardelor minime de calitate, Publicat: 15.01.2016 în Monitorul Oficial nr. 2-12 art. 5.
10. ICAT (2019), Human Trafficking and Technology: Trends, Challenges and Opportunities, Issue Brief 07/2019.
11. ICMPD (2006), Guidelines for the Development and Implementation of a Comprehensive National Anti-Trafficking Response.
12. Legea nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe

- umane, Publicat: 09.12.2005 în Monitorul Oficial nr. 164-167 art. 812.
13. Legea nr. 105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, Publicat: 27.06.2008 în Monitorul Oficial nr. 112-114 art. 434.
 14. Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, Publicat: 09.09.2016 în Monitorul Oficial nr. 293-305 art. 618.
 15. Maria Grazia Giammarinaro, Report of the UN Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children, 17 July 2020, A/75/169.
 16. Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor, Publicat în Monitorul Oficial nr. 813/8.11.2002.
 17. Protocolul opțional la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă semnat la New York la 6 septembrie 2000.
 18. Raportul de activitate (perioada 12 luni ale anului 2021) a Centrului pentru combaterea traficului de persoane.
 19. Tendințe în evoluția traficului de ființe umane în Republica Moldova și factori externi de influență. Raport Analitic, Chișinău 2020.
 20. UNODC (2018), Global Report on Trafficking in Persons 2018.
 21. <http://www.antitrafic.gov.md/lib.php?l=ro&idc=30> (vizitat la 04.04.2022).
 22. Nastas A., Danilă V. Prevention and combat of trafficking in human beings in the republic of Moldova, Prevenirea și combaterea traficului de ființe umane în Republica Moldova. În: „Simpozion științific al tinerilor cercetători”, Ed. 19, Chișinău, Moldova, 16-17 aprilie 2021 (https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/146343).
-
-

DESPRE AUTORI

Djulia USATÎL,

*masterandă, Academia „Ștefan cel Mare”,
ofițer superior al Direcției coordonare
operațională a Inspectoratului Național de
Investigații al Inspectoratului General al
Poliției
e-mail: usatiidjulia@yahoo.com*

Lilia SURUCEANU,

*ofițer al Secției prelucrare și validare
date a Direcției management sisteme de
supraveghere a Serviciului Tehnologii
Informaționale al MAI
e-mail: lilia.suruceanu@bk.ru*

INTERVIURI

Ruslan OJOG,
șef adjunct al Direcției generale
urmărire penală a IGP,
comisar-șef

O VIAȚĂ DEDICATĂ SISTEMULUI POLIȚIENESC...

Copiii visează să devină polițiști. Uniformă, armă, autoritate, sirene sunt elementele care îi atrag. Dar până la a îmbrăca uniforma de polițist și a purta armă, este cale lungă.

Când și ce v-a determinat să luați decizia de a deveni polițist?

Pentru prima dată m-am gândit să îmbrățișez profesia de polițist în luna mai a anului 1991, după ce am fost trecut în rezervă din trupele de grăniceri ale URSS, fiind îndemnat de către tatăl meu, care mi-a înmănat

o revistă în care se anunța despre înscrierea la primul concurs de admitere la Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”. În alegerea domeniului de activitate am fost determinat de pasiunea față de domeniul dreptului.

Cum a fost la începutul carierei dvs.?

Activitatea profesională propriu-zisă am început-o în anul 1995, după absolvirea facultății, fiind numit în funcția de anchetator penal al Secției anchetă penală a Comisariatului de poliție al sectorului Botanica din mun. Chișinău. Din primele zile de la numirea în funcție am apreciat atitudinea binevoitoare a colegilor și eforturile conducătorilor

pentru a asigura adaptarea noastră, a tinerilor specialiști, la rigorile profesiei, inclusiv de a consolida capacitățile noastre practice la cercetarea infracțiunilor. Dificultăți majore de încadrare în profesie nu am avut, deoarece începând cu anul doi de studii, din proprie inițiativă, am făcut practică în Secția anchetă penală a Comisariatului general de poliție

al mun. Chișinău, reușind astfel să combin cunoștințele teoretice cu cele practice, fapt care m-a ajutat să trec mai ușor peste provocările profesiei de anchetator penal. Totuși,

cel mai greu a fost adaptarea la regimul de lucru intens și la serviciile de noapte care te epuizează din punct de vedere fizic și mintal.

Indiscutabil, experiența în domeniul urmăririi penală de aproape trei decenii a lăsat o amprentă în formarea personalității dvs. Ce abilități speciale și competențe considerați că trebuie să posede ofițerul de urmărire penală, care, în numele statului, efectuează urmărirea penală?

Dobândirea experienței, așa cum ați menționat, durează în timp și are loc în cadrul unor activități practice. Pentru realizarea cu succes a atribuțiilor procesuale, ofițerul de urmărire penală trebuie să aibă capacitatea de a căuta, colecta și evalua informații relevante din punct de vedere criminalistic. De asemenea, ofițerul trebuie să cunoască particularitățile cercetării locului infracțiunii, efectuării audierii, ridicării, percheziției și

altor acțiuni procesuale, inclusiv să posede aptitudini de întocmire a actelor procesuale penale. Nu în ultimul rând, ofițerul de urmărire penală trebuie să-și controleze emoțiile, să fie un bun psiholog și să utilizeze cu dibăcie tehnicile de comunicare. Ofițerul de urmărire penală trebuie să fie orientat și spre realizarea scopurilor, rezistență la stres și capabil să asimileze noi cunoștințe.

Care sunt provocările tinerilor ofițeri de urmărire penală la începutul carierei?

Ofițerii de urmărire penală, la începutul carierei, se pot confrunta cu mai multe provocări. Așadar, o primă încercare ar fi capacitatea ofițerului de a transpune cunoștințele teoretice în practică. O altă provocare este adaptarea la un regim de muncă intens care presupune res-

pectarea termenilor procedurali, volum mare de lucru, implicit munca pe timp de noapte. Ofițerii de urmărire penală vor trebui să înfrunte și diverse situații de criză pentru rezolvarea cărora vor trebui să poată lua decizii rapide și conforme cadrului legal.

În ce constă specificul procesului managerial în DGUP? Cum organizați un team building eficient pentru o mai bună motivare și consolidare a echipei din subordine.

Motivarea și consolidarea echipei sunt elemente fără de care nu vom putea obține succese în realizarea scopurilor pe care ni le propunem. De aceea, pentru a forma o echipă eficientă este important să evidențiem și să descriem obiectivele instituției, astfel încât fiecare membru al echipei să cunoască ce are de făcut pentru a ajunge la indicatorii de rezultat stabiliți. Un alt aspect de care ne ghidăm în activitatea de serviciu constă în promovarea unui climat moral-psihologic sănătos în colectiv ce permite fiecărui anga-

jat să își împărtășească ideile și experiențele. Subsidiar, ne străduim să punem accentul pe un leadership „sănătos”, sprijinind eforturile echipei nu numai în procesul de atingere a obiectivelor instituționale, dar și a obiectivelor individuale. În aceeași ordine de idei, acordăm importanță implicării personale în realizarea obiectivelor și, desigur, exercităm controlul asupra calității lucrului efectuat și respectării termenelor de executare. De asemenea, atragem atenție activităților de stimulare a colegilor care obțin performanțe.

Care este viziunea dvs. asupra polițistului devotat și integru de astăzi?

Devotamentul și integritatea sunt valori morale și profesionale indispensabile fiecărui polițist. Polițistul zilelor noastre trebuie să fie acea persoană care are puterea de voință de a plasa interesul instituției pe care o reprezintă mai presus de propriile interese. Orice polițist, în exercitarea atribuțiilor de serviciu trebuie

să demonstreze atașament, sacrificiu, curaj, fidelitate, dăruire, hotărâre și perseverență. Un polițist integru este persoana care își desfășoară activitatea profesională în mod etic, liber de influențe necorespunzătoare și manifestări de corupție, cu respectarea interesului public și actelor legislative.

Sunteți un promotor activ al imaginii poliției. Cum apreciați percepția cetățeanului de rând față de sistemul polițienesc din Republica Moldova?

Pornind de la rezultatele sondajelor de opinie, ajung la concluzia că, începând cu anul 2016, încrederea societății în instituția Poliției a crescut anual de la 26% până la nivelul maxim de 39,5%, atins în anul 2020. Totuși, un număr considerabil de cetățeni rămân a fi sceptici față de activitatea poliției, fapt care

ne motivează și mai mult să îmbunătățim performanțele prin implementarea practicilor avansate europene, reducerea timpului de reacție la infracțiuni și contravenții, îmbunătățirea calității cercetărilor, eradicarea corupției și dezvoltarea nivelului de cooperare și comunicare cu cetățenii.

Ce sfat i-ați da unui tânăr care urmează să aleagă profesia de polițist, în general, și, în special, de ofițer de urmărire penală?

Tinerilor care aspiră să se dedice profesiei de polițist le recomand să atragă atenție deosebită sănătății, pregătirii fizice și intelectuale. Celor care doresc să devină ofițeri de urmărire penală le atrag atenția că în funcția de ofițer de

urmărire penală poate fi numit cetățeanul Republicii Moldova care are studii juridice superioare și cunoaște limba română. Cunoașterea unei limbi străine de circulație europeană este un avantaj în activitatea profesională.

Ultima carte citită?

Ultima carte pe care am citit-o este foarte bună și o recomand tuturor celor care sunt sau se pregătesc să devină părinți. Romanul este intitulat „Tatăl celuilalt copil”, autoare al

cărui este Saniee Parinoush, scriitoare renumită din Iran. Chintesența acestei cărți este că noi toți trebuie să arătăm încredere și să ne purtăm cu înțelegere în raport cu toți oamenii.

Mulțumim mult pentru acest interviu și v-aș ruga, la final, să împărtășiți câteva gânduri celor care vor citi interviul în revista „Legea și Viața”?

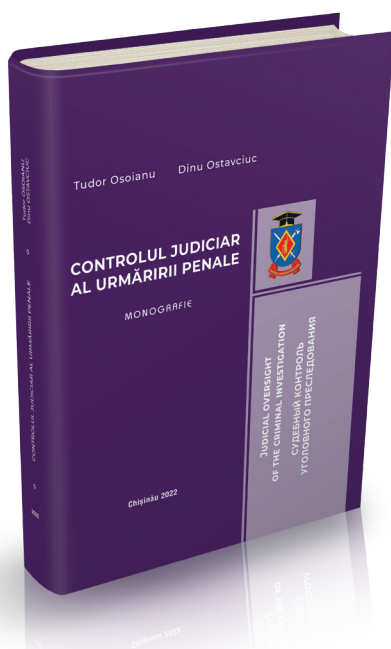
Drepturile și libertățile unui om, cu regret, nu se realizează întotdeauna de la sine. Pentru ca acestea să fie respectate, noi trebuie să luptăm zilnic. Nu fiți indiferenți, implicați-vă, sesizați organele de drept ori de câte ori

depistați o încălcare a legii. Cereți autorităților publice să vă comunice soluțiile luate, este un drept al dumneavoastră. Doar prin eforturi comune bine conjugate vom putea să construim un stat în care să ne simțim în siguranță.

Interviu realizat de Andrei LUNGU

RECOMANDĂRI EDITORIALE

CONTROLUL JUDICIAR AL URMĂRIII PENALE. *Monografie* (autori: Tudor OSOIANU, Dinu OSTAVCIUC)

Publicația pusă la dispoziția publicului larg promovează paradigma intensificării controlului judiciar asupra măsurilor preventive, al măsurilor de constrângere procesuale, precum și al unor procedee probatorii, conferă mai multă eficiență garanțiilor de respectare a standardelor justiției penale, fapt ce pune în evidență balanța dintre interesul public, pe de o parte, și cel al justițiabililor, pe de altă parte.

S-a accentuat în lucrare că instituția judecătorului de instrucție este una relativ nouă în țara noastră, care are scopul să elimine excesele din partea organelor de urmărire

penală și ale organului care exercită activitatea specială de investigații, reprezentând un remediu procesual menit să respecte cerințele de legalitate, celeritate și echitate ale procesului până la transmiterea dosarului penal în instanța de judecată.

În primul capitol a fost conturată sfera controlului judiciar, fiind identificate acțiunile de urmărire penală, măsurile speciale de investigație, măsurile preventive, măsurile de constrângere și alte măsuri procesuale care trebuie, potrivit legii, să fie supuse controlului judiciar al urmăririi penale.

În al doilea capitol autorii s-au axat pe analiza cadrului normativ și al jurisprudenței în materia procedurii de autorizare a activităților procesuale identificate în primul capitol și al procedurii de examinare a plângerilor formulate de participanții în proces de către judecătorul de instrucție.

Al treilea capitol are în vizor realizarea studiului controlului judiciar al urmăririi penale prin intermediul instanțelor de recurs în calitate de al doilea grad de jurisdicție.

Autorii operează ample interpretări teoretice a normelor de procedură aplicate de judecătorii de instrucție, precum și de către instanțele care exercită controlul judiciar al urmăririi penale în al doilea grad de jurisdicție. S-a constatat în baza studiului jurisprudenței că controlul judiciar al urmăririi penale reprezintă un garant al respectării

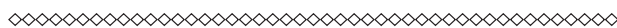
drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. De altfel, acest subiect este abilitat să vegheze legalitatea acțiunilor procesuale în cadrul procesului penal, deținând pârghiile necesare stabilirii necesității și proporționalității acțiunilor și măsurilor ce se impun pentru investigarea eficientă a crimelor în raport cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei.

Având în vedere caracterul relativ nou al instituției judecătorului de instrucție în sistemul judiciar național, modul sumar de reglementare, autorii au constatat totuși unele neclarități legislative și, în consecință, prac-

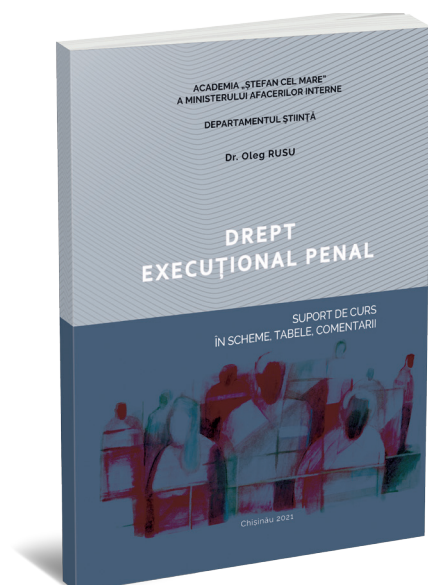
tici neunitare de interpretare și aplicare a normelor de procedură penală în cadrul exercitării controlului judiciar al urmăririi penale.

În afară de constatările, concluziile și propunerile realizate pe parcursul acestui studiu, practic la fiecare din paragrafe, publicația culminează cu promovarea concluziilor generale și a recomandărilor de *lege ferenda*.

Monografia este destinată cercetătorilor preocupați de domeniul științelor și justiției penale, doctoranzilor, studenților și masteranzilor facultăților de drept, judecătorilor, procurorilor, avocaților, formatorilor și audiențelor Institutului Național al Justiției.

DREPT EXECUȚIONAL PENAL.
Suport de curs în scheme, tabele, comentarii
(autor: Oleg RUSU)

La etapa actuală, dezvoltarea dreptului execuțional-penal are loc în strânsă legătură cu fenomenele sociale, ținându-se cont de factorii politici,

sociali și ideologici, de starea moralității și conștiința juridică a cetățenilor, precum și de edificarea instituțiilor statale. În aceste condiții, tendința de bază a dreptului execuțional-penal o reprezintă realizarea principiilor legalității, umanizării și democratizării executării pedepselor penale. De asemenea, o problemă esențială a dreptului execuțional-penal rămâne a fi realizarea standardelor internaționale în domeniul executării pedepselor penale și tratamentului deținuților.

Transformările care au loc în societate creează premise pentru perfecționarea în continuare a legislației execuțional-penale, adoptarea actelor normative noi și modificarea celor vechi. Tematica abordată în această ediție se înscrie în preocupările actuale de îmbunătățire a legalității execuțional-penale.

Suportul de curs este elaborat în corespundere cu curriculumul disciplinei „Drept

execuțional penal” (Facultatea Drept, ordine publică și securitate civilă, domeniul general de studii: 103 Servicii ale securității). Structura cursului este în corespundere cu Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24.12.2004, în vigoare din 01.07.2005. În conținut sunt prevăzute cele mai importante subiecte ce se referă la executarea pedepselor penale, a măsurilor de siguranță și a celor preventive. Pentru a pune în evidență și a facilita asimilarea materialului, suportul de curs conține scheme, tabele și unele comentarii.

Astfel, în limitele legislației în vigoare, sunt redate prevederile de bază ale dreptului execuțional-penal, cum ar fi noțiunea, principiile și locul acestuia în sistemul de drept. O atenție deosebită este acordată statutului juridic al condamnaților, ținându-se cont de prevederile legislației naționale și internaționale în domeniu. De rând cu alte subiecte importante, în conținutul cursului sunt abordate: sistemul instituțiilor și organelor care asigură executarea pedepselor penale, a măsurilor de siguranță și a celor preventive, regimul în instituțiile penitenciare, munca condamnaților în penitenciare, asigurarea materială și medicală a condamnaților, munca educativă, instruirea generală și profesională a condamnaților.

O abordare distinctă în cadrul cursului este rezervată executării pedepselor neprivative de libertate, a măsurilor de siguranță și a celor cu caracter preventiv, fiind evidențiate trăsăturile specifice de executare a acestora.

Studierea informației prin prisma respectivei ediții are drept scop formarea unui sistem de cunoștințe, deprinderi și abilități de aplicare a normelor legislației execuțional-penale. Principalul obiectiv al suportului de curs rezidă în cultivarea unor deprinderi de gândire științifico-juridică, înțelegerea de către studenți a conținutului dreptului execuțional-penal și a tendințelor de dezvoltare și perfecționare a acestuia la etapa actuală.

Prezentarea materialului în formă de scheme, tabele și comentarii va facilita însușirea informației în procesul de învățământ și de recapitulare periodică a acesteia.

Ediția este destinată studenților ciclului I din cadrul facultăților de drept, dar exprimăm speranța că ea va fi utilă, în egală măsură, masteranzilor, doctoranzilor și practicienilor din cadrul organelor care asigură executarea pedepselor penale, a măsurilor de siguranță și a celor preventive.